

RETTENS DOM (Første Afdeling)
10. marts 1992 *

Indhold

Sagsfremstilling	II-916
Retsforhandlinger	II-925
Parternes påstande	II-927
Realiteten	II-928
Retten til kontradiktion	II-928
1. Undladelse af at fremsende dokumenter sammen med meddelelsen om klagepunkter	II-928
2. Skyldformodning på grund af salgschefernes fravær ved høringerne	II-932
3. Nye klagepunkter	II-934
4. Manglende fremsendelse af referatet af høringerne	II-936
Beviset for overtrædelsen	II-938
1. Bevismæssige konstateringer	II-939
A — EATP-mødet den 22. november 1977	II-939
a) Den anfægtede retsakt	II-939
b) Parternes anbringender	II-940
c) Rettens vurdering	II-941

* Processprog: fransk.

B — Systemet med regelmæssige møder	II-943
a) Den anfægtede retsakt	II-493
b) Parternes anbringender	II-944
c) Rettens vurdering	II-946
C — Prisinitiativerne	II-949
a) Den anfægtede retsakt	II-949
b) Parternes anbringender	II-956
c) Rettens vurdering	II-960
D — Foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne	II-964
a) Den anfægtede retsakt	II-964
b) Parternes anbringender	II-965
c) Rettens vurdering	II-965
E — Mængdemål og kvoter	II-696
a) Den anfægtede retsakt	II-969
b) Parternes anbringender	II-972
c) Rettens vurdering	II-976
2. Anvendelsen af EØF-traktatens artikel 85, stk. 1	II-987
A — Retlig kvalifikation	II-987
a) Den anfægtede retsakt	II-987
b) Parternes anbringender	II-990
c) Rettens vurdering	II-995

B — Konkurrencebegrænsende virkning	II-998
a) Den anfægtede retsakt	II-998
b) Parternes anbringender	II-999
c) Rettens vurdering	II-1000
Begrundelsen	II-1001
1. Vedtagelsen af en enkelt beslutning	II-1001
2. Utilstrækkelig begrundelse	II-1002
3. Selvmodsigende begrundelse	II-1005
Bøden	II-1007
1. Overtrædelsens varighed	II-1007
2. Overtrædelsens grovhed	II-1007
A — Sagsøgerens begrænsede rolle	II-1007
B — Kommissionens nye bødepolitik	II-1008
C — Hensyntagen til overtrædelsens virkninger	II-1010
D — Fejlagtig afgrænsning af det relevante marked	II-1013
E — Kriterierne til udmåling af bøderne ikke konkrete	II-1014
F — Hensyntagen til formildende omstændigheder	II-1016
Genåbning af den mundtlige forhandling	II-1017
Sagens omkostninger	II-1018

I sag T-12/89,

Solvay & Compagnie SA, Bruxelles, ved advokaterne L. Simont, P.-A. Foriers og B. Dauwe, Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne J. Loesch & Wolter, 8, rue Zithe,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved ledende juridisk konsulent A. McClellan, som befuldmægtiget, først bistået af L. Gyselen, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtiget, og derefter af advokat N. Coutrelis, Paris, og med valgt adresse i Luxembourg hos R. Hayder, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Centre Wagner, Kirchberg,

sagsøgt,

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning af 23. april 1986 vedrørende en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/31.149-Polypropylen, EFT L 230, s. 1),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Første Afdeling)

sammensat af præsidenten, J. L. Cruz Vilaça, og dommerne R. Schintgen, D. A. O. Edward, H. Kirschner og K. Lenaerts,

generaladvokat: B. Vesterdorf
justitssekretær: H. Jung,

på grundlag af den skriftlige forhandling, og efter at parterne har afgivet indlæg under den mundtlige forhandling, der fandt sted fra den 10. til den 15. december 1990,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 10. juli 1991,

afsagt følgende

Dom

Sagsfremstilling

- 1 Nærværende sag vedrører en beslutning fra Kommissionen, der pålagde femten polypropylenproducenter en bøde for overtrædelse af EØF-traktatens artikel 85, stk. 1. Det produkt, der er genstand for den anfægtede beslutning (herefter benævnt »beslutningen«), er en af de vigtigste termoplastiske polymerer, som sælges »in bulk«. Polypropylen sælges af producenterne til videreforarbejdning og omdannelse til hel- eller halvfabrikata. De største polypropylenproducenter fremstiller over hundrede forskellige produktkvaliteter og dækker således en lang række forskellige anvendelsesformål. De væsentligste grundkvaliteter benævnes rafia, homopolymerisater til sprøjtestøbning, copolymerisater til sprøjtestøbning, slagfaste copolymerisater og folie. De virksomheder, beslutningen er rettet til, er alle førende producenter i den petrokemiske industri.

- 2 Det vesteuropæiske marked for polypropylen forsynes næsten udelukkende fra produktionsanlæg i Europa. Før 1977 blev markedet dækket af ti producenter, nemlig Montedison (der ændrede navn til Montepolimeri SpA og senere til Montedipe SpA), Hoechst AG, Imperial Chemical Industries plc og Shell International Chemical Company Ltd (kaldet »de fire store«), der tilsammen havde en markedsandel på 64%, Enichem Anic SpA, Italien, Rhône-Poulenc SA, Frankrig, Alcudia, Spanien, Chemische Werke Hüls og BASF AG, begge Tyskland, og Chemie Linz AG, Østrig. Efter udløbet af de patenter, som Montedison var indehaver af, kom der i 1977 syv nye producenter på det vesteuropæiske marked: Amoco og Hercules Chemicals NV i Belgien, ATO Chimie SA og Solvay & Cie SA i Frankrig, SIR i Italien, DSM NV i Nederlandene og Taqsa i Spanien. Den norske producent Saga Petrokjemi AS & Co. påbegyndte sin virksomhed i midten af 1978 og Petrofina SA i 1980. De nytilkomne producenter havde en officiel produktionskapacitet på tilsammen ca. 480 000 tons, hvilket indebar en betydelig forøgelse af produktionskapaciteten i Vesteuropa, der i en årrække ikke kunne opvejes af stigningen i efterspørgslen. Dette medførte en ringe udnyttelse af produktionskapaciteten, men udnyttelsesgraden steg gradvist fra 60% i 1977 til 90% i 1983. Ifølge beslutningen har udbud og efterspørgsel siden 1982 stort set svaret til hinanden. I størstedelen af referenceperioden (1977-1983) blev polypropylenmarkedet imidlertid betragtet som værende præget af enten lav rentabilitet eller betydelige tab, navnlig som følge af høje faste omkostninger og stigningen i prisen på råstoffet polypropylen. Det frem-

går af beslutningen (8. betragtning), at Montepolimeri SpA i 1983 havde en andel på 18% af det europæiske polypropylenmarked, mens Imperial Chemical Industries plc, Shell International Chemical Company Ltd og Hoechst AG hver havde en markedsandel på 11%, Hercules Chemicals NV knap 6%, ATO Chimie SA, BASF AG, DSM NV, Chemische Werke Hüls, Chemie Linz AG, Solvay & Cie SA og Saga Petrokjemi AS & Co. hver mellem 3% og 5% og Petrofina SA ca. 2%. Der foregik en omfattende handel med polypropylen mellem medlemsstaterne, idet hver af de ti EF-producenter solgte produktet i de fleste, om ikke alle, medlemsstater.

- 3 Solvay & Cie SA var blandt de syv nye producenter, der kom ind på markedet i 1977. På polypropylenmarkedet var selskabet en mellemstor producent med en markedsandel på mellem 3,1% og 4,3%.

- 4 Den 13. og 14. oktober 1983 foretog tjenestemænd fra Kommissionen i medfør af artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81, herefter benævnt »forordning nr. 17«), samtidige kontrolundersøgelser hos følgende virksomheder, der fremstillede og leverede polypropylen til Fællesskabets marked:
  - ATO Chimie SA, nu Atochem (herefter benævnt »ATO«)

  - BASF AG (herefter benævnt »BASF«)

  - DSM NV (herefter benævnt »DSM«)

  - Hercules Chemicals NV (herefter benævnt »Hercules«)

  - Hoechst AG (herefter benævnt »Hoechst«)

- Chemische Werke Hüls (herefter benævnt »Hüls«)

- Imperial Chemical Industries plc (herefter benævnt »ICI«)

- Montepolimeri SpA, nu Montedipe (herefter benævnt »Monte«)

- Shell International Chemical Company Ltd (herefter benævnt »Shell«)

- Solvay & Cie SA (herefter benævnt »Solvay«)

- BP Chimie (herefter benævnt »BP«).

Der blev ikke foretaget kontrolundersøgelser hos Rhône-Poulenc SA eller Eni-chem Anic SpA.

- 5 Efter disse kontrolundersøgelser fremsatte Kommissionen i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 begæring om oplysninger, ikke blot over for de anførte virksomheder, men også over for følgende virksomheder:

- Amoco

- Chemie Linz AG (herefter benævnt »Linz«)

- Saga Petrokjemi AS & Co., der nu er en del af Statoil (herefter benævnt »Statoil«)

— Petrofina SA (herefter benævnt »Petrofina«)

— Enichem Anic SpA (herefter benævnt »Anic«).

Linz, der er et østrigsk selskab, anfægtede Kommissionens ret til at anmode herom og nægtede at efterkomme begæringen. Kommissionens tjenestemænd foretog herefter i medfør af artikel 14, stk. 2, i forordning nr. 17 kontrolundersøgelser hos Anic og hos Saga's britiske datterselskab, Saga Petrochemicals UK Ltd, samt hos Linz' salgsganter i Det Forenede Kongerige og Tyskland. Der blev ikke over for Rhône-Poulenc fremsat begæring om oplysninger.

- 6 Kommissionen konkluderede på grundlag af de oplysninger, der blev tilvejebragt i forbindelse med kontrolundersøgelserne og begæringerne om oplysninger, at de pågældende producenter fra 1977 til 1983 ved en række prisinitiativer i strid med EØF-traktatens artikel 85 regelmæssigt havde fastsat målpriser og udviklet et system med årlig kontrol af salgsmængder med henblik på at fordele det til rådighed værende marked ud fra aftalte mængder eller procentsatser. Kommissionen besluttede derfor den 30. april 1984 at iværksætte en procedure i henhold til artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17, og i maj 1984 fremsendte den en skriftlig meddelelse om klagepunkterne til de nævnte virksomheder med undtagelse af Anic og Rhône-Poulenc. Alle de virksomheder, meddelelsen var rettet til, svarede skriftligt.

- 7 Den 24. oktober 1984 mødtes den af Kommissionen udpegede høringskonsulent med de juridiske rådgivere for de virksomheder, som havde modtaget meddelelsen om klagepunkter, for at aftale den nærmere procedure for den høring, der skulle finde sted som led i den administrative procedure. Høringen skulle påbegyndes den 12. november 1984. Under dette møde meddelte Kommissionen endvidere, at den under henvisning til den argumentation, virksomhederne havde fremført i deres svar på meddelelsen om klagepunkter, straks ville fremsende yderligere bevismateriale vedrørende iværksættelsen af prisinitiativerne som supplement til det bevismateriale, som de allerede var i besiddelse af. Kommissionen fremsendte således den 31. oktober 1984 til virksomhedernes juridiske rådgivere en række dokumenter med kopi af prisinstrukser, som producenterne havde meddelt deres salgskontorer, og tabeller, som gengav dokumenternes indhold. Af hensyn til beskyttelsen af forretningshemmeligheder fastsatte Kommissionen visse betingelser for fremsen-

delsen af disse dokumenter. Navnlig måtte virksomhedernes salgsafdelinger ikke gøres bekendt med dokumenterne. Advokaterne for flere af virksomhederne afslog imidlertid at efterkomme betingelserne og tilbagesendte dokumenterne inden høringsen.

- 8 På baggrund af de oplysninger, der var fremkommet i de skriftlige svar på meddelelsen om klagepunkter, besluttede Kommissionen at udvide proceduren til også at omfatte Anic og Rhône-Poulenc. Der blev derfor den 25. oktober 1984 til selskaberne fremsendt en meddelelse om klagepunkter svarende til den meddelelse, der var fremsendt til de øvrige femten virksomheder.
- 9 Den første høringsrunde fandt sted fra den 12. til den 20. november 1984, hvorunder alle virksomheder blev hørt med undtagelse af Shell (der havde nægtet at deltage i enhver høring), Anic, ICI og Rhône-Poulenc (som fandt, at de ikke havde været i stand til at forberede sagen).
- 10 Under høringsen afslog flere virksomheder at tage stilling til de punkter, der var rejst i de dokumenter, som var fremsendt til dem den 31. oktober 1984. De gjorde i denne forbindelse gældende, at Kommissionen væsentligt havde ændret sin argumentation, og at de i hvert fald burde have lejlighed til at fremsætte skriftlige bemærkninger. Andre virksomheder hævdede, at de ikke havde haft tilstrækkelig tid til at gennemgå dokumenterne før høringsen. Advokaterne for BASF, DSM, Hercules, Hoechst, ICI, Linz, Monte, Petrofina og Solvay fremsendte en fælles skrivelse herom til Kommissionen den 28. november 1984. Hüls meddelte ved skrivelse af 4. december 1984, at selskabet tilsluttede sig dette synspunkt.
- 11 Kommissionen fremsendte derfor den 29. marts 1985 en ny række dokumenter, der omfattede prisinstrukser, som virksomhederne havde givet til deres salgskontorer, vedlagt tabeller vedrørende priserne, samt et sammendrag af beviserne vedrørende hvert af de prisinitiativer, med hensyn til hvilke Kommissionen havde dokumenter. Kommissionen opfordrede virksomhederne til at svare herpå, dels skriftligt, dels under en ny høringsrunde, og meddelte, at den frafaldt de betingelser, der var fastsat i første omgang, vedrørende overgivelse af dokumenterne til salgsafdelingerne.

- 12 Kommissionen svarede ved en anden skrivelse af samme dato på de af advokaterne fremførte argumenter, hvorefter den ikke have givet en præcis, retlig definition af det påståede kartel i overensstemmelse med traktatens artikel 85, stk. 1, og den opfordrede virksomhederne til at fremkomme med deres skriftlige og mundtlige bemærkninger.
- 13 Der fandt en ny høringsrunde sted den 8. til den 11. juli 1985 og den 25. juli 1985. Anic, ICI og Rhône-Poulenc fremsatte her deres bemærkninger, og de andre virksomheder (med undtagelse af Shell) kommenterede de punkter, der var rejst i Kommissionens to skrivelser af 29. marts 1985.
- 14 Udkast til referat af høringerne med den nødvendige dokumentation blev fremsendt til medlemmerne af Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål (herefter benævnt »det rådgivende udvalg«) den 19. november 1985 og til virksomhederne den 25. november 1985. Det rådgivende udvalg vedtog sin udtalelse ved det 170. møde den 5. og 6. december 1985.
- 15 På grundlag af denne procedure vedtog Kommissionen den 23. april 1986 den anfægtede beslutning, der lyder således:

»Artikel 1

Anic SpA, ATO Chimie SA (nu Atochem), BASF AG, DSM NV, Hercules Chemicals NV, Hoechst AG, Chemische Werke Hüls (nu Hüls AG), ICI plc, Chemische Werke Linz, Montepolimeri SpA (nu Montedipe), Petrofina SA, Rhône-Poulenc SA, Shell International Chemical Company Ltd, Solvay & Cie og Saga Petrokjemii AS & Co. (tilhører nu Statoil) har overtrådt EØF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved:

— for Anic's vedkommende, fra omkring november 1977 eller 1978 og til sent i 1982 eller begyndelsen af 1983

- for Rhône-Poulenc's vedkommende, fra omkring november 1977 og til udgangen af 1980

- for Petrofina's vedkommende, fra 1980 og mindst til november 1983

- for Hoechst's, ICI's, Montepolimeri's og Shell's vedkommende, fra omkring midten af 1977 og mindst til november 1983

- for Hercules', Linz', Saga's og Solvay's vedkommende, fra omkring november 1977 og mindst til november 1983

- for ATO's vedkommende, senest fra 1978 og mindst til november 1983

- for BASF's, DSM's og Hüls' vedkommende, fra et tidspunkt mellem 1977 og 1979 og mindst til november 1983

at have deltaget i en aftale og samordnet praksis, der havde sin oprindelse i 1977, og hvorved de producenter, der leverer polypropylen på Fællesskabets område:

- a) kontaktede hinanden og regelmæssigt (fra begyndelsen af 1981 to gange om måneden) mødtes på en række hemmelige møder for at drøfte og fastlægge deres forretningspolitik

- b) fra tid til anden fastsatte 'målpriser' (eller minimumspriser) for salg af produktet i hver af EF's medlemsstater

- c) vedtog forskellige foranstaltninger med det formål at lette iværksættelsen af sådanne målpriser, omfattende (hovedsagelig) midlertidige produktionsbegrænsninger, udveksling af detaljerede oplysninger om deres leverancer, afholdelse af lokale møder og fra udgangen af 1982 et 'kundeledelsessystem' med henblik på gennemførelse af prisforhøjelser over for bestemte kunder

- d) indførte samtidige prisforhøjelser for at virkeliggøre disse mål
- e) delte markedet ved at tildele hver producent et årligt salgsmål eller en årlig 'kvote' (1979, 1980 og i det mindste en del af 1983) eller, i mangel af en endelig aftale for hele året, krævede, at producenterne begrænsede deres salg i hver måned på basis af salget i en foregående periode (1981, 1982).

Artikel 2

De i artikel 1 nævnte virksomheder skal omgående bringe den nævnte overtrædelse til ophør (såfremt dette ikke allerede er tilfældet) og skal for fremtiden afstå fra enhver aftale eller samordnet praksis med samme eller tilsvarende mål eller virkning, herunder enhver udveksling af oplysninger af en art, der normalt betragtes som forretningshemmeligheder, hvorved deltagerne direkte eller indirekte informeres om andre individuelle producenters produktion, leverancer, lagre, salgspriser, omkostninger eller investeringer, eller hvorved de kunne overvåge tilslutning til udtrykkelige eller stiltiende aftaler eller samordninger vedrørende priser eller markedsdeling i EF. Enhver udveksling af generelle oplysninger, som producenterne måtte deltage i (f. ek s. via Fides), skal være udformet således, at der ikke meddeles oplysninger, hvoraf individuelle producenters adfærd kan udledes, og navnlig skal virksomhederne afstå fra indbyrdes at udveksle enhver yderligere oplysning af relevans for konkurrencen, der ikke er omfattet af den generelle informationsudvekslingsordning.

Artikel 3

For den i artikel 1 fastslåede overtrædelse pålægges nedenstående virksomheder følgende bøder:

- i) Anic SpA, en bøde på 750 000 ECU, eller 1 103 692 500 LIT
- ii) Atochem, en bøde på 1 750 000 ECU, eller 11 973 325 FF
- iii) BASF AG, en bøde på 2 500 000 ECU, eller 5 362 225 DM
- iv) DSM NV, en bøde på 2 750 000 ECU, eller 6 657 640 HFL
- v) Hercules Chemicals NV, en bøde på 2 750 000 ECU, eller 120 569 620 BFR
- vi) Hoechst AG, en bøde på 9 000 000 ECU, eller 19 304 010 DM
- vii) Hüls AG, en bøde på 2 750 000 ECU, eller 5 898 447,50 DM
- viii) ICI plc, en bøde på 10 000 000 ECU, eller 6 447 970 UKL
- ix) Chemische Werke Linz, en bøde på 1 000 000 ECU, eller 1 471 590 000 LIT
- x) Montedipe, en bøde på 11 000 000 ECU, eller 16 187 490 000 LIT
- xi) Petrofina SA, en bøde på 600 000 ECU, eller 26 306 100 BFR
- xii) Rhône-Poulenc SA, en bøde på 500 000 ECU, eller 3 420 950 FF

- xiii) Shell International Chemical Company Ltd, en bøde på 9 000 000 ECU, eller 5 803 173 UKL

- xiv) Solvay & Cie, en bøde på 2 500 000 ECU, eller 109 608 750 BFR

- xv) Statoil, Den Norske Stats Oljeselskab AS (der har overtaget Saga Petro-kjemi), en bøde på 1 000 000 ECU, eller 644 797 UKL.

Artikel 4 og 5

(udelades)«.

- 16 Den 8. juli 1986 blev det endelige referat af høringerne med de af virksomhederne ønskede rettelser, tilføjelser og udeladelser fremsendt til disse.

Retsforhandlinger

- 17 Sagsøgeren har herefter ved stævning indleveret til Domstolens Justitskontor den 5. august 1986 anlagt nærværende sag med påstand om annullation af beslutningen. Tretten af de fjorten andre virksomheder, beslutningen var rettet til, har ligeledes anlagt annullationssøgsmål (sagerne T-1/89 — T-4/89, T-6/89 — T-11/89 og T-13/89 — T-15/89).

- 18 Den skriftlige forhandling har i det hele fundet sted for Domstolen.

- 19 Domstolen har ved kendelse af 15. november 1989 hjemvist denne sag og de tretten andre sager til Retten, jf. artikel 14 i Rådets afgørelse af 24. oktober 1988 om oprettelse af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans (herefter benævnt »Rådets afgørelse af 24. oktober 1988«).
- 20 Rettens præsident har i henhold til afgørelsens artikel 2, stk. 3, udpeget en generaladvokat.
- 21 Rettens justitssekretær anmodede ved skrivelse af 3. maj 1990 parterne om at deltage i et uformelt møde med henblik på at tilrettelægge den mundtlige forhandling. Dette møde fandt sted den 28. juni 1990.
- 22 Ved skrivelse af 9. juli 1990 anmodede Rettens justitssekretær parterne om at fremkomme med deres bemærkninger til, at sagerne T-1/89 — T-4/89 og T-6/89 — T-15/89 eventuelt blev forenet med henblik på den mundtlige forhandling. Ingen af parterne gjorde indsigelse herimod.
- 23 Retten har herefter ved kendelse af 25. september 1990 besluttet at forene de nævnte sager med henblik på den mundtlige forhandling, idet disse har forbindelse med hinanden, jf. artikel 43 i Domstolens procesreglement, der i henhold til artikel 11, stk. 3, i Rådets afgørelse af 24. oktober 1988 finder tilsvarende anvendelse på proceduren for Retten.
- 24 Retten har ved kendelse af 15. november 1990 truffet afgørelse vedrørende de anmodninger om fortrolig behandling, der var indgivet af sagsøgerne i sagerne T-2/89, T-3/89, T-9/89, T-11/89, T-12/89 og T-13/89, og har delvis imødekommet disse.

- 25 Parterne har ved skrivelser indleveret til Rettens Justitskontor i perioden fra den 9. oktober til den 29. november 1990 besvaret de spørgsmål, som Retten havde stillet ved justissekretærens skrivelser af 19. juli.
- 26 På grundlag af svarene på spørgsmålene og den refererende dommers rapport har Retten efter at have hørt generaladvokaten besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisoptagelse.
- 27 Parterne har afgivet indlæg og besvaret Rettens spørgsmål under den mundtlige forhandling, der fandt sted fra den 10. til den 15. december 1990.
- 28 Generaladvokaten fremsatte forslag til afgørelse i retsmødet den 10. juli 1991.

Parternes påstande

- 29 Sagsøgeren, Solvay, har nedlagt følgende påstande:
- 1) Kommissionens beslutning af 23. april 1986 vedrørende en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/31.149 — Polypropylen) annulleres.
  - 2) Subsidiært annulleres den anfægtede beslutning, for så vidt sagsøgeren herved pålægges en bøde på 2 500 000 ECU.
  - 3) Mere subsidiært, at bøden fastsættes til et symbolsk beløb, eller at den i hvert fald nedsættes væsentligt efter Rettens skøn.
  - 4) Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Sagsøgte, Kommissionen, har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Realiteten

- 30 Retten skal først undersøge sagsøgerens anbringender om, at der er sket tilsidesættelse af retten til kontradiktion, (1) da Kommissionen har undladt at fremsende dokumenter, der er grundlaget for beslutningen, (2) da den på grund af sagsøgerens salgschefers fravær ved høringerne har anvendt en skyldformodning, (3) da den i meddelelsen om klagepunkter ikke har angivet alle de klagepunkter, der er nævnt i beslutningen, og (4) da det endelige referat af høringerne ikke er fremsendt til Kommissionens og det rådgivende udvalgs medlemmer. Retten skal dernæst behandle anbringenderne vedrørende beviset for overtrædelsen. Disse vedrører dels (1) Kommissionens bevismæssige konstateringer, dels (2) anvendelsen af EØF-traktatens artikel 85, stk. 1, på disse faktiske omstændigheder. Det gøres herved gældende, (A) at Kommissionen ikke har kvalificeret overtrædelsen korrekt, og (B) at den ikke har vurderet den konkurrencebegrænsende virkning korrekt. For det tredje skal Retten behandle anbringenderne vedrørende beslutningens begrundelse, og for det fjerde anbringenderne vedrørende fastsættelsen af bøden, der hævdes ikke at være passende under hensyn til den påståede overtrædelses (1) varighed og (2) grovhed.

Retten til kontradiktion

1. *Undladelse af at fremsende dokumenter sammen med meddelelsen om klagepunkter*

- 31 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen ved fremsendelsen af meddelelsen om klagepunkter til selskabet har undladt at medsende dokumenter, der er omtalt i betragtningerne til beslutningen, og at den på denne måde har gjort det umuligt

for selskabet at udtale sig om disses indhold. Det drejer sig om et referat af mødet den 13. maj 1982 udarbejdet af en medarbejder hos Hercules [beslutningens 15. betragtning, litra b)], et dokument af 6. september 1977, der angiveligt er fundet hos Solvay (beslutningens 16. betragtning, femte afsnit), referatet af to interne møder i Shell, der blev afholdt den 5. juli og den 12. september 1979 (29. og 31. betragtning til beslutningen), et internt dokument fra Solvay (32. betragtning til beslutningen), en meddelelse fra Solvay til salgskontorerne af 17. juli 1981 (35. betragtning til beslutningen), et internt notat fra ICI vedrørende »stabilitet« (46. betragtning til beslutningen), et dokument fra Shell med overskriften »PP W. Europe-Pricing« og »Market quality report« (49. betragtning til beslutningen), et internt notat af 28. september 1983, der blev fundet hos ATO (51. betragtning til beslutningen), referatet af mødet den 10. marts 1982 udarbejdet af en medarbejder hos ICI (58. betragtning til beslutningen), et udateret notat fra ICI som forberedelse af et møde med Shell, der skulle afholdes i maj 1983 (beslutningens 63. betragtning, andet afsnit), og endelig et arbejdsrapport vedrørende første kvartal af 1983, der blev fundet hos Shell (beslutningens 63. betragtning, tredje afsnit).

- 32 Sagsøgeren har herved henvist til, at retten til kontradiktion indebærer, at de virksomheder, der er omfattet af en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85, stk. 1, skal orienteres om de klagepunkter, Kommissionen gør gældende over for dem, og de dokumenter, der ligger til grund for beslutningen, i hvert fald når der som her er tale om væsentlige dokumenter (Domstolens dom af 17.1.1984, forenede sager 43/82 og 63/82, VBVB og VBBB mod Kommissionen, Sml. s. 19, præmis 25).
- 33 Sagsøgeren har tilføjet, at det er uden betydning, at Kommissionen henviser til, at de omhandlede dokumenter var tilgængelige for selskabet i forbindelse med aktindsigten, idet det ikke alene ved at få adgang til et meget omfattende sagskompleks på rimelig måde kan tage stilling til dette, når selskabet ikke ved, hvilke konklusioner Kommissionen vil drage på grundlag heraf.
- 34 Endelig har sagsøgeren anført, at sagsbehandlingsfejlen ikke kan afhjælpes under sagens behandling for Retten, idet denne skal foretage en legalitetskontrol, og den skal i denne forbindelse annullere beslutningen, hvis retten til kontradiktionen under udarbejdelsen af denne er blevet tilsidesat.

- 35 Kommissionen har anført, at sagsøgeren over for Kommissionen påberåber sig en forskel mellem den endelige beslutning og meddelelsen om klagepunkter. Denne forskel beror på, at Kommissionen i beslutningen har henvist til visse dokumenter for at fuldstændiggøre sin argumentation. Ifølge Domstolens praksis (jf. dom af 15.7.1970, sag 41/69, ACF Chemiefarma mod Kommissionen, Sml. s. 107, præmis 91, 92 og 93, org. ref.: Rec. s. 661, og af 29.10.1980, forenede sager 209/78-215/78 og 218/78, Van Landewyck mod Kommissionen, Sml. s. 3125, præmis 68, samt kendelse af 18.6.1985, forenede sager 142/84 og 156/84, BAT mod Kommissionen, Sml. s. 1899, grund 14) skal beslutningen imidlertid ikke nødvendigvis være en kopi af meddelelsen om klagepunkter, og Kommissionen kan både fratage klagepunkter og ændre eller supplere sin argumentation — både med hensyn til de faktiske omstændigheder og den retlige vurdering — uden at retten til kontradiktion herved tilsidesætte s. De dokumenter, der første gang nævnes i den endelige beslutning, tjener ifølge Kommissionen til at supplere eller afpudse argumentationen i meddelelsen om klagepunkter og at underbygge indholdet af de fremsendte dokumenter.
- 36 Kommissionen har tilføjet, at ICI's notat vedrørende »stabilitet«, som ifølge sagsøgeren ikke er fremsendt til selskabet, er vedlagt som bilag til meddelelsen om klagepunkter (bilag 35 til den generelle del af meddelelsen om klagepunkter, herefter benævnt »bilag til den generelle meddelelse«).
- 37 Endvidere har Kommissionen anført, at virksomhederne i kraft af aktindsigten i juni 1984 fik adgang til alle de øvrige dokumenter. Dette går ud over de krav, Domstolen har opstillet i sin dom af 17. januar 1984 (forenede sager 43/82 og 63/82, a. st., præmis 25). Det eneste dokument, virksomhederne ved en fejltagelse ikke fik adgang til, var ICI's referat af et møde den 10. marts 1982. Dette referat har imidlertid ikke dannet grundlag for et nyt klagepunkt mod virksomhederne, men har alene gjort det muligt at identificere en tabel, der er vedlagt den generelle del af meddelelsen om klagepunkter (bilag 71 til den generelle meddelelse).
- 38 Endelig har Kommissionen anført, at den manglende aktindsigt i visse dokumenter ikke kan påvirke beslutningen i dens helhed, hvis der kun er tale om dokumenter af underordnet betydning, hvilket er tilfældet i denne sag (Domstolens dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80-103/80, Musique Diffusion française mod Kommissionen, Sml. s. 1825, præmis 30).

- 39 Det bemærkes, at det fremgår af Domstolens praksis, at det afgørende ikke er dokumenterne i sig selv, men de konklusioner, Kommissionen drager på grundlag af disse. Såfremt dokumenterne ikke er nævnt i meddelelsen om klagepunkter, kan den pågældende virksomhed med rette antage, at de ikke har betydning for sagen. Underretter Kommissionen ikke en virksomhed om, at visse dokumenter vil blive anvendt i beslutningen, afskærer Kommissionen den fra i tide at udtale sig om dokumenternes bevisværdi. Dokumenterne vil af denne grund ikke kunne anvendes som bevis over for virksomheden (dom af 25.10.1983, sag 107/82, AEG mod Kommissionen, Sml. s. 3151, præmis 27, og senest dom af 3.7.1991, sag C-62/86, AKZO Chemie mod Kommissionen, Sml. I, s. 3359, præmis 21).
- 40 I dette tilfælde kan alene de dokumenter, der er nævnt i den generelle eller den specielle del af meddelelsen om klagepunkter eller i skrivelsen af 29. marts 1985, samt de dokumenter, der er vedlagt disse, men ikke udtrykkeligt nævnt heri, anses for bevismidler mod sagsøgeren under nærværende sag. For så vidt angår de dokumenter, der er vedlagt meddelelserne om klagepunkter, men som ikke er nævnt heri, kan de kun gøres gældende over for sagsøgeren i beslutningen, hvis selskabet med rimelighed har kunnet udlede af meddelelserne, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf.
- 41 Af de dokumenter, sagsøgeren har anført, kan herefter alene ICI's interne notat vedrørende »stabilitet« (46. betragtning til beslutningen) anvendes som bevis over for sagsøgeren, idet det er nævnt i punkt 71 i den generelle del af meddelelsen om klagepunkter, der er fremsendt til sagsøgeren, og det er endvidere vedlagt denne som bilag 35. De øvrige dokumenter, sagsøgeren har nævnt, kan ikke anses for bevismidler mod selskabet under nærværende sag.
- 42 Spørgsmålet om, hvorvidt de sidstnævnte dokumenter er nødvendige for at underbygge de bevismæssige konstateringer, Kommissionen i beslutningen har foretaget i forhold til sagsøgeren, henhører under Rettens undersøgelse af, om disse konstateringer kan lægges til grund.

2. *Skyldformodning på grund af salgschefernes fravær ved høringerne*

- 43 Sagsøgeren har i replikken anført, at Kommissionen også har tilsidesat retten til kontradiktion, idet den i svarskriftet udtrykkeligt har fremhævet, at virksomhederne ved høringerne ikke lod sig repræsentere ved de salgschefer og agenter, der deltog i de anfægtede handlinger. Kommissionen udleder herved af den måde, hvorpå virksomhederne har valgt at varetage deres interesser ved høringerne, en skyldformodning. Virksomhederne kan imidlertid selv vælge, om de vil deltage i høringerne, og i givet fald hvem der skal repræsentere dem. Kommissionen kan derfor ikke på grund af den måde, hvorpå de har tilrettelagt deres forsvar, gå ud fra, at de er skyldige. Endvidere har Kommissionen ikke på noget tidspunkt under den administrative procedure tilkendegivet, at den af virksomhedernes valg ville udlede en skyldformodning. Kommissionen har ved i beslutningen at anvende denne fremgangsmåde, uden at redegøre herfor og uden at give Solvay lejlighed til at udtale sig, tilsidesat retten til kontradiktion.
- 44 Sagsøgeren har videre anført, at da dette forhold først fremgår af svarskriftet, kan selskabets anbringende antages til realitetsbehandling.
- 45 Kommissionen har anført, at anbringendet må afvises eller i givet fald forkastes. Der er for det første tale om et nyt anbringende, der må afvises i henhold artikel 42, stk. 2, i Domstolens procesreglement, jf. artikel 48, stk. 2, i Rettens procesreglement. Sagsøgeren kan således ikke gøre gældende, at dette anbringende støttes på retlige eller faktiske omstændigheder, som er kommet frem under den skriftlige forhandling, idet selskabet vidste, at det ikke havde været repræsenteret ved sine salgschefer ved høringerne.
- 46 Endvidere har Kommissionen anført, at anbringendet ikke er underbygget. Det forhold, at virksomhedernes salgschefer ikke var til stede ved høringerne, er ikke et grundlag for beslutningen, og Kommissionen har ikke heraf udledt en »skyldformodning«. Beslutningen bygger derimod på et omfattende skriftligt bevismateriale, og Kommissionen har blot i svarskriftet konstateret, at virksomhederne —

der naturligvis frit kunne vælge, på hvilken måde de ville varetage deres forsvar — ikke havde bestridt det skriftlige bevismateriale ved at føre de pågældende personer som vidner.

- 47 Retten finder, at anbringendet kan antages til realitetsbehandling. Selv om sagsøgeren vidste, at selskabets salgschefer ikke deltog i høringerne, er det således i svarskriftet, at Kommissionen for første gang under denne sag påberåber sig dette forhold.
- 48 For så vidt angår realiteten, bemærkes, at den reelle rækkevidde af Kommissionens udtalelser i svarskriftet om, at sagsøgerens og andre virksomheders salgschefer ikke var til stede ved høringerne, blot er en konstatering af, at sagsøgerne ikke ved hjælp af vidneførelse har anfægtet indholdet og rækkevidden af Kommissionens skriftlige bevismateriale. I beslutningens 70. betragtning, første afsnit, er der taget hensyn hertil, idet det anføres, at: »Producenterne har fremført forskellige alternative fortolkninger af disse møders art og formål, men de har hverken fremlagt skriftligt eller mundtligt bevismateriale, der kan drage rigtigheden af ICI-notaterne i tvivl«. Det må således understreges, at Kommissionen i svarskriftet kun har villet forklare beslutningens begrundelse.
- 49 Endvidere bemærkes, at høringskonsulenten ved mødet den 24. oktober 1984 havde opfordret sagsøgeren til at være forberedt på under høringen at føre vidner.
- 50 Sagsøgerens anbringende må derfor forkastes.

3. Nye klagepunkter

- 51 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen under sagens behandling har ændret standpunkt med hensyn til kvalifikationen af overtrædelsen og til sidst har anset spørgsmålet for at være uden interesse. Ifølge sagsøgeren er bevisets genstand forskelligt, for så vidt angår aftale og samordnet praksis.
- 52 Sagsøgerne har henvist til, at Kommissionen i meddelelsen om klagepunkter principalt gjorde gældende, at der forelå aftaler, og subsidiært samordnet praksis. Aftalerne og den samordnede praksis bestod af tre led: fastsættelse og anvendelse af fælles salgspriser, fastsættelse og anvendelse af kvoter og omlægning af Fides-systemet til et informationsudvekslingssystem. Ved mødet, hvor høringen blev forbedret, ændrede Kommissionen standpunkt og anførte, at den ikke havde villet gøre gældende, at de aftalte målpriser var blevet anvendt på markedet, men at der efter dens opfattelse var tale om en samordnet praksis, da de pågældende virksomheder havde givet parallelle prisinstrukser til deres salgskontorer. I skrivelsen af 29. marts 1985 anførte Kommissionen, at »den anfægtede hemmelige forståelses præcise karakter kun er af underordnet betydning, og at producenterne har deltaget i et ulovligt kartel, der samtidig indeholder elementer af aftale og samordnet praksis«. Det er denne opfattelse, der ifølge sagsøgeren er gengivet i den anfægtede beslutning. I de indlæg, Kommissionen har afgivet for Retten, er den gået længere og har på grundlag af en fejlagtig gennemgang af retspraksis i det væsentlige udledt, at begrebet samordnet praksis er det samme som samordning eller kontakt med henblik på f. ek s. at udveksle oplysninger.
- 53 Kommissionen har bestridt, at den har ændret standpunkt med hensyn til de klagepunkter, der er påberåbt over for kartellets medlemmer.
- 54 Kommissionen har anført, at den fra meddelelsen om klagepunkter angav, at producenterne ville kontrollere markedet, og at et fast og institutionaliseret samarbejde på højt niveau trådte i stedet for normal konkurrence. Kommissionen har herved gjort gældende, at der forelå en overordnet aftale, inden for hvilken der blev gennemført en lang række aftaler og forskellige former for samordnet praksis, som havde en konkurrencebegrænsende formål, og som kartellets medlemmer kunne deltage i på forskellig måde og mere eller mindre intenst. Dette standpunkt

har Kommissionen fulgt fast under den administrative procedure, og det var grundlaget for beslutningen. Det er også dette standpunkt, Kommissionen har fastholdt for Retten, idet den har anført, at der fandtes en central aftale vedrørende et system med regelmæssige og institutionaliserede møder, hvorunder der blev diskuteret priser og kvoter, og denne centrale aftale blev suppleret med særlige handlinger, som sagsøgeren deltog i. Retten til kontradiktion er således på ikke nogen måde blevet tilsidesat.

- 55 Det bemærkes, at sagsøgeren i replikken (punkt 22) har erkendt, at Kommissionen i beslutningen har gengivet det synspunkt, som den havde udviklet i sin skrivelse af 29. marts 1985. Der er således ikke tale om et nyt klagepunkt i denne sag. Formålet med skrivelsen af 29. marts 1985 var således at supplere den generelle meddelelse om klagepunkter med hensyn til overtrædelsens retlige kvalifikation. Det anføres i skrivelsen:

»Par lettre datée du 28 novembre 1984, les conseils de certains producteurs de polypropylène mis en cause ont soutenu que la Commission, dans ses griefs, n'avait pas exposé clairement la position juridique contre laquelle les producteurs avaient à se défendre et qu'elle avait aggravé cette circonstance en modifiant sa position au cours de l'audition. Ce faisant, elle aurait compromis gravement les droits de la défense. Je ne puis admettre cet argument. Les griefs exposent intégralement les faits; les points de droit y sont exprimés succinctement, mais avec clarté ... Toutefois, pour lever tous les toutes qui subsisteraient et au risque de me répéter, je vous soumets ci-dessous quelques thèmes de réflexion«.

(»Ved skrivelse af 28. november 1984 har advokaterne for nogle af de berørte producenter anført, at Kommissionen i meddelelsen om klagepunkter ikke klart har redegjort for, hvilke retlige synspunkter producenterne skal tage stilling til, og dette er forværret ved, at den under høringen ændrede synspunkt. Retten til kontradiktion skulle herved alvorligt være bragt i fare. Jeg kan ikke tiltræde dette synspunkt. I klagepunkterne er der en udtømmende redegørelse for de faktiske omstændigheder. Der er redegjort kort, men præcist, for de retlige problemstillinger... For at fjerne den tvivl, der måtte være, skal jeg — med fare for at gentage mig selv — nedenfor fremkomme med nogle bemærkninger« (herefter følger otte sider med bemærkninger, hvoraf to vedrørende den retlige kvalifikation)).

Skrivelsen slutter således:

»Il vous est loisible de présenter vos observations écrites sur les points soulevés par la présente lettre dans les six semaines de sa date de réception. Une audition orale supplémentaire est prévue à court terme en faveur de trois entreprises qui n'ont pas été en mesure de présenter leur dossier en novembre; si vous souhaitez y assister, vous auriez ainsi l'occasion de développer vos observations écrites non seulement à l'égard de ces points, mais aussi sur la lettre que je vous envoie séparément à la date d'aujourd'hui et qui traite de certains autres points de droit.«

(»De kan fremsætte Deres skriftlige bemærkninger til det ovenfor anførte inden seks uger efter modtagelsen af denne skrivelse. Der vil snarest blive afholdt en mundtlig høring af hensyn til de tre virksomheder, der ikke kunne fremsætte deres bemærkninger i november. Hvis De ønsker at deltage i denne høring, vil De således have muligheder for at uddybe Deres skriftlige bemærkninger, ikke kun med hensyn til disse punkter, men også vedrørende den særskilte skrivelse, som jeg i dag har sendt, vedrørende andre retlige problemer.«)

- 56 Der har således ikke været tale om et nyt klagepunkt eller om tilsidesættelse af retten til kontradiktion.
- 57 Endvidere må det understreges, at selv om det anses for bevist, at Kommissionen i de processkrifter, den har indgivet for Retten, har fremsat synspunkter, der går ud over indholdet af beslutningen, er dette uden betydning, idet det, Retten skal foretage i denne sag, er at kontrollere beslutningens lovlighed.
- 58 Anbringendet kan derfor ikke tiltrædes.

4. *Manglende fremsendelse af referatet af høringerne*

- 59 Sagsøgeren har anført, at det følger af artikel 1 og artikel 9, stk. 4, i Kommissionens forordning nr. 99/63/EØF af 25. juli 1963 om udtalelser i henhold til artikel 19, stk. 1 og 2, i Rådets forordning nr. 17 (EFT 1963-1964, s. 42, herefter benævnt »forordning nr. 99/63«) og artikel 19, stk. 1 og 2, i forordning nr. 17, at Kommissionen skal høre de berørte virksomheder på en sådan måde, at de kan fremføre deres synspunkter, og således at Kommissionen kan indføre det væsentlige indhold af den afhørte persons forklaring i et referat, der forelægges den pågældende til godkendelse. Kommissionens og det rådgivende udvalgs medlemmer deltager ikke i høringerne, og de har derfor kun kendskab til virksomhedernes argumentation i kraft af referatet. De bør derfor have et godkendt referat af høringerne for at kunne træffe afgørelse med fuldt kendskab til sagen. Det er imidlertid ikke tilfældet i denne sag, idet det endelige referat først er fremsendt til sagsøgeren den 8. juli 1986, dvs. to måneder efter beslutningens vedtagelse.

- 60 Denne fejl medfører ifølge sagsøgeren, at beslutningen ikke er lovlig, idet det ikke kan udelukkes, at beslutningen ville have været anderledes, hvis medlemmerne af de to organer havde haft et referat af høringerne, hvori var indføjet de mange rettelser, som sagsøgeren havde foretaget i det foreløbige referat med hensyn til selskabets medvirken ved høringen.
- 61 Kommissionen har anført, at det ikke fremgår af artikel 9, stk. 4, i forordning nr. 99/63, inden for hvilken frist virksomhedernes godkendelse af referatet skal foreligge, eller til hvem det foreløbige og endelige referat skal fremsendes.
- 62 Herudover har Kommissionen anført, at da de ændringer i udkastet til referat, som sagsøgeren anmodede om, var ubetydelige, havde beslutningen ikke været anderledes, selv om det endelige referat var fremsendt til det rådgivende udvalg og Kommissionens medlemmer. Der er således ikke anledning til at undersøge, om der måtte foreligge en sagsbehandlingsfejl (Domstolens dom af 10.7.1980, sag 30/78, Distillers Company mod Kommissionen, Sml. s. 2229, præmis 26).
- 63 Hvad angår det rådgivende udvalg har Kommissionen anført, at dets medlemmer ganske vist kun havde det foreløbige referat, men alle medlemsstaternes myndigheder var repræsenteret ved høringsrunderne med undtagelse af Grækenland og Luxembourg i anden høringsrunde. For medlemsstaternes myndigheder skulle referatet således alene fastholde, hvad der var passeret under høringerne. Det er i denne forbindelse uden betydning, at den embedsmand, der var til stede ved høringerne, ikke nødvendigvis var statens repræsentant i det rådgivende udvalg.
- 64 Videre har Kommissionen anført, at da dens medlemmer vedtog beslutningen, havde de ikke kun det foreløbige referat, men også alle parternes bemærkninger hertil.

- 65 Det bemærkes, at det fremgår af Domstolens praksis, at det forhold, at det referat af høringen, der fremsendes til det rådgivende udvalg og Kommissionen, er foreløbigt, kun er en sagsbehandlingsfejl, der kan medføre, at den beslutning, der træffes ved afslutningen af den pågældende procedure, er ugyldig, såfremt dokumentet er affattet på en sådan måde, at adressaterne kan blive vildledt på et afgørende punkt (Domstolens dom af 15.7.1970, sag 44/69, Buchler mod Kommissionen, Sml. s. 151, præmis 17; org. ref.: Rec. s. 733).
- 66 For så vidt angår det referat, der er fremsendt til Kommissionen, bemærkes, at denne sammen med det foreløbige referat modtog virksomhedernes bemærkninger hertil, og det må således antages, at Kommissionens medlemmer var orienteret om alle væsentlige forhold, inden de traf afgørelse.
- 67 Med hensyn til det foreløbige referat, der er fremsendt til det rådgivende udvalg, bemærkes, at sagsøgeren ikke har angivet, på hvilke punkter dette referat ikke loyalt og korrekt gengiver høringerne, og at sagsøgeren har begrænset sig til generelt at henvise til de tilføjelser, som selskabet havde fremsendt til Kommissionen. Sagsøgeren har således ikke bevist, at det pågældende dokument er affattet på en sådan måde, at det rådgivende udvalgs medlemmer kunne blive vildledt på et afgørende punkt.
- 68 Anbringendet må således forkastes.

Beviset for overtrædelsen

- 69 Det anføres i beslutningen (80. betragtning, første afsnit), at de polypropylenproducenter, der leverede til EF, fra 1977 deltog i et kompleks af planer, ordninger og foranstaltninger, der blev vedtaget inden for rammerne af et system med regelmæssige møder og løbende kontakter. Det tilføjes (80. betragtning, andet afsnit), at producenternes overordnede plan var at mødes og nå til enighed i konkrete anliggender.

- 70 Det må derfor først undersøges, om Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis vedrørende (A) kontakterne mellem producenterne og mødet i European Association for Textile Polyolefins (herefter benævnt »EATP«) den 22. november 1977, (B) systemet med regelmæssige møder for polypropylenproducenter, (C) prisinitiativerne, (D) de foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne, og (E) fastsættelsen af mængdemål og kvoter. Der skal herved (a) tages hensyn til beslutningen og (b) parternes anbringender, før (c) disse vurderes s. Endelig må Retten efterprøve Kommissionens anvendelse af EØF-traktatens artikel 85, stk. 1, på disse faktiske omstændigheder.

1. *Bevismæssige konstateringer*

A — EATP-mødet den 22. november 1977

a) Den anfægtede retsakt

- 71 Det anføres i beslutningen (17. betragtning, fjerde afsnit, 78. betragtning, tredje afsnit, og 104. betragtning, andet afsnit), at sagsøgeren — på samme måde som Hercules, Hoechst, ICI, Linz, Rhône-Poulenc og Saga — tilkendegav, at selskabet støttede Monte, som i en artikel i fagpressen (*European Chemical News*, herefter benævnt »ECN«) den 18. november 1977 havde bebudet en forhøjelse af rafia-prisen til 1,30 DM / kg fra den 1. december. Deres indlæg på EATP-mødet den 22. november 1987 viser ifølge mødereferaterne, at den pris på 1,30 DM / kg, som Monte havde fastsat, var blevet accepteret af de øvrige producenter som en generel »målpris« for hele branchen.
- 72 Ifølge beslutningen (16. betragtning, første og andet afsnit) skal denne støtteerklæring ses i sammenhæng med producenternes drøftelser med henblik på at undgå et større prisfald og deraf følgende tab. Som led i disse drøftelser tog de største producenter, Monte, Hoechst, ICI og Shell, initiativ til en aftale om »mindstepriser«, som skulle træde i kraft den 1. august 1977. De øvrige producenter, deriblandt Hercules, blev underrettet om enkelthederne i denne aftale.

- 73 Det anføres videre i beslutningen (16. betragtning, femte og sjette afsnit), at ICI og Shell indrømmede, at man havde kontakter med andre producenter for at drøfte, hvorledes prisfaldet kunne undgå s. Kommissionen har imidlertid anerkendt, at den — med undtagelse af »de fire store« (Hoechst, ICI, Monte og Shell) samt Hercules og Solvay — ikke var i stand til at fastslå, hvilke producenter der deltog i drøftelserne på dette tidspunkt, eller hvorledes »mindsteprisaftalen« nærmere fungerede.
- 74 Ifølge beslutningen (17. betragtning, første afsnit) var det omtrent på det tidspunkt, hvor Monte bebudede en forhøjelse af sine priser, at polypropylenproducenterne begyndte at holde regelmæssige møder. Det anføres dog, at ICI har indrømmet, at der før dette tidspunkt var kontakter mellem producenterne, sandsynligvis telefonisk og på »ad hoc«-basis.

b) Parternes anbringender

- 75 Sagsøgeren har anført, at selskabet aldrig på nogen måde har deltaget i eller støtte en mindsteprisaftale, således som Kommissionen har gjort gældende i skrivelsen af 29. marts 1985. Hvis der blev gjort forsøg herpå på »de fire stores« initiativ, var det for at begrænse virkningerne for de eksisterende producenter af, at de nye producenter — som Solvay — kom ind på markedet. Sagsøgeren havde ikke nogen interesse i at følge en prisforhøjelse, idet selskabet på det tidspunkt alene ønskede at udnytte sin produktionskapacitet.
- 76 Dette modsiges ikke af de udtalelser, selskabets repræsentant fremførte på mødet i forbrugerorganisationen EATP den 22. november 1977. Da man drøftede prisproblemerne for polypropylen, beklagede selskabet prisfaldet, der efter dets opfattelse var lige så skadeligt for producenterne som for forbrugerne. Det kan hverken på grundlag af referatet af mødet eller af andre dokumenter fastslås, at Solvay deltog i et initiativ med det formål at fastsætte prisen til 1,30 DM / kg pr. 1. december 1977. Sagsøgerens repræsentants udtalelser indgår udmærket i den dobbeltbundne

bluff-politik, som selskabet førte ved møderne for at få de øvrige producenter til at forhøje deres priser, således at det kunne komme hurtigere ind på markedet.

- 77 Sagsøgeren har i replikken henvist til den tilbageholdenhed, Kommissionen giver udtryk for i sit svarskrift, når den anfører, at det er muligt (»Il se peut«), at de øvrige producenter (herunder Solvay) tilsluttede sig denne aftale.
- 78 Kommissionen har anført, at formålet med kartellet var ved en samordnet adfærd at lede de nye producenter ind på markedet, således at deres interesser blev forenet med de eksisterende producenter s. De nye ønskede at få en markedsandel, og de andre ønskede at beholde deres på et tidspunkt, hvor priserne lå noget under »break-even point«, således som det fremgår af sagsøgerens udtalelser på EATP-mødet den 22. november 1977, dv s. over for kunderne.
- 79 Kommissionen har videre anført, at disse udtalelser må ses i lyset af den centrale mindsteprisaftale, som de fire betydeligste producenter (Monte, Hoechst, ICI og Shell — bilag 2) havde indgået i midten af 1977. Efter indgåelsen af denne aftale blev der gennemført et prisinitiativ i november 1977, og mindst fem andre producenter (Rhône-Poulenc, Hercules, Linz, Saga og Solvay) tilsluttede sig dette, idet de ved EATP-mødet den 22. november 1977 (bilag 6 til den generelle meddelelse) gav udtryk for støtte til dette initiativ. Det kan ikke fastslås, om de blev parter i den centrale aftale, eller om der var tale om en samordnet praksis s. Ved et møde den 30. august 1977 drøftede Shell og Solvay priserne.

c) Rettens vurdering

- 80 Det bemærkes indledningsvis, at Kommissionen ikke har noget direkte bevis for, at der var kontakt mellem Solvay og andre producenter før EATP-mødet den 22. november 1977, idet den ikke over for sagsøgeren kan påberåbe sig referatet udarbejdet den 6. september 1977 af det møde, som blev afholdt mellem Shell og Sol-

vay den 30. august 1977, idet dette dokument ikke er blevet fremsendt til sagsøgeren. Der må derfor ses bort fra sådanne kontakter ved undersøgelsen af de udtalelser, sagsøgeren fremsatte ved dette EATP-møde.

- 81 Endvidere bemærkes, at det fremgår af sagsøgerens udtalelser under EATP-mødet den 22. november 1977 (bilag 6 til den generelle meddelelse), dels at selskabet generelt støttede Monte's politik, der gik ud på at hæve priserne, dels at selskabet over for konkurrenterne klart havde tilkendegivet, hvorledes det havde besluttet at optræde på markedet. I referatet af udtalelserne anføres således følgende:

»On the subject of sale price, Solvay associates itself with the opinion expressed by the other producers... Solvay will fall into line with the prices already quoted by the main producer s. The level of these prices still does not seem at all sufficient to ensure a normal profitability for the PP manufacturers.«

(»For så vidt angår salgspriser, tilslutter Solvay sig den opfattelse, de øvrige producenter har givet udtryk for... Solvay vil følge samme linje med hensyn til priser som de store producenter. Prisniveauet synes stadig slet ikke at være tilstrækkeligt til at sikre en normal fortjeneste for polypropylenproducenterne.«)

Disse udtalelser underbygges af referatet af det følgende EATP-møde den 26. maj 1978 (bilag 7 til den generelle meddelelse), hvori er gengivet de forskellige producenters vurderinger vedrørende de resultater, der var opnået på markedet efter mødet den 22. november 1977. Sagsøgeren udtalte her følgende:

»Re-reading the Minutes of the last meeting which was held in Paris on 22nd November, 1977, everyone knew that the polypropylene price situation in Europe was absolutely catastrophic. Today, six months later, we can inform that the situation has improved slightly, even if the price levels have not reached the desired level.«

(»Ved en ny gennemgang af referatet af det sidste møde, der blev afholdt i Paris den 22. november 1977, erkendte alle, at prissituationen for polypropylen i Europa var fuldstændig katastrofal. I dag, seks måneder senere, kan vi oplyse, at situationen er blevet lidt bedre, selv om prisniveauet ikke er nået op på det ønskede.«)

- 82 Kommissionen må således anses for at have ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren i konkurrenters nærværelse gav udtryk for en generel støtte til Monte's politik, der gik ud på at hæve priserne (beslutningens 17. betragtning, fjerde afsnit, første pkt., og 78. betragtning, tredje afsnit, andet pkt.), og at selskabet over for konkurrenterne klart tilkendegav, hvorledes det havde besluttet at optræde på markedet.

B — Systemet med regelmæssige møder

a) Den anfægtede retsakt

- 83 Ifølge beslutningen (18. betragtning, første afsnit) blev der i løbet af 1978 afholdt mindst seks møder mellem de øverste ledere, der havde ansvaret for den samlede ledelse af nogle af producenternes polypropylenaktiviteter (herefter benævnt »chefer«). Dette mødesystem udviklede sig hurtigt til også at omfatte møder på et lavere niveau mellem repræsentanter med mere detaljeret kendskab til markedsføringen (herefter benævnt »eksperter«; der henvises til ICI's svar på begæringen om oplysninger i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17, bilag 8 til den generelle meddelelse). Det anføres i beslutningen, at sagsøgeren deltog regelmæssigt i møderne indtil udgangen af september 1983 (105. betragtning, fjerde afsnit).
- 84 Endelig fremgår det af beslutningen (21. betragtning), at formålet med de regelmæssige møder navnlig var at fastsætte målpriser og salgsmål og at sikre producenternes overholdelse heraf.

b) Parternes anbringender

- 85 Sagsøgeren har erkendt at have deltaget nogenlunde regelmæssigt i »chef«- og »ekspert«-møderne, men har anført, at Kommissionen ikke heraf kan slutte, at selskabet indgik konkurrencebegrænsende aftaler. Selskabet har i denne forbindelse påberåbt sig to argumenter, dels vedrørende karakteren af dets deltagelse i møderne, dels vedrørende producenternes afvigende interesser, der forhindrede, at der kunne indgås pris- eller kvoteaftaler.
- 86 Sagsøgeren har videre understreget, at Kommissionen ikke alene af det forhold, at virksomhederne gav udtryk for enighed, kan udlede, at de havde til hensigt under møderne at påtage sig forpligtelser, uden at undersøge de enkelte virksomheders interesser og særlige situation. Solvay deltog således ikke i møderne for at påtage sig forpligtelser, men kun for at indsamle tekniske og kommercielle oplysninger, som selskabet som ny på markedet ikke have kendskab til, og som var nødvendige for dets fremtidige udvikling. For fortsat kunne deltage i møderne uden at påtage sig forpligtelser spillede sagsøgeren et dobbeltspil og gav de øvrige virksomheder ukorrekte oplysninger.
- 87 Sagsøgeren har tilføjet, at selskabets adfærd på markedet ikke var i overensstemmelse med resultaterne af møderne, således som konkurrenterne fastslog i mange tilfælde ved møderne, bl.a. ved mødet den 15. juni 1981, hvori selskabet ikke deltog (bilag 64 til den generelle meddelelse). Da sagsøgeren i 1982 var nået op på en fuld udnyttelse af sin produktionskapacitet, var oplysningerne ikke længere relevante for selskabet, og det foreslog derfor ved mødet den 13. maj 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse) at ophøre med producentmøderne.
- 88 Endvidere har sagsøgeren anført, at de store interesseforskelle, der var mellem producenterne, viser, at de ikke påtog sig forpligtelser. De nye på markedet ville hurtigt nå op på en fuld udnyttelse af deres produktionskapacitet ved at føre en aggressiv prispolitik, mens de producenter, der allerede var på markedet, ville bevare deres markedsandel. Disse interesseforskelle udelukkede, at der kunne indgås en egentlig generel aftale mellem alle producenterne. Dette udelukker imidlertid, at »de fire store« forsøgte at indgå en aftale med henblik på at bevare deres markedsandel.

- 89 Kommissionen har anført, at når der er ført bevis for et kartel ved en helhed af beviser, således som det er tilfældet i denne sag, er det forhold, at en eller flere karteldeltagerne ikke havde til hensigt at påtage sig forpligtelser, ikke tilstrækkeligt til at tilsidesætte beviserne for kartellet.
- 90 Kommissionen har videre anført, at formålet med den overordnede aftale, der var at begrænse konkurrencen, ikke må sammenblandes med den ene eller anden virksomheds formål med at deltage i et bestemt møde. Der kan ikke tages hensyn til dette formål, når det skal afgøres, om virksomheden deltog i den overordnede aftale, idet det af denne deltagelse fremgår, at virksomheden deltog i møder, hvorunder der blev fastsat målpriser og kvotemål. Forholdene for den enkelte virksomhed må således ikke skilles ud fra den overordnede sammenhæng, idet kartellet inden for polypropylenbranchen bestod af en helhed, hvori den enkelte virksomhed for sit vedkommende deltog på sin særlige måde ud fra virksomhedens specifikke situation og interesser.
- 91 Endvidere har Kommissionen anført, at diskussioner vedrørende konkurrencens nøgleparametre, bl.a. det niveau, som priserne skulle op på, og fordelingen af salgskvoter, er de diskussioner uvedkommende, hvorved en ny virksomhed på markedet, der endnu ikke kender dette særligt godt, sættes ind i, hvorledes det fungerer. Da sagsøgeren i maj 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse) foreslog at ophøre med systemet med regelmæssige møder, var det ikke, fordi selskabet ikke længere havde behov for at indsamle oplysninger, men snarere, fordi selskabet fandt, at priskartellet havde mistet sit formål, da prisniveauet som følge af ligevægten i udbud og efterspørgsel var stabiliseret. I øvrigt har Kommissionen bemærket, at de øvrige producenter ikke delte sagsøgerens synspunkt, og at alle producenterne, herunder sagsøgeren, blev enige om at benytte denne situation til at gennemføre en ny prisstigning.
- 92 Kommissionen har på ny henvist til, at mødernes formål var at forene producenternes modstridende interesser. Deltagerne i kartellet var således alle på den ene eller anden måde konkurrenter, der havde interesser i at deltage i kartellet. Dette udelukker på ingen måde, at nogle af virksomhederne fra tid til anden havde for-

behold eller førte et dobbeltspil, men uden på noget tidspunkt at give udtryk herfor. Tværtimod kunne ordvalget og udtalelserne i referaterne naturligt forstås således, at de indebar det, der blev givet udtryk for, nemlig at der ved møderne blev indgået aftaler. Sagsøgeren var ikke blot observatør. Endvidere ville det ikke i længden være muligt, at der ved møderne både var producenter, som ville indgå i aftaler, og andre, der forholdt sig fuldstændig tavs og modvirkede forhandlingerne. Kommissionen har konkluderet, at sagsøgeren ikke har begrænset sig til blot at være observatør, men at selskabet påtog sig forpligtelser på samme måde som de øvrige deltagere.

c) Rettens vurdering

- 93 Det bemærkes, at sagsøgeren i stævningen har erkendt »avoir participé ('à partir de 1978') assez régulièrement à des réunions de l'ensemble des producteurs européens de polypropylène. Ces réunions, présidées par Monte puis par ICI, ont été l'occasion d'échanges d'informations techniques et commerciale s. A l'initiative des producteurs en place, des discussions intervinrent sur la mise sur pied d'une politique commune de prix et, à certaines époques, sur l'élaboration d'un système de quotas de vente. On peut penser à cet égard que les producteurs établis sur le marché tentaient d'arriver à un accord pour maintenir leurs parts de marché« (»fra 1978 at have deltaget nogenlunde regelmæssigt i møder for alle de europæiske polypropylenproducenter. På disse møder, der blev ledet først af Monte, senere af ICI, blev der udvekslet tekniske og kommercielle oplysninger. På initiativ af de producenter, der allerede var på markedet, var der drøftelser om at gennemføre en fælles prispolitik og på visse tidspunkter om udarbejdelse af et system med salgskvoter. Det er muligt, at de producenter, der var på markedet, forsøgte at nå frem til en aftale, således at de kunne bevare deres markedsandele«).
- 94 Denne udtalelse underbygges af ICI's svar på begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse), hvori sagsøgeren — i modsætning til to andre producenter — medregnes blandt de faste deltagere i »ekspert«- og »chef«-møderne.
- 95 Det er endvidere med rette, at Kommissionen på grundlag af de oplysninger, som ICI gav i svaret på begæringen om oplysninger, og som underbygges af en række

mødereferater, fandt, at formålet med møderne navnlig var at fastsætte målpriser og salgsmål. Det anføres således i svaret:

»Generally speaking however, the concept of recommending 'Target prices' was developed during the early meetings which took place in 1978«; »'Target prices' for the basic grade of each principal category of polypropylene as proposed by producers from time to time since 1 January 1979 are set forth in Schedule...«,

og

»A number of proposals for the volume of individual producers were discussed at meetings«

(»Tanken om at anbefale 'målpriser' blev generelt udviklet under de første møder, som fandt sted i 1978«; »'Målpriser' for hver basiskvalitet af alle de væsentlige former for polypropylen, som blev foreslået af producenterne med mellemrum efter 1. januar 1979, fremgår af bilaget...«,

og

»En række forslag med hensyn til de forskellige producenters salgsmængder blev diskuteret på møderne«).

- 96 Hertil kommer, at omtalen i ICI's svar på begæringen om oplysninger af, at der — ud over »chef«-møderne — også blev foranstaltet møder for markedsførings-»eksperter« fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979, viser, at drøftelserne vedrørende fastsættelse af målpriser og salgsmål blev mere og mere konkrete og præcise, mens »cheferne« i 1978 alene havde udviklet selve systemet med målpriser.
- 97 Ud over det allerede citerede anføres det i ICI's svar på begæringen om oplysninger: »Only 'Bosses' and 'Experts' meetings came to be held on a monthly basis«

(»Kun 'chef'- og 'ekspert'-møderne blev afholdt månedsvis«). Kommissionen har med rette udledt af dette svar — og af mødernes karakter og formål — at disse var led i et system med regelmæssige møder.

- 98 Sagsøgeren har heroverfor anført, at selskabets deltagelse i møderne var uden noget konkurrencebegrænsende formål, idet det som ny på markedet havde behov for at indsamle oplysninger for at kunne opnå en markedsandel. Hertil bemærkes, at da det er bevist, at sagsøgeren deltog i disse møder, og at formålet med disse navnlig var at fastsætte målpriser og salgsmål, gav selskabet i hvert fald sine konkurrenter det indtryk, at det deltog i møderne ud fra de samme bevæggrunde som dem.
- 99 Det påhviler under disse omstændigheder sagsøgeren at fremkomme med indicier til støtte for, at sagsøgeren ikke deltog i møderne ud fra et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses, og således påvise, at selskabets konkurrenter vidste, at det deltog i møderne med andre bevæggrunde end dem.
- 100 Det bemærkes i denne forbindelse, at sagsøgerens argumenter vedrørende dets adfærd på markedet, som går ud på at påvise, at selskabets formål med at deltage i møderne alene var at orientere sig om den forventede udvikling på markedet, ikke er indicium for, at selskabet ikke havde ønske om at begrænse konkurrencen, idet der ikke er fremført nogen holdepunkter for, at konkurrenterne vidste, at dets adfærd på markedet var uafhængig af drøftelserne på møderne. Selv om det antages, at konkurrenterne vidste det, er det forhold, at selskabet af konkurrenter søgte at få oplysninger, som en erhvervsdrivende normalt behandler strengt fortroligt, tilstrækkeligt til at påvise, at selskabet havde et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses.
- 101 Kommissionen har herefter ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog fast i de regelmæssige møder for polypropylenproducenter fra 1978 til september 1983,

at disse møder navnlig havde til formål at fastsætte målpriser og salgsmål, at møderne var led i et system, og at der ikke er grundlag for at antage, at sagsøgeren ikke deltog i møderne ud fra et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses.

C — Prisinitiativerne

a) Den anfægtede retsakt

- 102 Det anføres i beslutningen (28.-51. betragtning), at et system med fastsættelse af målpriser blev gennemført ved prisinitiativer, hvoraf 6 har kunnet identificeres. Det første varede fra juli til december 1979, det andet fra januar til maj 1981, det tredje fra august til december 1981, det fjerde fra juni til juli 1982, det femte fra september til november 1982 og det sjette fra juli til november 1983.
- 103 Vedrørende det første af disse prisinitiativer har Kommissionen i beslutningen (29. betragtning) anført, at den ikke har konkrete beviser for, at der blev afholdt møder eller taget prisinitiativer i første del af 1979. Referatet af et møde, der blev afholdt den 26. og 27. september 1979, viser imidlertid, at der var planer om et prisinitiativ, som var baseret på en rafia-pris på 1,90 DM / kg fra den 1. juli og 2,05 DM / kg fra den 1. september. Kommissionen har fundet prisinstrukser fra visse producenter, hvoraf det fremgår, at disse havde udsendt ordrer til deres nationale salgskontorer om at anvende dette prisniveau eller et niveau svarende hertil i national valuta fra den 1. september, og de fleste blev udsendt, før den planlagte prisforhøjelse var blevet annonceret i fagpressen (30. betragtning til beslutningen).
- 104 På grund af vanskeligheder med at forhøje priserne besluttede producenterne imidlertid på mødet den 26. og 27. september 1979 at udskyde iværksættelsen af målprisen flere måneder indtil den 1. december, idet planen nu gik ud på at »holde« prisniveauet i oktober måned med mulighed for i mellemtiden at forhøje prisen fra 1,90 til 1,95 DM / kg i november (beslutningens 31. betragtning, første og andet afsnit).

- 105 For så vidt angår det andet prisinitiativ, anføres det i beslutningen (32. betragtning), at der blev afholdt mindst syv møder mellem producenterne i 1980 (der henvises til tabel 3 i bilaget til beslutningen), selv om der ikke blev fundet referater af møder afholdt i dette år. Skønt fagpressen i begyndelsen af året havde nævnt, at producenterne gik ind for et stærkt prisfremstød i løbet af 1980, faldt markedspriserne kraftigt til 1,20 DM / kg eller mindre, indtil de begyndte at stabilisere sig omkring september. Prisinstrukser fra en række producenter (DSM, Hoechst, Linz, Monte, Saga og ICI) viser, at man for at genoprette prisniveauet fastsatte målpriser for december 1980 og januar 1981 på grundlag af en pris på 1,50 DM / kg for rafia, 1,70 DM / kg for homopolymerisater og 1,95 til 2,00 DM / kg for copolymerisater. Et internt dokument fra Solvay indeholder en tabel, hvori de »faktiske priser« i oktober og november 1980 sammenlignes med, hvad der betegnes som »listepriiserne« for januar 1981 på 1,50/1,70/2,00 DM / kg. Efter den oprindelige plan skulle disse priser iværksættes pr. 1. december 1980. Den 13.-15. oktober blev der afholdt et møde i Zürich, men initiativet blev udsat til den 1. januar 1981.
- 106 Det anføres endvidere i beslutningen (33. betragtning), at Solvay deltog i to møder i januar 1981, hvorunder det viste sig nødvendigt at gennemføre en prisforhøjelse, der i december 1980 var besluttet til 1. februar 1981, på grundlag af en rafia-pris på 1,75 DM / kg i to trin: Målet var fortsat 1,75 DM / kg for februar, og fra den 1. marts skulle målet »uden undtagelse« forhøjes til 2,00 DM / kg. Der blev udarbejdet en tabel i seks nationale valutaer med målpriser på de seks vigtigste polypropylenkvaliteter. Tabellen skulle træde i kraft den 1. februar og den 1. marts 1981. De dokumenter, der blev fundet hos de forskellige producenter, viser, at de traf foranstaltninger med henblik på at anvende de målpriser, der var fastsat for februar og marts.
- 107 Ifølge beslutningen (34. betragtning) ser planerne om at nå op på 2,00 DM / kg pr. 1. marts imidlertid ikke ud til at være lykkede s. Producenterne nedsatte deres forventninger og håbede nu på en pris på 1,75 DM / kg i mart s. Den 25. marts 1981 blev der afholdt et »ekspertmøde« i Amsterdam. Der foreligger ikke referat af dette møde, men umiddelbart efter gav i hvert fald BASF, DSM, ICI, Monte og Shell instrukser om at hæve mål- (eller »liste«-)priserne til, hvad der svarede til 2,15 DM / kg for rafia med virkning fra den 1. maj. Hoechst gav tilsvarende instrukser for 1. maj, men gjorde det først ca. fire uger efter de øvrige. Nogle af producenterne gav deres salgskontorer en vis handlefrihed til at anvende »mini-

mumspriser« eller »bundpriser«, der lå lidt under de vedtagne målpriser. I første del af 1981 steg priserne ret kraftigt, men selv om producenterne gjorde en stor indsats for at få prisforhøjelserne igennem pr. 1. maj, holdt denne udvikling ikke. Ved midten af året ventede producenterne enten en stabilisering af prisniveauet eller endog en vis tilbagegang, efterhånden som efterspørgslen faldt i sommerens løb.

108 Med hensyn til det tredje prisinitiativ, anføres det i beslutningen (35. betragtning), at Shell og ICI allerede i juni 1981, da det viste sig, at prisstigningerne i årets første kvartal begyndte at gå langsommere, forudså et yderligere prisinitiativ for september og oktober 1981. Shell, ICI og Monte mødtes den 15. juni 1981 for at drøfte, hvilken fremgangsmåde der skulle anvendes for at få markedspriserne til at stige. Få dage efter dette møde gav både ICI og Shell deres salgskontorer instruks om at forberede markedet på en større forhøjelse i september på grundlag af en påtænkt forhøjelse af rafia-prisen til 2,30 DM / kg. Også Solvay gav den 17. juli 1981 sine salgskontorer i Benelux instruks om at forberede kunderne på en større prisforhøjelse pr. 1. september, hvis størrelse nærmere skulle fastlægges i sidste uge af juli, idet der var planlagt et »ekspert«-møde til afholdelse den 28. juli 1981. Den oprindelige plan, der gik ud på at tilstræbe en pris på 2,30 DM / kg i september 1981, blev revideret, sandsynligvis på dette møde, således at målet for august blev reduceret til 2,00 DM / kg for rafia. I september skulle prisen være 2,20 DM / kg. I et håndskrevet notat fra Hercules dateret 29. juli 1981 (dagen efter det møde, som Hercules sandsynligvis ikke deltog i) anføres disse priser som »officielle« priser for august og september, og der henvises i kryptiske vendinger til kilden til disse oplysninger. Der blev afholdt møder igen i Genève den 4. august og Wien den 21. august 1981. Efter disse møder udsendte producenterne nye instrukser med en målpris på 2,30 DM / kg pr. 1. oktober. BASF, DSM, Hoechst, ICI, Monte og Shell udsendte praktisk taget identiske instrukser om iværksættelse af disse priser i september og oktober.

109 Ifølge beslutningen (36. betragtning) gik planerne nu ud på i løbet af september og oktober 1981 at komme op på en »basispris« for rafia på 2,20 til 2,30 DM / kg. Papirer fra Shell viser, at man oprindeligt påtænkte et yderligere prisforhøjelsestrin til 2,50 DM / kg pr. 1. november, men at dette blev opgivet. Af materialet fra de forskellige producenter fremgår, at priserne steg i løbet af september, og initiativet

blev videreført i oktober 1981, hvor man nåede op på en markedspris på ca. 2,00 til 2,10 DM / kg for rafia. Et notat fra Hercules viser, at målprisen på 2,30 DM / kg i løbet af december 1981 blev nedjusteret til en mere realistisk pris på 2,15 DM / kg, men det hedder i notatet, at »man med den fælles målbevidste indsats fik priserne op på 2,05 DM, dv s. det nærmeste nogensinde ved de offentliggjorte (sic) målpriser«. Ved udgangen af 1981 lå de priser, der blev refereret i fagpressen, på 1,95 til 2,10 DM / kg for rafia, altså ca. 0,20 DM under producenterens målpriser. Kapacitetsudnyttelsen androg ca. 80% og blev omtalt som »sund«.

110 Det fjerde prisinitiativ fra juni til juli 1982 blev gennemført, efter at der på markedet var blevet ligevægt mellem udbud og efterspørgsel. Initiativet blev besluttet på producentmødet den 13. maj 1982, som Solvay deltog i, og hvorunder der blev udarbejdet en detaljeret målprislister pr. 1. juni 1982 for hver af de vigtigste polypropylenkvaliteter i de forskellige nationale valutaer (2,00 DM / kg for rafia; beslutningens 37. og 38. betragtning samt 39. betragtning, første afsnit).

111 Mødet den 13. maj 1982 blev fulgt op af prisinstrukser fra ATO, BASF, Hoechst, Hercules, Hüls, ICI, Linz, Monte og Shell, der med få ubetydelige undtagelser svarede til de priser, som var fastsat på mødet (beslutningens 39. betragtning, andet afsnit). Producenterne kunne ved mødet den 9. juni 1982 kun give oplysninger om beskedne forhøjelser.

112 Sagsøgeren deltog ifølge beslutningen (40. betragtning) også i det femte prisinitiativ fra september til november 1982, der blev besluttet på mødet den 20. og 21. juli 1982, og som gik ud på at nå en pris på 2,00 DM / kg pr. 1. september og 2,10 DM / kg pr. 1. oktober, idet selskabet var til stede ved de fleste, om ikke alle, møder, der blev afholdt fra juli til november 1982, og hvor dette initiativ blev planlagt og kontrolleret (45. betragtning til beslutningen). Ved mødet den 20. august 1982 blev den forhøjelse, der var planlagt til den 1. september, udskudt til 1. oktober, og denne beslutning blev bekræftet ved mødet den 2. september 1982 (41. betragtning til beslutningen).

- 113 Efter møderne den 20. august og 2. september 1982 gav ATO, DSM, Hercules, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte og Shell prisinstrukser i overensstemmelse med den målpris, der var fastlagt ved møderne (43. betragtning til beslutningen).
- 114 Ifølge beslutningen (44. betragtning) foretoges der på mødet den 21. september 1982, som sagsøgeren deltog i, en gennemgang af de foranstaltninger, der var truffet for at nå den tidligere fastsatte målpris, og der blev givet almindelig tilslutning til et forslag om en prisforhøjelse til 2,10 DM / kg i november-december 1982. Forhøjelsen blev bekræftet på mødet den 6. oktober 1982.
- 115 Efter mødet den 6. oktober 1982 udsendte BASF, DSM, Hercules, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte, Shell og Saga prisinstrukser med den besluttede forhøjelse (beslutningens 44. betragtning, andet afsnit).
- 116 Sagsøgeren har i lighed med BASF, DSM, Hercules, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte og Saga til Kommissionen udleveret de prisinstrukser, de udsendte til deres lokale salgskontorer, og de stemmer ikke blot overens indbyrdes hvad angår beløb og tidspunkt, men også med den målprisliste, der er vedlagt ICI's referat af »ekspert«-mødet den 2. september 1982 (bilag 29 til den generelle meddelelse; beslutningens 45. betragtning, andet afsnit).
- 117 Mødet i december 1982 resulterede ifølge beslutningen (46. betragtning, andet afsnit) i en aftale om, at det prisniveau, der var fastsat for november-december, skulle være iværksat inden udgangen af januar 1983.
- 118 Endelig deltog sagsøgeren ifølge beslutningen (47. betragtning) i det sjette prisinitiativ fra juli til november 1983. På mødet den 3. maj 1983 var der således enighed om, at producenterne skulle stræbe efter en målpris på 2,00 DM / kg i juni 1983. Imidlertid blev det på mødet den 20. maj 1983 besluttet at udskyde det fastlagte mål til september, og der blev fastsat et midtvejsmål pr. 1. juli (1,85 DM / kg). På

et møde den 1. juni 1983 gav de tilstedeværende producenter, som ikke omfattede sagsøgeren, udtryk for, at de var fast besluttet på at bringe forhøjelsen på 1,85 DM / kg i anvendelse. Det blev ved denne lejlighed besluttet, at Shell skulle fremstå som officiel anfører i ECN.

119 Det anføres i beslutningen (49. betragtning), at ICI, DSM, BASF, Hoechst, Linz, Shell, Hercules, ATO og Petrofina efter mødet den 20. maj 1983 gav deres salgskontorer instruks om at anvende en rafia-pris på 1,85 DM / kg pr. 1. juli. Det tilføjes, at også Solvay først senere underrettede salgskontorerne om prisforhøjelsen med en vis tidsforskydning i forhold til de øvrige producenter; i et internt dokument af 26. juli blev de øjeblikkelige mindstepriser for hvert land sat lig med målprisen for rafia på 1,85 DM, mens de nye mindstepriser med virkning fra den 1. september var baseret på de 2,00 DM, som producenterne havde vedtaget. Det konkluderes i beslutningen, at det således kan fastslås, at med undtagelse af Hüls, for hvem der ikke foreligger nogen prisinstrukser for juli 1983, udsendte alle de producenter, der havde deltaget i møderne eller givet tilsagn om at støtte den nye målpris på 1,85 DM / kg, instrukser om at iværksætte den nye pris.

120 Endvidere anføres det i beslutningen (50. betragtning), at der fandt yderligere møder sted den 16. juni, den 6. og 21. juli, den 10. og 23. august samt den 5., 15. og 29. september 1983, hvor alle de faste deltagere var til stede. I slutningen af juli og begyndelsen af august 1983 udsendte BASF, DSM, Hercules, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Solvay, Monte og Saga alle prisinstrukser til deres nationale salgskontorer, der skulle gælde fra den 1. september, og som var baseret på en rafia-pris på 2,00 DM / kg, mens Shell's prisinstrukser for Det Forenede Kongerige i form af et internt notat af 11. august viser, at det britiske datterselskab arbejdede på at »fremme« basispriser, der skulle træde i kraft den 1. september, og som svarede til de af de øvrige producenter fastsatte målpriser. Ved slutningen af måneden gav Shell imidlertid det britiske salgskontor instruks om at vente med hele forhøjelsen, indtil de øvrige producenter var nået op på de ønskede basispriser. Det anføres i beslutningen, at instrukserne var identiske for hver kvalitet og hver national valuta med enkelte ubetydelige undtagelser.

- 121 Ifølge beslutningen (50. betragtning, sidste afsnit) viser de prisinstrukser, der blev fundet hos producenterne, at det senere blev besluttet at fortsætte prisforhøjelsen fra september, således at rafia-prisen blev forhøjet til 2,10 DM / kg pr. 1. oktober og 2,25 DM / kg pr. 1. november. Det anføres i beslutningen (51. betragtning, første afsnit), at BASF, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte og Solvay hver især gav deres salgskontorer instrukser om at anvende identiske priser i oktober og november. Hercules fastsatte i første omgang priser, der lå lidt under de øvrige producenters.
- 122 Endelig anføres det i beslutningen (51. betragtning, andet og tredje afsnit), at ATO og Petrofina var til stede på alle de relevante møder, men at de begge hævder, at hvis der overhovedet blev givet interne prisinstrukser i den periode, prisinitiativet for juli til november 1983 omfattede, skete det mundtligt. Et internt notat fra ATO dateret 28. september 1983 indeholder imidlertid en tabel med overskriften »Rappel du prix de cota (sic)« med priser på de tre vigtigste polypropylenkvaliteter gældende i september og oktober for de forskellige lande. Priserne var identiske med de af BASF, DSM, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte og Solvay anvendte priser. Under kontrolundersøgelsen hos ATO i oktober 1983 bekræftede repræsentanter for virksomheden, at salgskontorerne var blevet underrettet om disse priser.
- 123 Uanset hvornår det sidste møde fandt sted, varede overtrædelsen ifølge beslutningen (105. betragtning, 4. afsnit) til november 1983, idet der var knyttet retsvirkninger til aftalen mindst til dette tidspunkt. Dette er den seneste måned, for hvilken der vides at være blevet fastsat målpriser og givet prisinstrukser.
- 124 Afslutningsvis anføres det i beslutningen (51. betragtning, sidste afsnit), at det hed i fagpressen ved udgangen af 1983, at polypropylenpriserne var blevet styrket med en rafia-pris på 2,08 til 2,15 DM / kg (det fastsatte mål var 2,25 DM / kg).

b) Parternes anbringender

- 125 Sagsøgeren har gentaget, at det ikke af selskabets deltagelse i producentmøderne kan udledes, at det deltog i prisaftaler. Endvidere har selskabet på ny henvist til, at det kun deltog i møderne for at indsamle oplysninger, at det førte et dobbeltspil, og at dets adfærd på markedet ikke svarede til resultatet af møderne. Denne adfærd førte til, at Solvay i juni 1981 blev betegnet som »permanent trouble maker« (bilag 64 til den generelle meddelelse), samtidig med, at Shell i december 1981 (bilag 3 til Solvay's svar på meddelelsen om klagepunkter) og februar 1982 (bilag 2 til Solvay's svar på meddelelsen om klagepunkter) fremhævede selskabets aggressive prispolitik. ATO udtalte i februar 1983, at Solvay var blevet lidt fornuftigere (bilag 2 a til Solvay's svar på meddelelsen om klagepunkter). Hoechst udtalte det samme i februar 1982 (bilag 4 til Solvay's svar på meddelelsen om klagepunkter) og ICI i december 1982 (bilag 35 til den generelle meddelelse). Sagsøgeren har konkluderet, at selskabet reelt ikke deltog i møderne med den hensigt at følge konkurrenternes priser. De eneste andre dokumenter, Kommissionen har påberåbt til støtte for, at sagsøgeren havde til hensigt at påtage sig forpligtelser, vedrører to enkeltstående møder den 2. september 1982 (bilag 29 til den generelle meddelelse) og den 1. juni 1983 (bilag 40 til den generelle meddelelse). Disse dokumenter er imidlertid uden betydning, idet Kommissionen over for Solvay gør gældende, at selskabet havde deltaget i en overordnet aftale fra 1977, og Solvay deltog ikke i mødet den 1. juni 1983.
- 126 Sagsøgeren har på ny anført, at de modstridende interesser hos de producenter, der var på markedet før 1977, og de nye — herunder sagsøgeren — gør det umuligt at indgå prisaftaler, idet den ene gruppe ville bibeholde deres markedsandel og samtidig følge en politik med højere priser, mens den anden gruppe ville opnå en stigende markedsandel ved hjælp af en aggressiv prispolitik.
- 127 Sagsøgeren har tilføjet, at den mere detaljerede argumentation i beslutningen vedrørende prisinitiativerne heller ikke er relevant ved vurderingen af sagsøgerens situation. Der er i virkeligheden tale om en cirkelslutning, idet der tages udgangspunkt i, at der var en overordnet aftale, selv om den ikke altid blev gennemført. Ifølge sagsøgeren er spørgsmålet imidlertid netop først, om der var en aftale, og dernæst om aftalen forpligtede de enkelte virksomheder.

- 128 For så vidt angår prisinitiativerne i 1981, har sagsøgeren anført, at selskabets markedspriser afveg væsentligt fra målpriserne, hvilket viser, at selskabet ikke deltog i prisinitiativerne i dette år.
- 129 Hvad angår prisinitiativerne i 1982 har sagsøgeren anført, at den forskellige udvikling i målpriserne og selskabets markedspriser klart viser, at de førstnævnte ikke havde indflydelse på de sidstnævnte. Det notat, Kommissionen har påberåbt sig, har ingen bevisværdi (bilag 78 til den generelle meddelelse). Selv om det ganske vist fremgår af notatet, at sagsøgeren krævede en højere kvote for at udligne den ulempe, selskabet havde haft som følge af sin faste prispolitik, var der snarere tale om »bluff« end et reelt krav.
- 130 Med hensyn til prisinitiativerne i 1983 har sagsøgeren anført, at selskabets prisinstrukser for juli lå efter meddelelsen om en prisforhøjelse i ECN den 13. juni 1983 (bilag 41 til den generelle meddelelse). Selskabet fulgte således alene med forsinkelse en offentligt bebudet prisforhøjelse som følge af en forbedring af markedet. Endvidere var selskabet fraværende ved mødet den 1. juni, hvorunder målprisen ifølge Kommissionen skulle være fastlagt. Der gælder det samme med hensyn til prisinitiativet for oktober 1983.
- 131 Sagsøgeren har konkluderet, at Kommissionen i beslutningen har foretaget en generalisering ved at udstrække klagepunkter, der måske var begrundede for nogle producenters vedkommende, til dem alle.
- 132 Kommissionen har heroverfor anført, at med hensyn til de forskellige prisinitiativer er der ført bevis for, at sagsøgeren deltog i fastsættelsen af målpriser, ved selskabets faste deltagelse i de møder, hvorunder disse priser blev aftalt.
- 133 Selv om sagsøgeren blev betegnet som »permanent trouble maker«, skete det kun én gang, nemlig ved et møde i juni 1981 (bilag 64 til den generelle meddelelse), på

et tidspunkt, hvor der på markedet var stor uligevægt. Da der ikke var en kvoteaftale for 1981, udnyttede Solvay situationen ved at fordoble sin produktion og forsøgte at sælge mest muligt til priser, der lejlighedsvis var lavere end målpriserne. Denne adfærd er ikke repræsentativ for hele perioden.

- 134 Det forhold, at der af og til blev fastsat forstyrrende priser, at sagsøgeren havde visse udtalte forbehold, og at der ikke altid var den nødvendige fasthed over for kunderne med hensyn til ikke at give dem lavere priser, er typisk for et priskartel, der anvendes på et virkeligt marked, og som derfor konstant udsættes for pression indefra (fra deltagerne) og udefra (fra kunderne).
- 135 For så vidt angår gennemførelsen af disse aftaler i form af prisinitiativer, har Kommissionen anført, at det med hensyn til 1981 ikke er overraskende, at sagsøgeren i mangel af en kvoteaftale kunne føre en aggressiv prispolitik, måske med henblik på senere at opnå en yderligere kvote. Selv om kartellet fungerede mindre godt i dette år, var det imidlertid ikke ophørt med at eksistere. Under alle omstændigheder er der ført bevis for sagsøgerens deltagelse i prisinitiativerne ved selskabets deltagelse i de møder, for hvilke der foreligger referater, som f. ek s. møderne i januar 1981 (bilag 17 til den generelle meddelelse), samt to interne notater fra sagsøgeren, som viser, at selskabet sammenlignede sine priser med målpriserne, og at det den 17. juli 1981 vidste, at der skulle foretages en forhøjelse, hvis størrelse senere skulle fastlægges, i september.
- 136 Med hensyn til 1982 har Kommissionen anført, at sagsøgeren har erkendt at have deltaget i prisforhandlingerne. Selskabet fortsatte med at deltage i drøftelserne, selv om det betvivlede nytten heraf (bilag 24 til den generelle meddelelse). I virkeligheden har sagsøgeren konsekvent støttet prisinitiativerne, således som det fremgår dels af et mødereferat (bilag 32 til den generelle meddelelse), hvori det understreges, hvor konsekvent sagsøgeren har optrådt i Belgien, dels af det kvoteforslag, som selskabet fremsatte for 1983, og hvori det selv understreger, hvor konsekvent det har optrådt med hensyn til priser (bilag 78 til den generelle meddelelse).

- 137 Hvad angår 1983 har Kommissionen prisinstrukser fra sagsøgeren til selskabets salgskontorer (bilag 4 og 5 til den specielle del af meddelelsen om klagepunkter til Solvay, herefter benævnt »meddelelsen til Solvay«). Disse instrukser svarer til de mål, der var aftalt mellem producenterne (bilag 40 og 42-52). Målpriserne blev fastsat ved møder, hvori sagsøgeren deltog (bilag 37 og 38 til den generelle meddelelse), selv om selskabet ganske vist var fraværende ved det senere møde, hvor disse priser blot blev bekræftet (»reaffirmed«, bilag 40 til den generelle meddelelse). Når de blev offentliggjort i fagpressen, skete det i henhold til en beslutning på et af kartellets møder.
- 138 Det er Kommissionens opfattelse, at der var en forbindelse med de målpriser, der blev gennemført i form af instrukser til salgskontorerne, og de målpriser, som blev drøftet ved møderne. Det er ikke sandsynligt — og ikke bekræftet af de foreliggende oplysninger — at der blot skulle være tale om et tilfældigt sammenfald (altså at prisinstrukserne skulle være resultatet af beslutninger truffet af producenterne enkeltvis).
- 139 Kommissionen har videre anført, at selv om det anses for bevist, at der var en forskel mellem prisinstrukserne og de priser, som blev opnået på markedet, er det uden betydning, idet EØF-traktatens artikel 85 indeholder et forbud mod karteller, som har til formål og ikke nødvendigvis til følge at fordreje konkurrencen. Det er imidlertid Kommissionens opfattelse, at målpriserne dannede udgangspunkt for forhandlingerne med kunderne, og at de opnåede priser udviklede sig parallelt med målpriserne. Kommissionen har erkendt — således som den også har gjort i beslutningen (74. betragtning) — at målpriserne ikke altid blev opnået, men at sagsøgeren overdriver forskellen mellem målpriserne og de opnåede priser.
- 140 Kommissionen har tilføjet, at den var berettiget til at anse prisinstrukserne for at være et led i gennemførelsen af prisinitiativerne, selv om de var interne, idet deres indhold svarede til resultaterne af møderne i kartellet, og der var tale om instrukser til salgskontorerne.

c) Rettens vurdering

- 141 Retten finder, at det fremgår af referaterne af de regelmæssige møder for polypropylenproducenter, at de producenter, der deltog i møderne, dér blev enige om de prisinitiativer, som er nævnt i beslutningen. Det anføres således i referatet af mødet den 13. maj 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse):

»everyone felt that there was a very good opportunity to get a price rise through before the holidays + after some debate settled on DM 2.00 from 1st June (UK 14th June). Individual country figures are shown in the attached table«.

(»Alle mente, at der var meget gode muligheder for at gennemføre en prisforhøjelse inden ferien + efter nogen debat enighed om DM 2,00 fra den 1. juni (UK den 14. juni). Tallene for de enkelte lande fremgår af vedlagte tabel«).

- 142 Sagsøgeren har — stillet over for disse mødereferater — anført, at interesseforskellene mellem producenterne gjorde det umuligt at gennemføre prisinitiativer. Hertil bemærkes, at selv om producenterne ganske vist havde afvigende interesser på visse punkter, havde de en fælles interesse i, at priseniveauet steg. De etablerede producenter kunne således forbedre deres resultat, mens de nye producenter kunne realisere deres ønsker med hensyn til salgsmængder med lavere omkostninger. Producenternes afvigende interesser forhindrede således ikke, at der kunne gennemføres prisinitiativer med henblik på at forhøje det generelle prisniveau.
- 143 Da der er ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog fast i disse møder, kan selskabet ikke gøre gældende, at det ikke tilsluttede sig de prisinitiativer, som blev besluttet, planlagt og kontrolleret dér, uden at fremkomme med indicier til støtte herfor. Da sagsøgeren ikke er fremkommet med sådanne indicier, er der ingen grund til at antage, at selskabet — modsat de andre deltagere — ikke tilsluttede sig initiativerne.

- 144 Det bemærkes i denne forbindelse, at sagsøgeren har henvist til to argumenter til støtte for, at selskabet ved de regelmæssige møder for polypropylenproducenter generelt ikke tilsluttede sig de prisinitiativer, som blev aftalt dér. For det første har selskabet anført, at det ikke deltog i møderne ud fra et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses, og at det på ingen måde tog hensyn til udfaldet af møderne, når det fastlagde sin prismæssige adfærd på markedet, hvilket bekræftes af de vigtige forskelle, der er fastslået mellem de priser, der hævdes at være aftalt under møderne, og de priser, som selskabet anvendte på markedet.
- 145 Ingen af disse argumenter kan anses for indicium for, at sagsøgeren — således som selskabet påstår — ikke tilsluttede sig de aftalte prisinitiativer. Retten henviser i denne forbindelse til, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at der ikke er grundlag for at antage, at sagsøgeren ikke deltog i møderne ud fra et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses, således at der ikke i de faktiske omstændigheder er støtte for sagsøgerens første argument.
- 146 Med hensyn til det andet argument bemærkes indledningsvis, at selv om der med hensyn til de faktiske omstændigheder var holdepunkter for dette argument, ville det ikke udelukke, at sagsøgeren havde deltaget i fastsættelsen af målpriser ved møderne, men det ville kun indebære, at sagsøgeren ikke havde gennemført resultatet af disse møder. Det anføres i øvrigt ikke i beslutningen, at sagsøgeren anvendte priser, der altid svarede til de målpriser, som var aftalt på møderne, og det gøres således heller ikke i den anfægtede retsakt til støtte for, at sagsøgeren deltog i fastsættelsen af målpriser, gældende, at selskabet gennemførte resultatet af møderne.
- 147 Det bemærkes, at det eneste prisinitiativ, med hensyn til hvilket sagsøgeren har fremført andre argumenter end de ovenfor anførte, er initiativet for juli-november 1983. Selskabet har herved anført, at det ikke deltog i mødet den 1. juni 1983, hvorunder dette prisinitiativ blev vedtaget, og at dets prisinstrukser lå efter meddelelsen om prisforhøjelser i fagpressen.

- 148 Det må for det første fastslås, at prisinitiativet for juli 1983 ikke blev besluttet ved mødet den 1. juni 1983, som sagsøgeren ikke deltog i, men ved et tidligere møde den 20. maj 1983, hvori selskabet deltog. Det fremgår således af referatet af et møde mellem »de fire store« den 19. maj (bilag 101 til den generelle meddelelse), at disse ville foreslå et prisinitiativ ved »chef«-mødet, der skulle afholdes dagen efter, idet det anføres:

»19 May: Big 4 premeeting: s. Hoechst, Z. M. P., L. Shell, D. WSBH. ER. ICI. 3 German collectively: determined move... July — MP + ICI committed. L. in principle only. DSM + Solvay essential 20 May proposal.«

(»19. maj: forberedende møde med de fire store: s. Hoechst, Z. M. P., L. Shell, D. WSBH. ER. ICI. 3 tyskere kollektivt: prisstigning besluttet... Juli — MP + ICI har forpligtet sig. L. kun principielt. DSM + Solvay i det væsentlige forslaget fra 20. maj.«)

Dette bekræftes af referatet af mødet den 1. juni 1983 (bilag 40 til den generelle meddelelse), hvorefter »Those present reaffirmed complete commitment to the 1.85 move to be achieved by 1st July« (»de tilstedeværende [ved mødet] bekræftede, at de var fast besluttet på at nå 1,85 pr. 1. juli«). Dette viser således, at prisinitiativet var vedtaget tidligere.

- 149 Retten finder, at sagsøgeren ikke kan påberåbe sig offentliggørelsen af priser i ECN som begrundelse for, at selskabets priser var de samme som konkurrenternes pr. 26. juli 1983 (bilag Sol. H1, skrivelse af 29.3.1985), idet det klart fremgår af referatet af mødet den 1. juni 1983, at når et prisinitiativ blev vedtaget, blev det på dette tidspunkt offentliggjort i fagpressen. Det anføres således i referatet: »Shell was reported to have committed themselves to the move and would lead publicly in ECN« (»Shell ville angiveligt forpligte sig til dette skridt og ville offentliggøre det i ECN«). Endvidere bemærkes, at selv om sagsøgerens prisinstruks til salgsdirektøren i Bruxelles lå noget efter prisinstruks fra de fleste af de øvrige producenter, som svarede til målprisen, der blev bekræftet ved mødet den 1. juni 1983, svarer den ikke til den i ECN offentliggjorte pris, der var lidt højere (1,90 DM / kg i stedet for 1,85 DM / kg).

- 150 Det tilføjes, at Kommissionen med rette har udledt af ICI's svar på begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse) — hvori det anføres, at »'Target prices' for the basic grade of each principal category of polypropylene as proposed by producers from time to time since 1 January 1979 are set forth in Schedule...« (»'Målpriser' for hver basiskvalitet af alle de væsentlige former for polypropylen, som blev foreslået af producenterne med mellemrum efter den 1. januar 1979, fremgår af bilaget...«) — at disse prisinitiativer var led i et system med fastsættelse af målpriser.
- 151 Endelig bemærkes, at selv om det sidste producentmøde, som Kommissionen har ført bevis for, blev afholdt den 29. september 1983, udsendte nogle producenter (BASF, Hercules, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte, Solvay og Saga) alligevel fra den 20. september til den 25. oktober 1983 overensstemmende prisinstrukser (bilag I til skrivelsen af 29.3.1985), der skulle træde i kraft den 1. november 1983, og Kommissionen kunne derfor med rette lægge til grund, at der var knyttet virkninger til producentmøderne indtil november 1983.
- 152 Endvidere bemærkes, at Kommissionen ikke til støtte for sine bevismæssige konstateringer har måttet påberåbe sig dokumenter, der ikke er nævnt i meddelelserne om klagepunkter, eller som den ikke har fremsendt til sagsøgeren.
- 153 Kommissionen har således ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren var blandt de polypropylenproducenter, der blev enige om de prisinitiativer, som er nævnt i beslutningen, at disse initiativer var led i et system, og at der var knyttet virkninger til disse indtil november 1983.

D — Foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne

a) Den anfægtede retsakt

154 Det anføres i beslutningen [artikel 1, litra c), og 27. betragtning, jf. også 42. betragtning], at sagsøgeren sammen med de øvrige producenter vedtog forskellige foranstaltninger med det formål at fremme iværksættelsen af målpriserne, såsom midlertidige produktionsbegrænsninger, udveksling af detaljerede oplysninger om leverancer, afholdelse af lokale møder og fra slutningen af september 1982 et »kontostyringssystem« med henblik på gennemførelse af prisforhøjelser over for bestemte kunder.

155 For så vidt angår systemet med »kontostyring« (»account management«), som i den seneste og mest udviklede form fra december 1982 er kendt under navnet »kontoledelse« (»account leadership«), blev sagsøgeren på samme måde som de øvrige producenter udpeget til koordinator (»leader«) for mindst én stor kunde, således at selskabet hemmeligt skulle koordinere kundens forbindelser til dens leverandører. Som led i systemet fandt man frem til kunder i Belgien, Italien, Tyskland og Det Forenede Kongerige, og for hver af disse blev der udpeget en »koordinator«. I december 1982 blev der foreslået en mere generel anvendelse af dette system, idet der for hver større kunde blev udpeget en »kundeadministrator« (»account leader«), som skulle lede, drøfte og organisere prisændringer. Andre producenter, der jævnligt handlede med den pågældende kunde, blev betegnet som »participanter« (»contenders«) og samarbejdede med »administratoren« ved tilbudsgivning til den pågældende kunde. For at beskytte »administratoren« og »participanterne« skulle andre producenter, som kunden rettede henvendelse til, tilbyde priser, der lå over målprisen. ICI hævder, at systemet brød sammen efter nogle måneder, hvor det kun havde fungeret delvis og ineffektivt, men i beslutningen anføres det, at det fremgår af det fuldstændige referat af mødet den 3. maj 1983, at der på det tidspunkt foregik intensive drøftelser om enkelte kunder og om de priser, hver enkelt producent tilbød eller skulle tilbyde dem, samt om de leverede eller bestilte mængder.

156 Endelig anføres det i beslutningen (20. betragtning), at Solvay deltog i lokale møder angående iværksættelse på nationalt plan af de foranstaltninger, der var aftalt under plenarmøderne.

b) Parternes anbringender

157 Sagsøgeren har ikke fremført specifikke argumenter, der kan afsvække selskabets deltagelse i de foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne, hvis eksistens selskabet bestrider.

158 Kommissionen har anført, at det fremgår af mange dokumenter, at sagsøgeren deltog aktivt i systemet med kontoledelse. At dette system fandtes, fremgår af referatet af møderne den 2. september og den 2. december 1982 og af referatet af et møde i foråret 1983 (bilag 29, 33 og 37 til den generelle meddelelse).

159 Endvidere har Kommissionen anført, at sagsøgeren deltog i lokale møder i Belgien, Frankrig, Italien og Det Forenede Kongerige. Ved et af møderne i Det Forenede Kongerige — den 18. oktober 1982 (bilag 10 til den generelle meddelelse) — blev det bemærket, at den største del af salget var sket til priser, der var lig med eller lå over målpriserne (jf. også bilag 32 til den generelle meddelelse).

c) Rettens vurdering

160 Det bemærkes, at 27. betragtning til beslutningen, sammenholdt med 26. betragtning, andet afsnit, må fortolkes således, at det ikke gøres gældende, at hver producent enkeltvis påtog sig at træffe alle de foranstaltninger, der er nævnt dér, men at de enkelte producenter på forskellige tidspunkter ved møderne sammen med de øvrige producenter vedtog en helhed af foranstaltninger, der er nævnt i beslutningen, og som gik ud på at skabe gunstige betingelser for en prisforhøjelse, navnlig ved kunstigt at reducere udbuddet af polypropylen. Gennemførelsen af de enkelte foranstaltninger i denne helhed blev fordelt i henhold til en aftale mellem de forskellige producenter på grundlag af deres særlige situation.

161 Det må fastslås, at da sagsøgeren deltog i de møder, hvor denne helhed af foranstaltninger blev vedtaget (navnlig mødet den 13.5., den 2. og den 21.9.1982 (bilag

24, 29 og 30 til den generelle meddelelse)), tilsluttede selskabet sig denne, idet det ikke er fremkommet med indicier til støtte for det modsatte. Det fremgår af følgende passage i referatet af mødet den 2. september 1982, at systemet med »kontoledelse« blev vedtaget:

»about the dangers of everyone quoting exactly DM 2.00 A.'s point was accepted but rather than go below DM 2.00 it was suggested & generally agreed that others than the major producers at individual accounts should quote a few pfs higher. Whilst customer tourism was clearly to be avoided for the next month or two it was accepted that it would be very difficult for companies to refuse to quote at all when, as was likely, customers tried to avoid paying higher prices to the regular supplier s. In such cases producers would quote but at above the minimum levels for October«.

(»med hensyn til faren ved, at alle opgav en pris på 2,00 DM, blev A.'s bemærkning accepteret, men fremfor at gå under 2,00 DM blev det foreslået, og der var almindelig enighed om, at producenterne — bortset fra hovedleverandørerne til en bestemt kunde — skal angive en pris, der er få pfennig højere. Mens 'kundeflakkeri' klart skal undgås i den næste måned eller to, var der enighed om, at det vil være meget svært for selskaberne helt at afslå at give tilbud, når kunderne sandsynligvis forsøger at undgå at betale højere priser til de sædvanlige leverandører. I sådanne tilfælde vil producenterne afgive tilbud, men til priser, der ligger over niveauet for oktober«).

Tilsvarende blev det på mødet den 21. september 1982, som sagsøgeren deltog i, udtalt: »In support of the move, BASF, Hercules and Hoechst said they would be taking plant off line temporarily« (»BASF, Hercules and Hoechst sagde, at de for at støtte forhøjelsen midlertidigt ville sætte et anlæg ud af drift«), og ved mødet den 13. maj 1982 udtalte Fina: »Plant will be shut down for 20 days in August« (»Fabrikken vil være lukket 20 dage i august«).

162 For så vidt angår systemet med »kontoledelse«, bemærkes, at det fremgår af referatet af møderne den 2. september 1982 (bilag 29 til den generelle meddelelse), den 2. december 1982 (bilag 33 til den generelle meddelelse) og i foråret 1983 (bilag 37 til den generelle meddelelse), som sagsøgeren deltog i, at de tilstedevæ-

rende ved møderne tilsluttede sig dette system. For så vidt angår referatet af mødet den 2. december 1982, bemærkes, at dette bekræfter, at systemet allerede var blevet vedtaget ved mødet i september, idet det anføres: »The idea of account management was proposed for more general adoption & a list of customers / account leaders drawn up« (»Der blev foreslået en mere almindelig anvendelse af systemet med 'kontoledelse', og der blev udarbejdet en liste med kunder/'kundeadministratorer'«).

163 Det fremgår af referatet af mødet den 3. maj 1983 (bilag 38 til den generelle meddelelse), at dette system blev anført. Det anføres således:

»A long discussion took place on Jacob Holm who is asking for quotations for the 3rd quarter. It was agreed not to do this and to restrict offers to the end of June. April / May levels were at DKR 6.30 (DM 1.72). Hercules was definitely in and should not have been so. To protect BASF, it was agreed that CWH(üls) + ICI would quote DKR 6.75 from now to end June (DM 1.85) ...«

(»En længere diskussion fandt sted vedrørende Jacob Holm, der har anmodet om prisnedsættelse for tredje kvartal. Mødedeltagerne besluttede ikke at gøre dette og at begrænse tilbuddene indtil udgangen af juni. I april og maj androg priserne ca. 6,30 DKR (1,72 DM). Det er klart, at Hercules var med og burde ikke have været det. For at beskytte BASF blev det besluttet, at CWH(üls) + ICI skulle angive en pris på 6,75 DKR fra nu og til udgangen af juni (1,85 DM) ...«).

Denne iværksættelse blev bekræftet ved ICI's besvarelse af begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse), hvori der anføres følgende vedrørende mødereferatet:

»In the Spring of 1983 there was a partial attempt by some producers to operate the 'Account Leadership' scheme... Since Hercules had not declared to the 'Account Leader' its interest in supplying Jacob Holm, the statement was made at this meeting in relation to Jacob Holm that 'Hercules were definitely in and should not have been so'. It should be made clear that this statement refers only to the Jacob Holm account and not to the Danish market. It was because of such action by Hercules and others that the 'Account Leadership' scheme collapsed after at most two months of partial and ineffective operation.

The method by which Hüls and ICI should have protected BASF was by quoting a price of DKR 6,75 for the supply of raffia grade polypropylene to Jacob Holm until the end of June.«

(»I foråret 1983 forsøgte nogle producenter at iværksætte systemet med kontole-delse... Da Hercules ikke havde meddelt kundeadministratoren, at Hercules var rede til at sikre leverancerne til Jacob Holm, blev det under dette møde vedrø-rende Jacob Holm fastslået, at 'det er klart, at Hercules var med, og ikke burde have været det'. Det skal understreges, at denne udtalelse kun vedrører kunden Jacob Holm og ikke det danske marked. Det var på grund af en sådan adfærd fra Hercules og andre, at systemet med kontoledelse faldt fra hinanden efter højst to måneder, hvorunder det kun havde fungeret delvist og ineffektivt.

Den metode, hvorved Hüls and ICI skulle have beskyttet BASF, bestod i at citere en pris på 6,75 DKR for levering af polypropylen af rafia-kvalitet til Jacob Holm indtil udgangen af juni.«)

164 Endelig bemærkes, at sagsøgeren ikke har bestridt, at selskabet deltog i lokale mø-der for det franske marked. Formålet med disse møder fremgår af referatet af mødet den 12. august 1982 (bilag 27 til den generelle meddelelse), der viser, at det ved møderne skulle sikres, at et særligt prisinitiativ blev gennemført på lokalt plan, og af referatet af det lokale møde i Det Forenede Kongerige den 18. oktober 1982 (bilag 10 til den generelle meddelelse).

165 Det følger af det anførte, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren var blandt de polypropylenproducenter, som blev enige om de i beslut-ningen nævnte foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativ-erne.

E — Mængdemål og kvoter

a) Den anfægtede retsakt

- 166 Det anføres i beslutningen (31. betragtning, tredje afsnit), at der på mødet den 26. og 27. september 1979 »var enighed om behovet for en fast kvoteordning«, og der henvises i referatet af mødet til en ordning, der var blevet foreslået eller vedtaget i Zürich, og som gik ud på at begrænse det månedlige salg til 80% af det gennemsnitlige salg i årets første otte måneder.
- 167 Endvidere anføres det i beslutningen (52. betragtning), at der før august 1982 blev foretaget forskellige former for markedsopdeling. Hver producent fik tildelt en procentvis andel af det anslåede marked, men der fandt på dette stadium ingen systematisk, forudgående begrænsning af den samlede produktion sted. Overslag over det samlede marked måtte derfor løbende revideres, og hver producents salg i absolutte mængder måtte tilpasses til den tildelte procentsats.
- 168 For 1979 blev der for hver enkelt producent fastsat mængdemål (i tons), der i det mindste delvis var baseret på deres faktiske salg i de foregående tre år. Tabeller fundet hos ICI viser det »reviderede mål« for hver enkelt producent for 1979 sammenholdt med de pågældende producenters faktiske salg i Vesteuropa i denne periode. At der fandtes en markedsopdelingsordning for 1979, bekræftes af papirer fundet hos ATO, der indeholder målene («objectifs») for de fire største franske producenter (ATO, Rhône-Poulenc, Solvay og Hoechst France; 54. betragtning til beslutningen).
- 169 I slutningen af februar 1980 blev producenterne enige om mål — igen udtrykt i tons — for 1980 på basis af et anslået årligt marked på 1 390 000 ton s. Ifølge beslutningen (55. betragtning) blev der hos ATO og ICI fundet en række tabeller med de »fastsatte mål« for hver producent for 1980. Det oprindelige overslag på 1 390 000 tons viste sig at være for optimistisk. Hver producents kvote måtte derfor reduceres, så kvoterne kom til at stemme overens med et samlet forbrug i 1980

på kun 1 200 000 ton s. Bortset fra ICI og DSM svarede producenterne faktiske salg i det væsentlige til deres mål.

- 170 Ifølge beslutningen (56. betragtning) var markedsdelingen for 1981 genstand for lange og komplicerede forhandlinger. Ved møderne i januar 1981 enedes man om, at hver producent som en midlertidig foranstaltning med det formål at lette iværksættelsen af prisinitiativet for februar til marts skulle begrænse sit månedlige salg til $\frac{1}{12}$ af 85% af 1980-målet. Med henblik på at få fastlagt en mere permanent ordning oplyste hver producent på møderne, hvilken mængde han håbede at kunne sælge i løbet af 1981. Sammenlagt var disse »ønskede mængder« imidlertid langt større end den forventede efterspørgsel. Trods flere kompromisforslag fra Shell og ICI blev der ikke opnået enighed om en endelig kvoteaftale for 1981. Som en nødløsning gik producenterne ud fra den enkelte producents kvote i det foregående år som teoretisk grundlag og indberettede deres faktiske salg i hver måned på møderne. Det faktiske salg blev således kontrolleret på grundlag af en teoretisk opdeling af det disponible marked, der var baseret på 1980-kvoterne (57. betragtning til beslutningen).
- 171 Det anføres i beslutningen (58. betragtning), at der for 1982 blev fremsat komplicerede forslag til kvoteordninger, der gik ud på at nå frem til en rimelig afvejning af forskellige faktorer, såsom hidtidige salgresultater, ønsker og disponibel kapacitet. Det samlede marked, der skulle deles mellem producenterne, blev anslået til 1 450 000 ton s. Nogle producenter fremlagde detaljerede planer til markedsdelingsordninger, mens andre nøjedes med blot at oplyse, hvad de forventede at kunne sælge. Monte og ICI forsøgte ved mødet den 10. marts 1982 at nå frem til en aftale. Det fremgår imidlertid af beslutningen (58. betragtning, sidste afsnit), at man som i 1981 ikke nåede frem til nogen endelig aftale. I årets første halvdel aflagde hver producent beretning om sin månedlige omsætning på møderne, og omsætningen blev sammenholdt med den pågældendes procentvise andel af salget i det foregående år. Ifølge beslutningen (59. betragtning) fortsatte forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvoteordning for 1983 på mødet i august 1982, og ICI førte bilaterale forhandlinger med hver af producenterne om denne nye ordning. Indtil der kunne indføres en sådan kvoteordning, blev producenterne opfordret til i anden halvdel af 1982 at begrænse deres månedlige salg til deres faktiske, procentvise andel af det samlede marked i de første seks måneder af 1982. I

1982 havde markedsandelene således for de mellemstore producenters vedkommende — herunder Solvay — nået en vis balance (af ATO betegnet »quasi-consensus«), og i forhold til de tidligere år var de stabile for de fleste producenters vedkommende.

- 172 Ifølge beslutningen (60. betragtning) opfordrede ICI for 1983 alle producenter til at meddele størrelsen af den kvote, de selv ønskede tildelt, og foreslå, hvilken procentdel de øvrige producenter burde have tildelt. Monte, Anic, ATO, DSM, Linz, Saga og Solvay fremsatte hver især detaljerede forslag, ligesom de tre tyske producenter fremsatte et fælles forslag gennem BASF. De forskellige forslag blev behandlet på edb for at få beregnet et gennemsnit, der blev sammenholdt med de enkelte producenters ønskede markedsandel. ICI kunne på grundlag heraf fremsætte forslag til retningslinierne for en ny rammeaftale for 1983. Disse forslag blev drøftet på møderne i november og december 1982. Ved mødet den 2. december 1982 blev der diskuteret et forslag, der i første omgang kun dækkede årets første kvartal. Det fremgår af referatet af dette møde, der blev udarbejdet af ICI, at ATO, DSM, Hoechst, Hüls, ICI, Monte og Solvay samt Hercules fandt deres tildelte kvote »acceptabel« (63. betragtning til beslutningen). Oplysningerne underbygges af notater fra en telefonsamtale, ICI førte med Hercules den 3. december 1982.
- 173 Endelig anføres det i beslutningen (63. betragtning, tredje afsnit), at et dokument, der blev fundet hos Shell, bekræfter, at der blev indgået en aftale, idet selskabet forsøgte ikke at overskride sin kvote. Dokumentet bekræfter endvidere, at en mængdekontrolordning blev videreført i andet kvartal af 1983. For at holde markedsandelen i andet kvartal oppe i nærheden af 11% gav Shell-koncernen således sine nationale salgsselskaber ordre til at reducere salget. Det bekræftes af referatet af mødet den 1. juni 1983, at der fandtes en sådan aftale. Selv om der ikke i referatet nævnes kvoter, anføres det, at »eksperterne« udvekslede oplysninger om hver enkelt producents salg i den foregående måned, hvilket indicerer, at der fandtes en kvoteordning (64. betragtning til beslutningen).

b) Parternes anbringender

- 174 Sagsøgeren har henvist til, at selskabet under sagens behandling ved Kommissionen gjorde gældende, at der ikke var gennemført nogen kvoteaftale, og at selskabet i hvert fald aldrig havde haft til hensigt at påtage sig forpligtelser i henhold til en sådan aftale. Som ny på markedet havde selskabet således ingen interesse i begrænse sit salg. Tværtimod var det selskabets mål at udnytte sin produktionskapacitet. I 1979, 1980, 1981, 1982 og 1983 lå selskabets markedsandele således altid over de kvoter, der var blevet det tildelt, og den geografiske fordeling af dets salg undergik store forandringer.
- 175 Sagsøgeren har ligeledes henvist til, at det var med hensyn til kvoter, at interessemodsatningen mellem »de fire store« og de nye var mest udtalt. Der er ikke noget element i beslutningen, der taler imod dette. Kommissionen anfører, at der fandtes planer og kontakter, men det var mellem »de fire store«. Det kan højst gøres gældende over for Solvay, at selskabet udvekslede oplysninger på en anfægtelig måde.
- 176 Med hensyn til 1979 har sagsøgeren anført, at Kommissionen ikke har taget stilling til selskabets bemærkninger vedrørende den markedsfordelingsplan, som ifølge Kommissionen skulle have eksisteret på det franske marked (bilag til skrivelsen af 3.4.1985). Sagsøgeren havde anført, at der var tale om ATO's interne statistikker, der var udarbejdet af en af dette selskabs medarbejdere. Denne medarbejder havde brugt udtrykket »kvote« i betydningen mål og havde kun villet undersøge, i hvilken udstrækning det mål, ATO havde sat sig, var blevet opfyldt. I øvrigt var den kvote, der var tildelt sagsøgeren, næsten lig med selskabets produktionskapacitet. Enhver kvoteordning forudsætter imidlertid, at de berørte virksomheder påtager sig at begrænse deres produktion eller salg.
- 177 Hvad angår 1980 har sagsøgeren understreget, at den kvote, der først var blevet tildelt selskabet, var større end dets produktionskapacitet, hvilket ikke kan forklares med kartellets påståede »dynamiske karakter«, og den reviderede kvote lå langt under selskabets faktiske produktion.

- 178 For så vidt angår 1981, har sagsøgeren anført, at det i beslutningen erkendes, at der ikke var nogen kvoteaftale, men det antydes øjensynligt, at producenterne opretholdt systemet fra 1980. Sagsøgeren overskred imidlertid den kvote, der var tildelt selskabet for det foregående år, med 50%.
- 179 Med hensyn til 1982 har sagsøgeren anført, at selskabet på ny overtrådte den påståede kvote, og selv om dets markedsandel ganske vist var stabil, udnyttede det nærmest produktionskapaciteten fuldt ud med en kraftig stigning i absolutte tal.
- 180 For så vidt angår 1983, har sagsøgeren bemærket, at beslutningen bygger på, at en medarbejder hos Solvay udarbejdede et kvoteforslag (bilag 78 til den generelle meddelelse). Men dette forslag var uden værdi, fordi det gik alt for vidt. Den kvote, der til sidst blev tildelt selskabet, blev kraftigt overskredet.
- 181 Kommissionen har med hensyn til interesseudsættelserne mellem producenterne anført, at formålet med kartellet var at sikre den enkelte producents plads på markedet efter et dynamisk system på grundlag af en så rimelig fordeling af markedet som muligt. Selv om de nye producenter lidt efter lidt forøgede deres markedsandele, blev udviklingen på en vis måde styret af kvoteaftalerne, idet de kvoter, der blev tildelt dem, i det store og hele fulgte denne udvikling. Kvoteaftalerne skulle i det væsentlige tjene som støtte for priskartellet, og alle producenterne — både de etablerede og de nye — havde en fælles interesse i, at salgspriserne nåede et rentabelt niveau. Med hensyn til sagsøgerens bemærkning om, at en kvoteaftale forudsætter en vis stabilitet i markedsfordelingen, både geografisk og med hensyn til kunder, har Kommissionen anført, at denne stabilitet blev søgt opnået ved hjælp af kontoledelsessystemet, som sagsøgeren deltog aktivt i.
- 182 Endvidere har Kommissionen anført, at sagsøgerens deltagelse i fastsættelsen af salgsmål for 1979 og 1980 fremgår af det forhold, at sagsøgerens navn nævnes i flere tabeller, hvori er angivet producenternes tidligere salg og kvoter. Kommissionen har fremhævet fire af disse dokumenter.

- 183 Det første er en udateret tabel med overskriften »Producers' Sales to West Europe«, som blev fundet hos ICI (bilag 55 til den generelle meddelelse), hvori der for alle polypropylenproducenter i Vesteuropa er angivet deres omsætning i kilotonns for 1976, 1977 og 1978 samt tal i kolonner med overskrifterne »1979 actual« og »revised target 79«. Solvay er heri tildelt et revideret mål på 37,3 kilotonns. Denne tabel viser ifølge Kommissionen, at Solvay deltog i en markedsopdelingsordning for 1979, idet der i tabellen fastlægges kvoter for hver producent for dette år.
- 184 Det andet dokument består af en række tabeller, der blev fundet hos ATO (bilag til skrivelsen af 3.4.1985), hvori der for de fire franske producenter (ATO, Rhône-Poulenc, Solvay og Hoechst France) er angivet deres omsætning i de vesteuropæiske lande for hver af de fire sidste måneder i 1979. Under nogle af disse tabeller er der en sammenligning mellem de realiserede tal og kvoterne: »85% af kvoterne« og »84,7% af kvoterne«. Dette dokument viser, at Solvay ikke blot deltog i en markedsopdelingsordning for 1979, men også i kontrollen med, at denne plan blev gennemført af de fire franske producenter. Kommissionen har anført, at Solvay i dette år opnåede en markedsandel, der lå meget tæt op ad den, som selskabet var blevet tildelt, også selv om den blev let overskredet (38,2 kilotonns i forhold til en kvote på 37,3 kilotonns).
- 185 For så vidt angår 1980, har Kommissionen gjort gældende, at der blev indgået en kvoteaftale. Den har til støtte herfor navnlig henvist til en tabel af 26. februar 1980 med overskriften »Polypropylene — Sales target 1980 (kt)«, der blev fundet hos ATO (bilag 60 til den generelle meddelelse). I denne tabel sammenlignes for alle de vesteuropæiske producenter »1980 target«, »opening suggestions«, »proposed adjustments« og »agreed targets 1980«. Dette dokument viser, hvorledes kvoterne er blevet fastsat. Kommissionens opfattelse underbygges af referatet af to møder i januar 1981 (bilag 17 til den generelle meddelelse), hvorunder salgsmålene blev sammenlignet med de mængder, de enkelte producenter faktisk havde solgt. Kommissionen har understreget, at formålet med kvoteordningen var at stabilisere markedsandelene. Aftalerne er derfor udtrykt i markedsandele, der efterfølgende blev omregnet til mængdemål for at kunne anvendes som referencetal. Var der ikke foretaget en sådan omregning, havde det ikke været muligt at fastslå, fra hvilket tidspunkt en deltager i kartellet skulle bremse sit salg i henhold til aftalerne. Af hensyn hertil var det nødvendigt at fastsætte den totale salgsmængde. Det oprinde-

lige overslag for 1980 viste sig at være for optimistisk, og de totale salgsmængder, der oprindeligt var fastsat, måtte ændres flere gange, således at de mængder, der var tildelt de enkelte virksomheder, blev justeret.

186 Ifølge Kommissionen er det forhold, at den markedsandel, der blev tildelt sagsøgeren, svarede til selskabets maksimale produktionskapacitet, ikke bevis for, at der ikke var en samordning.

187 Kommissionen har erkendt, at der ikke kunne indgås en endelig kvoteaftale for 1981. Den har imidlertid anført, at producenterne i begyndelsen af 1981 indgik en aftale om et midlertidigt system bestående i at begrænse de månedlige salg til en tolvtedel af 85% af de mængdemål, der var blevet aftalt for 1980, hvilket fremgår af referatet af møder i januar 1981 (bilag 17 til den generelle meddelelse). For det andet overvågede producenterne indbyrdes deres faktiske salg på månedsbasis, hvilket fremgår af en tabel af 21. december 1981, der blev fundet hos ICI, som angiver de forskellige producenters månedlige salg i 1981 (bilag 67 til den generelle meddelelse).

188 Som følge af, at der ikke var nogen aftale, kunne sagsøgeren fordoble sin produktionskapacitet og opnå en markedsandel på 4,11%, hvilket var langt over den rent teoretiske tildeling af 1980-kvoten på 3%.

189 For så vidt angår 1982, har Kommissionen anført, at der ikke kunne indgås en endelig aftale trods de bestræbelser, som ifølge de forskellige kvoteplaner, den fandt, blev udfoldet med henblik herpå. Der blev imidlertid fundet en midlertidig løsning, således at omsætningen i det foregående år var retningsgivende. At der fandt drøftelser sted vedrørende fastlæggelsen af kvoter, fremgår af en lang række dokumenter. Blandt disse dokumenter fremhæves ICI's mødereferater, hvoraf det fremgår, at der blev udvekslet oplysninger om salgsmængder, og at sagsøgeren deltog i disse (bilag 24, 25 og 26 samt 31, 32 og 33 til den generelle meddelelse). Ligeledes fremhæver Kommissionen forskellige planer, der blev fundet hos ICI (bilag 69 og 71 til den generelle meddelelse) og et næsten fuldstændigt forslag for

1982 udarbejdet af ICI (bilag 70 til den generelle meddelelse). Ifølge Kommissionen fremgår det af referatet af mødet den 2. november 1982 (bilag 32 til den generelle meddelelse), at når producenterne ønskede at opnå en forhøjelse af deres markedsandel, måtte de begrunde deres ønske. Der blev for dette år tildelt sagsøgeren en justeret kvote på 4%, hvorved der blev taget hensyn til selskabets gennembrud i 1981. Sagsøgeren overskred lidt denne kvote (4,25%).

190 Med hensyn til 1983 har Kommissionen anført, at der kunne indgås en kvoteaftale. Kommissionen bygger dette på referater af telefonsamtaler mellem ICI og andre producenter (bilag 74-84 til den generelle meddelelse), som viser, at ICI anmodede producenterne om at meddele deres egne ønsker og forslag med hensyn til, hvilken procentdel der skulle tildeles de øvrige producenter. Kommissionen har endvidere henvist til dokumenterne vedrørende edb-behandling af de således indsamlede oplysninger (bilag 85 til den generelle meddelelse) og til ICI's planer (bilag 86 og 87 til den generelle meddelelse). I flere mødereferater omtales udviklingen i forhandlingerne vedrørende et forslag, der var begrænset til første kvartal af 1983 (bilag 32, 33 og 34 til den generelle meddelelse). Et internt dokument fra Shell (bilag 90 til den generelle meddelelse) viser, at et sådant system blev aftalt for de to første kvartaler af 1983. Dette bekræftes af referatet af mødet den 1. juni 1983 (bilag 40 til den generelle meddelelse). Selv om der ikke heri nævnes kvoter, omtales der en informationsudveksling vedrørende den enkelte producents salg i den foregående måned.

191 Vedrørende 1983 har Kommissionen videre anført, at sagsøgeren foreslog, at der blev tildelt selskabet en markedsandel på 4,7% (bilag 78 til den generelle meddelelse). Denne andel ville have været noget større i virkeligheden, hvis selskabet havde forlangt priser, der var bestemt af konkurrencesituationen. Sagsøgeren accepterede imidlertid til sidst en kvote på 4,22% af markedet (bilag 33, tabel 2, og bilag 18 til meddelelsen til Solvay).

c) Rettens vurdering

192 Det bemærkes, at sagsøgeren deltog fast i de regelmæssige møder for polypropylenproducenter, hvorunder producenterne drøftede deres salgsmængder og udvekslede oplysninger herom.

- 193 Samtidig med, at sagsøgeren deltog i møderne, fremgår selskabets navn også af forskellige tabeller (bilag 55-61 til den generelle meddelelse), hvis indhold klart viser, at de skulle anvendes til at fastlægge salgsmål. De fleste sagsøgere har i deres svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten indrømmet, at det ikke havde været muligt at opstille de tabeller, der blev fundet hos ICI, ATO og Hercules, på grundlag af statistikker fra Fides-systemet. ICI har i øvrigt i sit svar på begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse) vedrørende en af disse tabeller oplyst, at »the source of information for actual historic figures in this table would have been the producers themselves« (»kilden til oplysningerne om faktiske historiske tal i denne tabel må have været producenterne selv«). Kommissionen lagde derfor med rette til grund, at oplysningerne i tabellerne vedrørende sagsøgeren var givet af selskabet i forbindelse med de møder, det deltog i.
- 194 Med det ordvalg, der er anvendt i tabellerne vedrørende 1979 og 1980, som Kommissionen har fremlagt (som f. ek s. »revised target«, »opening suggestions«, »proposed adjustments« og »agreed targets«), kan det lægges til grund, at der blev opnået enighed mellem producenterne.
- 195 Hvad nærmere angår 1979, finder Retten det på grundlag af referatet af mødet den 26. og 27. september 1979 (bilag 12 til den generelle meddelelse) og den udaterede tabel med overskriften »Producers' Sales to West Europe«, der blev fundet hos ICI (bilag 55 til den generelle meddelelse), og hvori der for alle de vesteuropæiske polypropylenproducenter er angivet deres omsætning i kilotoner for 1976, 1977 og 1978 samt tal i kolonnerne »1979 actual«, »revised target« og »79«, at der ved mødet var enighed om, at kvoteordningen i årets tre sidste måneder måtte strammes op. Det fremgår således af ordet »tight« sammenholdt med begrænsningen af salget til 80% af $\frac{1}{12}$ af det fastsatte årlige salg, at den oprindeligt fastlagte ordning for 1979 måtte strammes op i de tre sidste måneder. Denne fortolkning af referatet underbygges af den nævnte tabel, fordi denne tabel under overskriften »79« i sidste kolonne til højre for kolonnen »revised target« indeholder tal, der må svare til de oprindeligt fastsatte kvoter. Kvoterne måtte begrænses, fordi de var fastlagt på grundlag af en for optimistisk vurdering af markedet, således som det

også var tilfældet for 1980. Disse konstateringer påvirkes ikke af, at ICI — som nævnt i beslutningens 31. betragtning, tredje afsnit — henviste til en ordning, »der var blevet foreslået eller vedtaget i Zürich, og som gik ud på at begrænse det månedlige salg til 80% af det gennemsnitlige salg i årets første otte måneder«. Denne henvisning sammenholdt med 54. betragtning til beslutningen må netop forstås således, at der tidligere var fastsat salgsmål for det månedlige salg i de første otte måneder af 1979.

- 196 Endvidere udvekslede de franske producenter, herunder sagsøgeren, systematisk måned for måned oplysninger om deres omsætning i de fire første måneder af 1979 og sammenlignede dem med »kvoterne« (bilag til skrivelsen af 3.4.1985). Det kan heraf udledes, at de franske producenter i hvert fald forsøgte at kontrollere, at de aftalte mål blev overholdt.
- 197 Hvad angår 1980 finder Retten, at det af den tabel af 26. februar 1980, der blev fundet hos ATO (bilag 60 til den generelle meddelelse), og som indeholder en kolonne med overskriften »agreed targets 1980«, samt af referaterne af møderne i januar 1981 (bilag 17 til den generelle meddelelse), hvorunder producenterne, herunder sagsøgeren, sammenlignede de faktisk solgte mængder (»Actual kt«) med de fastlagte mål (»Target kt«), fremgår, at der for hele året var fastsat salgsmål. Endvidere bekræftes disse dokumenter af en tabel af 8. oktober 1980 (bilag 57 til den generelle meddelelse), hvori to kolonner sammenlignes, den ene med oplysninger om »1980 Nameplate Capacity« og den anden med »1980 Quota« for de forskellige producenter.
- 198 Med hensyn til 1981 bemærkes, at det over for producenterne er gjort gældende, at de deltog i forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvoteaftale for dette år, at de i forbindelse hermed gav meddelelse om deres ønskede salgsmængder, og at de som en midlertidig foranstaltning, indtil der blev indgået en sådan aftale, blev enige om i februar og marts 1981 at reducere deres månedlige salg til $\frac{1}{12}$ af 85% af det »mål«, der var aftalt for 1980, at de for resten af året påtog sig den samme teoretiske kvote som i det foregående år, at de hver måned gav oplysninger om deres salg ved møderne, og at de kontrollerede, at deres salg lå inden for den tildelte teoretiske kvote.

199 At der fandt forhandlinger sted mellem producenterne med henblik på at indføre en kvoteordning, og at de under disse forhandlinger meddelte deres »ønskede mængder«, bekræftes af forskellige dele af bevismaterialet, bl.a. tabeller, hvori der for hver producent angives faktisk omsætning (»actual«) og »targets« for 1979 og 1980 samt »aspirations« for 1981 (bilag 59, 60 og 61 til den generelle meddelelse), en tabel, der er affattet på italiensk, og hvori der for hver producent angives vedkommendes kvote for 1980, andre producenters forslag med hensyn til, hvilken kvote vedkommende skulle tildeles for 1981, og producentens egne »ambitions« for 1981 (bilag 62 til den generelle meddelelse), samt et internt notat fra ICI (bilag 63 til den generelle meddelelse), hvori der er en beskrivelse af udviklingen i forhandlingerne, og det anføres:

»Taking the various alternatives discussed at yesterday's meeting we would prefer to limit the volume to be shared to no more than the market is expected to reach in 1981, say 1.35 million tonne s. Although there has been no further discussion with Shell, the four majors could set the lead by accepting a reduction in their 1980 target market share of about 0.35% provided the more ambitious smaller producers such as Solvay, Saga, DSM, Chemie Linz, Anic / SIR also tempered their demand s. Provided the majors are in agreement the anomalies could probably be best handled by individual discussions at Senior level, if possible before the meeting in Zurich.«

(»Af de forskellige alternativer, der blev drøftet på mødet i går, vil vi foretrække, at den mængde, der skal fordeles, begrænses til det forventede marked i 1981, dvs. 1,35 mio. ton s. Selv om der ikke har været yderligere forhandlinger med Shell, kunne de fire store gå foran og acceptere en reduktion i deres mål for markedsandelen i 1980 på ca. 0,35% under forudsætning af, at de mere ambitiøse blandt de mindre producenter som Solvay, Saga, DSM, Chemie Linz og Anic / SIR også nedsætter deres krav. Såfremt de store er enige, kan problemerne sikkert bedst løses ved individuelle drøftelser på chef-niveau, helst inden mødet i Zürich«).

Dette dokument er vedlagt en opstilling med forslag til kompromis, hvori den enkelte producents resultat sammenlignes med 1980 (»% of 1980 target«).

200 Det fremgår af referatet af møderne i januar 1981, at det som en midlertidig foranstaltning blev vedtaget, at det månedlige salg i februar og marts 1981 skulle reduceres til $\frac{1}{12}$ af 85% af det mål, der var aftalt for det foregående år. Det anføres således i referatet:

»In the meantime (February-March) monthly volume would be restricted to $\frac{1}{12}$ of 85% of the 1980 target with a freeze on customers.«

(»I mellemtiden (februar-marts) reduceres det månedlige salg til $\frac{1}{12}$ af 85% af målet for 1980, og der lukkes for tilgang af kunder.«)

201 Det forhold, at producenterne for resten af året påtog sig den samme teoretiske kvote som i det foregående år og kontrollerede, at deres salg lå inden for denne kvote, ved hver måned at udveksle oplysninger om deres salg, er bevist ved tre dokumenter i sammenhæng. Det drejer sig for det første om en tabel af 21. december 1981 (bilag 67 til den generelle meddelelse), hvori der for hver producent er angivet salget opdelt på måneder, og de sidste tre kolonner vedrørende november og december samt årets samlede salg er tilføjet i hånden. Endvidere drejer det sig om en udateret tabel, der er affattet på italiensk, med overskriften »Scarti per società« (»Fravigelser opdelt på selskaber« (bilag 65 til den generelle meddelelse)). I tabellen, der blev fundet hos ICI, sammenlignes for hver producent for perioden januar — december 1981 tallene for faktisk salg (»actual«) med de teoretiske tal (»theoretic«). Endelig drejer det sig om en udateret tabel, der blev fundet hos ICI (bilag 68 til den generelle meddelelse). Heri sammenlignes den enkelte producents omsætning og markedsandel i perioden januar — november 1981 med de tilsvarende tal for 1979 og 1980, og på grundlag heraf er der udarbejdet en prognose for slutningen af året.

202 Den første tabel viser således, at producenterne udvekslede oplysninger om deres månedlige salg. Når dette sammenholdes med sammenligningerne mellem disse tal og de faktiske tal for 1980 — som foretages i de to andre tabeller, der vedrører samme periode — underbygger det forhold, at producenterne på denne måde udvekslede oplysninger, som en erhvervsdrivende normalt behandler strengt fortroligt, beslutningens konklusioner.

- 203 At sagsøgeren deltog i disse forskellige handlinger fremgår dels af, at selskabet deltog i møder, hvorunder disse handlinger blev foretaget, navnlig møderne i januar 1981, dels af, at selskabets navn nævnes i de ovennævnte dokumenter. Det bemærkes i øvrigt, at ICI i sit svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten — som andre sagsøgere har henvist til i deres svar — om nogle af tallene i disse tabeller har oplyst, at det ikke havde været muligt at udlede dem af statistikkerne fra Fides-systemet.
- 204 For så vidt angår 1982, bemærkes, at det over for producenterne er gjort gældende, at de deltog i forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvoteaftale for dette år, at de i forbindelse hermed gav meddelelse om deres ønskede salgsmængder, at de — da der ikke blev indgået en endelig aftale — ved møderne orienterede om deres månedlige omsætning i første halvår, som blev sammenlignet med den procentvise andel af salget i det foregående år, og at de i andet halvår bestræbte sig på at begrænse deres månedlige salg til den procentvise markedsandel i årets første halvdel.
- 205 Det forhold, at der fandt forhandlinger sted mellem producenterne med henblik på at indføre en kvoteordning, og at de i forbindelse hermed udvekslede oplysninger om deres ønsker, bekræftes for det første af et dokument med overskriften »Scheme for discussions 'quota system 1982'« (bilag 69 til den generelle meddelelse), hvori der for alle de virksomheder, beslutningen er rettet til, med undtagelse af Hercules, er angivet den mængde, som de hver især mente at have ret til, og for nogle producenter (alle med undtagelse af Anic, Linz, Petrofina, Shell og Solvay) den mængde, der efter deres opfattelse skulle tildeles de andre producenter. For det andet drejer det sig om et notat fra ICI med overskriften »Polypropylene 1982, Guidelines« [bilag 70, litra a), til den generelle meddelelse], hvori ICI analyserer de igangværende forhandlinger. For det tredje er der tale om en tabel af 17. februar 1982 [bilag 70, litra b), til den generelle meddelelse], hvori de forskellige forslag til fordeling af salget sammenlignes — i det ene af disse forslag, der har overskriften »ICI Original Scheme«, foretages der af Monte i en anden, håndskrevet tabel mindre ændringer i en kolonne med overskriften »Milliavacca 27/1/82« [det er navnet på en medarbejder hos Monte; bilag 70, litra c), til den generelle meddelelse]. Endelig er der tale om en tabel, der er affattet på italiensk (bilag 71 til den generelle meddelelse), og som indeholder et komplekst forslag (beskrevet i beslutningens 58. betragtning, tredje afsnit i. f.).

206 Der er ført bevis for de foranstaltninger, der blev truffet i første halvår, ved referatet af mødet den 13. maj 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse), hvori det anføres:

»To support the move a number of other actions are needed a) limit sales volume to some agreed prop. of normal sales.«

[»For at støtte prisforhøjelsen må der træffes en række andre foranstaltninger a) begrænse salget til en vis aftalt del af det normale salg.«]

At disse foranstaltninger blev gennemført, bekræftes af referatet af mødet den 9. juni 1982 (bilag 25 til den generelle meddelelse), der er vedlagt en tabel, hvori der for hver producent er angivet det faktiske tal (»actual«) for salget i januar — april 1982 sammenlignet med et teoretisk tal »based on 1981 av[erage] market share«, af referatet af mødet den 20. og 21. juli 1982 (bilag 26 til den generelle meddelelse), for så vidt angår perioden fra januar til maj 1982, og af referatet af mødet den 20. august 1982 (bilag 28 til den generelle meddelelse), for så vidt angår perioden fra januar — juli 1982. Den teoretiske karakter af den kvote, der skulle anvendes som reference ved sammenligningen med de faktiske månedlige salg, skyldes den omstændighed, at der ikke kunne opnås enighed om en kvote for hele 1981, men det berører ikke denne sammenligning sin betydning af en metode til overvågning af begrænsningen af månedlige salg i forhold til det foregående år.

207 De foranstaltninger, der blev truffet for andet halvår af 1982, er bevist ved referatet af mødet den 6. oktober 1982 (bilag 31 til den generelle meddelelse), hvori det anføres: »In October this would also mean restraining sales to the Jan / June achieved market share of a market estimated at 100 kt« og »Performance against target in September was reviewed« (»I oktober vil dette indebære, at salget begrænses til den markedsandel, der blev opnået fra januar — juli, på grundlag af et forventet marked på 100 kt« og »De resultater, der var opnået i september, blev vurderet i forhold til målet«). Dette referat er vedlagt en tabel med overskriften »September provisional sales versus target (based on Jan-June market share applied to demand estimated) at 120 kt« — (»Foreløbigt salg i september i forhold til målet (beregnet på grundlag af markedsandelen i januar til juni ud fra en forventet efterspørgsel på 120 kt«). Det bekræftes af referatet af mødet den 2. december 1982 (bilag 33 til den generelle meddelelse), at disse foranstaltninger blev opretholdt. Referatet er vedlagt en tabel, hvori det faktiske salg i november 1982 (»Actual«) sammenlignes med teoretiske tal (»Theoretical«) beregnet på grundlag af »J-June % of 125 kt«.

208 For så vidt angår 1981 og de to halvår af 1982, finder Retten, at Kommissionen af det forhold, at der ved de regelmæssige møder var en gensidig kontrol af, at der blev gennemført et system med begrænsning af det månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode, med rette har udledt, at dette system var vedtaget af mødedeltagerne.

209 For så vidt angår 1983, bemærkes, at det fremgår af de dokumenter, Kommissionen har fremlagt (bilag 33, 85 og 87 til den generelle meddelelse), at polypropylenproducenterne i slutningen af 1982 og begyndelsen af 1983 drøftede en kvoteordning for 1983, at sagsøgeren deltog i de møder, hvor disse drøftelser fandt sted, at selskabet i denne forbindelse gav oplysninger om sit salg, og at selskabet den 25. oktober 1982 fremsatte forslag til, hvilke kvoter der skulle tildeles dels de øvrige producenter, dels selskabet selv (bilag 78 til den generelle meddelelse). Selskabet begrundede heri sin egen kvote således:

»The increase of Solvay (from 4.2% in 1982 to 4.7% in 1983) is based on: our large product mix... the development of our captive uses (faster than the average growth of the market); the fact that our market share in 1982 has been significantly penalized by our firm behaviour in pricing. Should we have quoted prices equal to the competition (including the major European producers), we would have certainly reached a level equal (if not higher) to the market share asked for 1983 (4.7%).«

(»Stigningen for Solvay (fra 4,2% i 1982 til 4,7% i 1983) er baseret på følgende: vore mange produkter... udviklingen i vort eget forbrug (større end den gennemsnitlige stigning på markedet); det forhold, at vores markedsandel i 1982 er blevet hårdt ramt af vores adfærd med hensyn til priser. Havde vi forlangt priser, der var bestemt af konkurrencesituationen (herunder de store europæiske producenter), var vi afgjort nået op på en niveau svarende til (hvis ikke højere end) den markedsandel, vi ønsker for 1983 (4,7%).«)

210 Sagsøgeren deltog således i forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvoteordning for 1983.

- 211 Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt forhandlingerne faktisk førte til et resultat med hensyn til de to første kvartaler af 1983, således som det anføres i beslutningen (63. betragtning, tredje afsnit, og 64. betragtning), bemærkes, at det fremgår af referatet af mødet den 1. juni 1983 (bilag 40 til den generelle meddelelse), hvori sagsøgeren ikke deltog, at ti producenter ved mødet gav oplysning om deres omsætning i maj måned. Endvidere anføres følgende i referatet af et internt møde i Shell-koncernen den 17. marts 1983 (bilag 90 til den generelle meddelelse):

»... and would lead to a market share of approaching 12% and well above the agreed Shell target of 11%. Accordingly the following reduced sales targets were set and agreed by the integrated companies.«

(»... og ville føre til en markedsandel, der nærmer sig 12% og ligger en del over Shell's aftalte mål på 11%. Følgende reducerede salgsmål blev fastsat af og aftalt med selskaberne i koncernen«).

De nye mængder er angivet, og herefter anføres følgende:

»this would be 11.2 Pct of a market of 395 kt. The situation will be monitored carefully and any change from this agreed plan would need to be discussed beforehand with the other PIMS members«.

(»dette vil svare til 11,2% af et marked på 395 kt. Situationen følges nøje, og enhver ændring i den aftale plan skal først drøftes med de andre PIMS-medlemmer«).

- 212 Retten finder, at Kommissionen ved at sammenholde disse to dokumenter med rette har udledt, at forhandlingerne mellem producenterne førte til indførelse af en kvoteordning. Det interne notat fra Shell-koncernen viser således, at virksomheden anmodede sine nationale salgsselskaber om at begrænse deres salg, ikke for at begrænse Shell-koncernens samlede salgsmængde, men for at begrænse koncernens

samlede markedsandel til 11%. En sådan begrænsning, der er udtrykt i form af markedsandel, kan kun forklares med, at der fandtes en kvoteordning. Endvidere indeholder referatet af mødet den 1. juni 1983 et yderligere indicium for en sådan ordning, idet formålet med udveksling af oplysninger om producenternes månedlige salg først og fremmest må være at kontrollere, at de påtagne forpligtelser overholdes.

- 213 Endelig bemærkes, at de 11% ikke kun optræder som Shell's markedsandel i selskabets interne notat, men også i to andre dokumenter: et internt notat fra ICI, hvori dette selskab anfører, at Shell foreslår denne andel for sig selv, Hoechst og ICI (bilag 87 til den generelle meddelelse), og et af ICI udarbejdet referat af et møde den 29. november 1982 mellem ICI og Shell, hvorunder nævnte forslag blev omtalt på ny (bilag 99 til den generelle meddelelse).
- 214 Det tilføjes, at Kommissionen med rette kunne antage, at de forskellige foranstaltninger til begrænsning af salget var led i en kvoteordning, idet disse havde samme formål, nemlig at begrænse presset på priserne som følge af udbudsoverskuddet.
- 215 Endvidere bemærkes, at sagsøgerens argumentation ikke går ud på direkte at påvise, at selskabet ikke deltog i fastsættelsen af salgsmål, men at påvise, at producenterne ikke overholdt disse mål, hvilket skulle afkræfte, at de var blevet fastsat.
- 216 Hertil bemærkes, at der i beslutningen er taget hensyn til, at salgsmålene ikke blev overholdt, hvilket viser, at det i den anfægtede retsakt ikke til støtte for, at sagsøgeren deltog i fastsættelsen af salgsmål, gøres gældende, at selskabet gennemførte resultatet af drøftelserne vedrørende salgsmål. Sagsøgerens argument vedrørende stigningen i selskabets markedsandel, udnyttelsen af dets produktionskapacitet og

overskridelsen af de påståede kvoter kan således ikke afkræfte det i beslutningen anførte, hvorefter det gøres gældende, at der blev aftalt kvoter, men ikke, at disse blev overholdt. Endvidere var de aftalte kvoter salgskvoter og ikke produktionskvoter. Det er derfor uden betydning, at sagsøgeren måtte have udnyttet sin produktionskapacitet.

- 217 Herudover finder Retten, at der i beslutningen fuldt ud er taget hensyn til, at de etablerede og de nye producenter havde modstridende interesser. Det anføres således i 89. betragtning, fjerde afsnit, at: »De forskellige kvoteordninger og andre mekanismer, der havde til formål at forlige de etablerede og de nye producenters indbyrdes afvigende interesser, ... i sidste instans [havde] til formål kunstigt at skabe en 'stabil' situation, der kunne danne grundlag for prisforhøjelser«. Det blev gjort gældende, at ændringerne i nogle af producenternes markedsandele siden 1977 beviste, at der herskede »ubegrænset« konkurrence, og i besvarelse heraf tilføjes det i 91. betragtning, sidste afsnit, at man: »Her overser... den kendsgerning, at kvoter eller mål blev fastlagt under hensyntagen til de nye producenters ambitioner, og de større virksomheder var rede til at acceptere en vis reduktion af deres egen markedsandel for derved at fremme højere priser«.
- 218 Yderligere bemærkes, at det forhold, at sagsøgeren i 1980 oprindeligt blev tildelt en kvote, der var højre end selskabets produktionskapacitet, ikke afkræfter, at det deltog i kvoteordningen, idet forholdet må henføres til den »bluff«-politik, selskabet førte. Dette bekræftes af størrelsen af den reduktion, der blev foretaget i sagsøgerens kvote efter revisionen.
- 219 Endvidere bemærkes, at Kommissionen ikke til støtte for sine bevismæssige konstateringer har måttet påberåbe sig dokumenter, der ikke er nævnt i meddelelserne om klagepunkter, eller som den ikke har fremsendt til sagsøgeren.

220 Kommissionen findes herefter at have ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren var blandt de polypropylenproducenter, der blev enige om de salgsmål for 1979, 1980 og første halvår af 1983 og i 1981 og 1982 om den begrænsning af deres månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode, som er nævnt i beslutningen, og som var led i en kvoteordning.

2. *Anvendelsen af EØF-traktatens artikel 85, stk. 1*

A — Retlig kvalifikation

a) Den anfægtede retsakt

221 Det anføres i beslutningen (81. betragtning, første afsnit), at hele det kompleks af planer og ordninger, der blev vedtaget inden for rammerne af systemet med regelmæssige og institutionaliserede møder, må betragtes som en enkelt uafbrudt »aftale« efter artikel 85, stk. 1.

222 I den foreliggende sag deltog producenterne ved at tilslutte sig en fælles plan om at regulere priser og leverancer på polypropylenmarkedet i en overordnet rammeaftale, der blev udmøntet i en række mere detaljerede delaftaler, som blev udarbejdet fra tid til anden (beslutningens 81. betragtning, tredje afsnit).

223 Det anføres videre i beslutningen (82. betragtning, første afsnit), at der ved den detaljerede udmøntning af den overordnede plan på mange områder blev opnået udtrykkelig enighed, som f. ek s. ved de individuelle prisinitiativer og de årlige kvoteordninger. I nogle tilfælde nåede producenterne måske ikke til bred enighed om en definitiv ordning, f. ek s. for så vidt angår kvoterne for 1981 og 1982. Deres vedtagelse af midlertidige foranstaltninger, herunder udveksling af oplysninger og sammenligningen af det faktiske månedlige salg med resultaterne i en tidligere referenceperiode, må dog ikke blot betragtes som en udtrykkelig aftale om at indføre og gennemføre sådanne foranstaltninger, men også som en stiltiende aftale om så vidt muligt at opretholde producenternes respektive stilling på markedet.

- 224 Hvad særligt angår initiativet i december 1977, anføres det i beslutningen (82. betragtning, tredje afsnit), at producenter som Hercules, Hoechst, ICI, Linz, Rhône-Poulenc, Saga og Solvay selv over for kunder på EATP-møderne fremhævede behovet for samordnede foranstaltninger for at opnå prisforhøjelser. Der foregik yderligere kontakter mellem producenterne om prispolitik uden for EATP-møderne. I lyset af disse kontakter, der indrømmes at have fundet sted, er Kommissionen af den opfattelse, at der lå en konkret prisaftale bag den omstændighed, at en eller flere producenter klagede over en alt for lav rentabilitet og foreslog fælles foranstaltninger, mens de øvrige gav udtryk for »støtte« hertil. Kommissionen tilføjer, at selv om der ikke havde fundet yderligere kontakter sted, ville dette stadig væk indicere, at der forelå en tilstrækkelig bred enighed til, at der var tale om en aftale efter artikel 85, stk. 1.
- 225 Endvidere anføres det i beslutningen, at den omstændighed, at producenterne naturligvis ikke alle kunne være til stede ved samtlige møder, ikke ændrer ved den konklusion, at der her er tale om én uafbrudt aftale. Alle »initiativer« måtte nødvendigvis planlægges og iværksættes over flere måneder, og hvad angår den enkelte producents deltagelse i disse initiativer gør det ingen større forskel, om vedkommende var til stede ved alle møder eller ej (beslutningens 83. betragtning, første afsnit).
- 226 Ifølge beslutningen (86. betragtning, første afsnit) måtte iværksættelsen af kartellet anses for en »aftale« i henhold til artikel 85, stk. 1, eftersom det var baseret på en fælles, detaljeret plan.
- 227 »Aftaler« og »samordnet praksis« er ifølge beslutningen (86. betragtning, andet afsnit) to forskellige begreber, men der kan være tilfælde, hvor der i en hemmelig forståelse indgår elementer af begge former for ulovligt samarbejde.
- 228 Det anføres videre, at »samordnet praksis« er en form for samarbejde mellem virksomheder, der — uden at have nået det stadium, hvor en egentlig aftale er indgået — bevidst erstatter den risiko, der er forbundet med normal konkurrence, med et praktisk samarbejde (86. betragtning, tredje afsnit).

- 229 Ifølge beslutningen (87. betragtning, første afsnit) blev det særskilte begreb »samordnet praksis« indføjet i traktaten for at forhindre, at virksomheder omgår artikel 85, stk. 1, ved at foretage en form for konkurrencebegrænsende samordning, der ikke kan betragtes som en egentlig aftale, f. ek s. ved forinden at underrette hinanden om, hvilken holdning de hver især vil indtage, således at hver enkelt part i sin kommercielle adfærd kan handle ud fra sin viden om, at konkurrenterne vil følge samme adfærd (jf. Domstolens dom af 14.7.1972, sag 48/69, a. st.).
- 230 Domstolen fastslog i dom af 16. december 1975 (forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, a. st.), at de kriterier for koordinering og samarbejde, som den har opstillet i sin praksis, og hvorefter det på ingen måde kræves, at der udarbejdes en egentlig »plan«, skal forstås ud fra den grundtanke, der ligger bag traktatens konkurrencebestemmelser, og hvorefter enhver virksomhed uafhængigt skal tage stilling til den politik, den vil føre på det fælles marked. Selv om dette krav om uafhængighed ganske vist ikke udelukker, at virksomhederne kan foretage de nødvendige tilpasninger til deres konkurrenters konstaterede eller forventede adfærd, forhindrer det imidlertid enhver direkte eller indirekte kontakt mellem virksomheder, som har til formål eller til følge enten at påvirke en aktuel eller potentiel konkurrents adfærd på markedet eller at informere denne om den adfærd, som den pågældende virksomhed selv har besluttet sig til — eller påtænker — at indtage på markedet (beslutningens 87. betragtning, andet afsnit). En konkret adfærd kan således — som en form for »samordnet praksis« — være omfattet af artikel 85, stk. 1, selv om parterne ikke forinden er nået til enighed om en fælles plan, der fastlægger deres nærmere adfærd på markedet, men vedtager eller tilslutter sig fælles foranstaltninger, der fremmer koordineringen af deres kommercielle adfærd (beslutningens 87. betragtning, tredje afsnit, første pkt.).
- 231 Endvidere anføres det i beslutningen (87. betragtning, tredje afsnit, tredje pkt.), at det i et komplekst kartel desuden er muligt, at nogle producenter på et givet tidspunkt ikke giver udtryk for en egentlig tilslutning til en bestemt foranstaltning, der er vedtaget af de andre, men ikke desto mindre udtrykker generel støtte til den pågældende plan og indretter deres adfærd herefter. I visse henseender kan det vedvarende samarbejde og den vedvarende forståelse mellem producenterne om gennemførelse af den overordnede plan derfor have nogle af de kendetegn, der er karakteristiske for samordnet praksis (beslutningens 87. betragtning, tredje afsnit, femte pkt.).

232 Betydningen af begrebet »samordnet praksis« beror således ifølge beslutningen (87. betragtning, fjerde afsnit) i mindre grad på en sondring mellem dette begreb og begrebet »aftale« end på en sondring mellem de former for samordning, der er omfattet af artikel 85, stk. 1, og den simple parallelle adfærd, der ikke er forbundet med nogen samordning. I denne sag er det derfor mindre væsentligt at fastslå samarbejdets præcise karakter.

233 Endelig anføres det i beslutningen (88. betragtning, første og andet afsnit), at de fleste af producenterne under den administrative procedure hævdede, at deres adfærd i forbindelse med de påståede prisinitiativer ikke beroede på nogen aftale efter artikel 85 (jf. 84. betragtning til beslutningen), og at der heller ikke ud fra deres adfærd var grundlag for at fastslå, at der var tale om en samordnet praksis. Dette begreb forudsætter ifølge producenterne »åbenlyse handlinger« på markedet, og i den foreliggende sag er der slet ikke tale om sådanne handlinger, da der aldrig blev udsendt prislister eller »målpriser« til kunderne. Dette argument afvises i beslutningen. Havde det i denne sag været nødvendigt at påberåbe sig beviser for en samordnet praksis, ville kravet om, at deltagerne skulle have taget visse skridt for at nå deres fælles mål, fuldt ud være opfyldt. De forskellige prisinitiativer er klart dokumenteret. Det kan heller ikke benægtes, at de enkelte producenter traf parallelle foranstaltninger for at iværksætte dem. De skridt, producenterne tog såvel individuelt som samlet, fremgår klart af det foreliggende bevismateriale: mødereferater, interne memoranda, instrukser og rundskrivelser til salgskontorer samt skrivelser til kunder. Det er helt irrelevant, om de »offentliggjorde« prislister. Prisinstrukserne er i sig selv ikke blot det bedste bevis for de foranstaltninger, de enkelte producenter traf for at virkeliggøre det fælles mål, men ud fra deres indhold og tidspunktet for deres udsendelse er de også bevis for en forståelse mellem dem.

b) Parternes anbringender

234 Sagsøgeren har anført, at Kommissionens anbringende om, at kvalifikationen af overtrædelsen er uden betydning, fører til, at det forhold, at producenterne mødtes for at udveksle visse oplysninger om priser og salg, i sig selv er en samordnet praksis, der har til formål, hvis ikke til følge, at begrænse konkurrencen. Anbringendet skal alene dække over beslutningens svagheder med hensyn til konkrete virkninger af de anfægtede møder på markedet, således at Kommissionen undgår at tage stilling til spørgsmålet om, i hvilken udstrækning en rent intern adfærd kan være en »praksis« i relation til begrebet »samordnet praksis«. Anbringendet er ikke i overensstemmelse med EØF-traktatens artikel 85, og i modsætning til, hvad

Kommissionen har anført, har det ikke støtte i Domstolens praksis (dom af 14.7.1972, sag 48/69, a. st., af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, a. st., og af 14.7.1981, sag 172/80, Züchner, Sml. s. 2021).

- 235 Videre har sagsøgeren anført, at en aftale indebærer, at to eller flere parter har til hensigt at forpligte sig i en bestemt relation. Det kan således ikke af forskellige personers hensigtserklæringer udledes, at der er indgået en aftale. Det må undersøges, om de, der har afgivet disse erklæringer, reelt har haft til hensigt at påtage sig forpligtelser.
- 236 Modsat aftaler, der — når de har som formål at fordreje konkurrencen — kan sanktioneres, før de er gennemført, forudsætter en samordnet praksis både, at der foreligger en praksis, og at der ligger en samordning til grund for denne praksis. Det er således en forudsætning, at samordningen er gennemført og omsat til handling. Sagsøgeren har understreget, at selskabet ikke hermed støtter den yderliggående opfattelse, hvorefter der ikke kan forekomme en samordnet praksis, der alene har til formål at fordreje konkurrencen, og som ikke på nogen måde har haft virkninger i denne retning.
- 237 Sagsøgeren anerkender således, at en samordnet praksis ikke nødvendigvis skal have en konkurrencebegrænsende virkning, men ud over en samordning indebærer begrebet samordnet praksis, at der er tale om håndgribelige gennemførelsesforanstaltninger uden for virksomheden, dvs. på markedet.
- 238 Ifølge sagsøgeren kan der således ikke udledes en samordnet praksis af virksomhedernes interne adfærd, der ikke har haft virkninger på markedet. Den modsatte løsning ville føre til, at der i medfør af artikel 85, stk. 1, skrides ind over den blotte ulovlige hensigt, der ikke er fulgt op af gennemførelsesforanstaltninger. Dette ville indebære et uantageligt angreb på retssikkerhedsprincippet.

- 239 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen ikke på nogen måde har påvist, at de anfægtede møder og den anfægtede informationsudveksling faktisk havde en virkning på markedet. Kommissionen har blot påberåbt sig skønnede tal, der i mellemtiden er blevet afkræftet af en undersøgelse, som blev foretaget af et uafhængigt revisionsfirma, Coopers & Lybrand (herefter benævnt »Coopers & Lybrand-undersøgelsen«), og en sagkyndig økonometrisk erklæring fra professor Albach, Bonn's Universitet. Kommissionen har ganske vist i relation til sagsøgeren påberåbt visse interne prisinstrukser. Der kan imidlertid med disse instrukser højst være tale om en intern tilkendegivelse, og de kan således ikke være bevis for en samordnet praksis. Kommissionen har endvidere forgæves påberåbt sig skrivelser til kunderne. Som de fleste af virksomhederne gav sagsøgeren ikke kunderne skriftlig besked om prisændringer.
- 240 Endelig har sagsøgeren anført, at den anfægtede beslutning er selvmodsigende eller i hvert fald tvetydig, idet det ikke deraf kan udledes, om sagsøgeren dømmes for at have deltaget i en aftale eller en samordnet praksis eller ikke nærmere bestemt hemmelig forståelse. Kommissionen kunne ikke blot angive, at det var uden betydning, hvilken form den hemmelige forståelse i denne sag havde, og den burde have undersøgt, om betingelserne for den ene eller anden overtrædelse var opfyldt i dette tilfælde. Betydningen af spørgsmålet om kvalifikationen af overtrædelsen og definitionen af denne beror i denne sag på, at hvis man som sagsøgeren er af den opfattelse, at en samordnet praksis forudsætter en samordnet adfærd på markedet, har Kommissionen ikke ført bevis for, at selskabet deltog i hverken en aftale eller en samordnet praksis.
- 241 Definitionen af begrebet »samordnet praksis« har derfor en særlig betydning for sagsøgeren. Spørgsmålet er endnu mere interessant, fordi det er første gang det på denne måde foreligger for Fællesskabets retsinstanser. I de sager, der indtil nu er forelagt Domstolen (dom af 14.7.1972, sag 48/69, a. st., af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, a. st., og af 14.7.1981, sag 172/80, a. st.), har det ikke med hensyn til de faktiske omstændigheder været bestridt, at der forelå en adfærd på markedet, og der skulle kun tages stilling til, om denne var tilstrækkelig til, at der kunne antages at foreligge en samordning.

- 242 Kommissionen har derimod anført, at det er af underordnet betydning, om en forståelse eller et kartel retligt kvalificeres som en aftale eller en samordnet praksis i henhold til EØF-traktatens artikel 85, og om dette samarbejde indeholder elementer fra det ene eller det andet. Kommissionen har i denne forbindelse anført, at ordene »aftale« og »samordnet praksis« omfatter de forskellige typer af adfærd, hvorved konkurrenter påtager sig en gensidig begrænsning i deres handlefrihed på markedet med udgangspunkt i direkte eller indirekte kontakter mellem dem i stedet for helt selvstændigt at fastlægge deres fremtidige konkurrencepolitik.
- 243 Kommissionen har videre anført, at formålet med at anvende de forskellige begreber i artikel 85 er at forbyde enhver form for samarbejde og ikke at angive, at de skal behandles forskelligt. Det derfor uden betydning at fastlægge, hvor skillelinjen skal drages mellem de forskellige begreber, der skal omfatte enhver form for forbudt adfærd. Grunden til, at begrebet »samordnet praksis« er medtaget i artikel 85, er, at bestemmelsen — ud over aftaler — skal omfatte de former for samarbejde, som kun er udtryk for en form for faktisk samordning eller praktisk samarbejde, men som alligevel kan virke konkurrencefordrejende (Domstolens dom af 14.7.1972, sag 48/69, a. st., præmis 64, 65 og 66).
- 244 Kommissionen har gjort gældende, at det fremgår af Domstolens praksis (dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, a. st., præmis 173 og 174), at hensigten er at forbyde enhver direkte eller indirekte kontakt mellem virksomheder, som har til formål eller til følge enten at påvirke en aktuel eller potentiel konkurrents adfærd på markedet eller at informere denne om den adfærd, den pågældende virksomhed selv har besluttet sig til — eller påtænker — at indtage på markedet. Der kan således foreligge en samordnet praksis, allerede fordi der er kontakt mellem konkurrenter, selv om denne kontakt endnu ikke har givet sig udslag i nogen adfærd på markedet.
- 245 Det er Kommissionens opfattelse, at der er tale om samordnet praksis, når der er en samordning med det formål at begrænse virksomhedernes selvbestemmelsesret i forhold til hinanden, også selv om der ikke er konstateret en faktisk adfærd på

markedet. Det er i virkeligheden et spørgsmål om betydningen af ordet »praksis«. Kommissionen kan ikke støtte sagsøgerens opfattelse, hvorefter dette ord skal forstås snævert som »adfærd på markedet«. Efter Kommissionens opfattelse kan der ved ordet forstås den blotte deltagelse i kontakter, når disse har til formål at begrænse virksomhedernes selvbestemmelsesret.

246 Kommissionen har videre anført, at hvis det, for at der er tale om en samordnet praksis, er en forudsætning, således som sagsøgeren har gjort gældende, at begge forhold foreligger — samordning og adfærd på markedet — vil mange former for praksis, som har til formål, men ikke nødvendigvis til følge at fordreje konkurrencen på det fælles marked, falde uden for artikel 85's anvendelsesområde. Dette fører således til, at man ophæver virkningen af en del af artikel 85. Hertil kommer, at sagsøgerens opfattelse ikke er i overensstemmelse med Domstolens praksis vedrørende begrebet samordnet praksis (dom af 14.7.1972, sag 48/69, a. st., præmis 66, af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, a. st., præmis 26, og af 14.7.1981, sag 172/80, a. st., Sml. s. 2021, præmis 14). Når der i disse domme i alle tilfælde nævnes praksis på markedet, er der ikke tale om det forhold, der udgør overtrædelsen — således som sagsøgeren har anført — men om det forhold, hvoraf der kan udledes en samordning. Ifølge Domstolens praksis kræves der ikke en faktisk adfærd på markedet. Det kræves kun, at virksomhederne har taget kontakt med hinanden på en sådan måde, at de giver afkald på den nødvendige selvbestemmelsesret.

247 Ifølge Kommissionen er det således ikke en nødvendig forudsætning for, at der foreligger en overtrædelse af artikel 85, at virksomhederne i deres praksis har gennemført det, de er blevet enige om. Gerningsindholdet i artikel 85, stk. 1, er fuldt ud realiseret, når virksomhederne har til hensigt at erstatte den risiko, der er forbundet med normal konkurrence, med et samarbejde, og denne hensigt er udmøntet i en samordning, således at der ikke nødvendigvis efterfølgende skal være konstateret en vis adfærd på markedet.

248 Kommissionen har afslutningsvis konkluderet, at den var berettiget til at kvalificere den konstaterede overtrædelse principalt som en aftale og subsidiært, for så vidt der er behov herfor, som en samordnet praksis.

249 Kommissionen har af det anførte udledt, at uanset hvor situationen på markedet reelt var, er der ført bevis for overtrædelsen, idet den består i, at der er foretaget en samordning med henblik på at optræde på markedet. Med hensyn til argumentet om, at Kommissionen burde have foretaget en undersøgelse af markedet, har den anført, at en sådan undersøgelse ville have været uden betydning som bevis over for de dokumenter, den er i besiddelse af.

c) Rettens vurdering

250 Det bemærkes, at Kommissionen — i modsætning til, hvad sagsøgeren har anført — har kvalificeret hvert af de forhold, der er påberåbt over for sagsøgeren, enten som aftale eller som samordnet praksis i henhold til EØF-traktatens artikel 85, stk. 1. Det fremgår således af beslutningens 80. betragtning, andet afsnit, jf. 81. betragtning, tredje afsnit, og 82. betragtning, første afsnit, at Kommissionen principalt har kvalificeret hvert af forholdene som »aftale«.

251 Tilsvarende fremgår det af beslutningens 86. betragtning, andet og tredje afsnit, jf. 87. betragtning, tredje afsnit, og 88. betragtning, at Kommissionen subsidiært har kvalificeret de forskellige elementer i overtrædelsen som »samordnet praksis«, enten fordi det på grundlag af disse ikke kunne fastslås, at parterne forinden var nået til enighed om en fælles plan, der fastlagde deres nærmere adfærd på markedet, men dog at de havde vedtaget eller tilsluttet sig samordnede foranstaltninger, der skulle fremme koordineringen af deres politik, eller fordi det på grundlag af disse og som følge af kartellets komplekse karakter med hensyn til nogle af producenterne ikke kunne anses for bevist, at de på et givet tidspunkt havde givet udtryk for en egentlig tilslutning til en bestemt foranstaltning, der var vedtaget af de andre, men ikke desto mindre havde udtrykt generel støtte til den pågældende plan og indrettet deres adfærd herefter. Det konkluderes således i beslutningen, at det vedvarende samarbejde og den vedvarende forståelse mellem producenterne om gennemførelsen af den overordnede plan derfor i visse henseender kunne have nogle af de kendetegn, der er karakteristiske for samordnet praksis.

252 Det bemærkes, at det fremgår af Domstolens praksis, at det, for at der er tale om en aftale i henhold til EØF-traktatens artikel 85, stk. 1, er tilstrækkeligt, at de pågældende virksomheder har givet udtryk for en fælles vilje til at optræde på markedet på en bestemt måde (jf. dom af 15.7.1970, sag 41/69, ACF Chemiefarma mod Kommissionen, Sml. s. 107, præmis 112, og af 29.10.1980, forenede sager

209/78-215/78 og 218/78, Heintz van Landewyck, Sml. s. 3125, præmis 86). Kommissionen kunne derfor med rette anse enigheden mellem sagsøgeren og andre polypropylenproducenter, som der er ført tilstrækkeligt bevis for, og som omfattede prisinitiativer, for foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne, salgsmål for 1979 og 1980 og første halvdel af 1983 samt foranstaltninger med henblik på at begrænse det månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode i 1981 og 1982, for aftaler i henhold til EØF-traktatens artikel 85, stk. 1.

253 Da Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at virkningerne af prisinitiativerne fortsatte til november 1983, er det med rette, at den fastslog, at overtrædelser mindst vedvarede til november 1983. Det fremgår således af Domstolens praksis, at artikel 85 også finder anvendelse på aftaler, der ikke længere er i kraft, men som stadig har virkninger efter det tidspunkt, hvor de formelt er ophørt (dom af 3.7.1985, sag 243/83, Binon, Sml. s. 2015, præmis 17).

254 Med hensyn til definitionen af begrebet »samordnet praksis« henvises til Domstolens praksis, hvoraf fremgår, at de kriterier om koordination og samarbejde, som den tidligere har opstillet, skal forstås ud fra den grundtanke, der ligger bag traktatens konkurrencebestemmelser, og hvorefter enhver erhvervsdrivende uafhængigt skal tage stilling til den politik, han vil føre på det fælles marked. Selv om dette krav om uafhængighed ganske vist ikke udelukker, at virksomhederne kan foretage de nødvendige tilpasninger til deres konkurrenters konstaterede eller forventede adfærd, forhindrer det imidlertid enhver direkte eller indirekte kontakt mellem virksomheder, som har til formål eller til følge enten at påvirke en aktuel eller potentiel konkurrents adfærd på markedet eller at informere denne om den adfærd, som den pågældende virksomhed selv har besluttet sig til — eller påtænker — at indtage på markedet (dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, a. st., præmis 173 og 174).

255 Sagsøgeren har i denne sag deltaget i møder, der havde til formål at fastsætte målpriser og salgsmål, og der blev under møderne udvekslet oplysninger mellem

konkurrenter om de priser, de ønskede på markedet, om deres forventede priser, om deres dækningspunkt, om de begrænsninger i salgsmængderne, de anså for nødvendige, om deres omsætning og om navne på kunder. Sagsøgeren har ved sin deltagelse i disse møder sammen med sine konkurrenter deltaget i en samordning med det formål at påvirke deres adfærd på markedet og at informere hinanden om, hvorledes den enkelte producent forventede at ville optræde på markedet.

256 Sagsøgerens formål var således ikke kun på forhånd at fjerne den usikkerhed, der var med hensyn til konkurrenternes fremtidige adfærd, men selskabet må nødvendigvis have taget hensyn — direkte eller indirekte — til de oplysninger, det fik ved disse møder, ved fastlæggelsen af den politik, det agtede at føre på markedet. På samme måde må selskabets konkurrenter — direkte eller indirekte — have taget hensyn til de oplysninger, som sagsøgeren gav dem, vedrørende den adfærd, selskabet havde besluttet eller påtænkte at indtage på markedet, ved fastlæggelsen af den politik, de agtede at føre.

257 Det er således med rette, at Kommissionen — på grund af mødernes formål — subsidiært har kvalificeret EATP-mødet den 22. november 1977 og de regelmæssige møder for polypropylenproducenter, som sagsøgeren deltog i fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 til september 1983, som samordnet praksis i henhold til EØF-traktatens artikel 85, stk. 1.

258 For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen var berettiget til at fastslå, at der var tale om en enkelt overtrædelse, som i beslutningens artikel 1 kvalificeres som »en aftale og samordnet praksis«, bemærkes, at den samordnede praksis, der er konstateret, og de indgåede aftaler på grund af deres sammenfaldende formål indgår som led i systemer med regelmæssige møder, fastsættelse af målpriser og kvoter.

- 259 Det må understreges, at disse systemer var led i de pågældende virksomheders bestræbelser på at nå et bestemt økonomisk mål, nemlig at fordreje den normale prisudvikling på polypropylenmarkedet. Det ville derfor være unaturligt at opdele denne sammenhængende adfærd, der havde ét formål, i forskellige særskilte overtrædelser. Sagsøgeren deltog således i flere år i et integreret hele med systemer, der tilsammen udgør en enkelt overtrædelse, og denne overtrædelse blev gradvis udmøntet dels i aftaler, dels i ulovlig samordnet praksis.
- 260 Endvidere bemærkes, at Kommissionen ligeledes var berettiget til at kvalificere denne ene overtrædelse som »en aftale og samordnet praksis«, idet overtrædelsen samtidig indeholdt elementer, der må kvalificeres som »aftaler«, og elementer, som må kvalificeres som »samordnet praksis«. Da der er tale om en kompleks overtrædelse, må Kommissionens dobbelte kvalifikation i beslutningens artikel 1 forstås ikke som en kvalifikation, som forudsætter, at der samtidigt og kumulativt føres bevis for, at de faktiske omstændigheder hver for sig indeholder de elementer, der er forudsætningen for, at der foreligger en aftale og en samordnet praksis, men som en tilkendegivelse af, at der er tale om et kompleks, som indeholder faktiske omstændigheder, hvoraf nogle er kvalificeret som aftaler og andre som samordnet praksis, jf. EØF-traktatens artikel 85, stk. 1. Det fremgår ikke af denne bestemmelse, at der skal ske en specifik kvalifikation for en sådan kompleks overtrædelse.
- 261 Sagsøgerens anbringende må således forkastes.

B — Konkurrencebegrænsende virkning

a) Den anfægtede retsakt

- 262 Det anføres i beslutningen (90. betragtning, første og andet afsnit), at det i betragtning af aftalens åbenlyst konkurrencebegrænsende formål ikke er strengt nødvendigt, at der kan påvises en negativ virkning på konkurrencen, for at artikel 85, stk. 1, kan anvendes. I den foreliggende sag tyder det imidlertid på, at aftalen rent faktisk havde mærkbare virkninger for konkurrencevilkårene.

b) Parternes anbringender

- 263 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen har foretaget en gennemgang af dokumenterne »for lukkede døre« uden at undersøge, hvad der var den enkelte producers reelle bevæggrunde, eller hvilken virkning de anfægtede møder havde på konkurrencen. Denne virkning er væsentlig ved afgørelsen af, om der forelå en overordnet aftale, og ved vurderingen af overtrædelsens grovhed. Selskabet har gjort indsigelse mod Kommissionens fortolkning af det forslag om at ophøre med møderne, som selskabet fremsatte ved mødet den 13. maj 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse). Ifølge Kommissionen viser dette forslag derimod, at sagsøgeren fandt, at målet med møderne var nået, og at de derfor havde haft den ønskede virkning på markedet.
- 264 Ifølge sagsøgeren er det således virksomhederne, der på grund af Kommissionens passivitet har måttet tage initiativ til udarbejdelsen af konkrete markedsanalyser (Cooper & Lybrand-undersøgelsen og professor Albach's undersøgelse), og Kommissionen har ikke foretaget modundersøgelser, der kan afkræfte de anførte undersøgelses resultater.
- 265 Endvidere har sagsøgeren anført, at Kommissionen snart synes at anerkende, at situationen på markedet ville have været den samme, hvis aftalerne ikke havde foreligget, og at det er muligt, at producenterne kun forsøgte at påvirke konkurrencen, uden at det lykkedes (72. og 73. betragtning til beslutningen), snart finder den, at konkurrencen klart blev påvirket, og at det derfor ikke kan anerkendes, at sammenspillet mellem udbud og efterspørgsel ville have ført til det samme resultat som det foreliggende (90., 91. og 92. betragtning til beslutningen).
- 266 Endelig har sagsøgeren anført, at selskabets forretningsmæssige politik ifølge de nævnte konkrete markedsundersøgelser, både med hensyn til priser og salgsmængder, var fuldstændig uafhængig af indholdet af de møder, selskabet deltog i. Undersøgelser viser således, at møderne ikke havde nogen betydning for markedet og ikke påførte kunderne nogen skade.

267 Kommissionen har hertil anført, at der i hvert fald er ført bevis for, at de aftaler og den samordnede praksis, der udgør overtrædelsen, havde et konkurrencebegrænsende formål, og det er derfor ikke nødvendigt at føre bevis for, at de havde en konkurrencebegrænsende virkning. I øvrigt har Kommissionen henvist til beslutningen.

268 Kommissionen har tilføjet, at Coopers & Lybrand-undersøgelsen var blevet foretaget, før meddelelsen om klagepunkter blev fremsendt. Det anføres bestemt ikke i meddelelsen, at de faktisk nettopriser systematisk svarende til de aftalte målpriser. Virksomhederne har således forsøgt ved hjælp af gennemgangen af tilbagevise et klagepunkt, der slet ikke er blevet gjort gældende over for dem.

269 Afslutningsvis har Kommissionen anført, at hvis sagsøgeren mener, at beslutningen er selvmodsigende, skyldes det enten, at selskabet fortolker beslutningen forkert, eller citerer udtalelserne heri ufuldstændigt (72., 74., 90., 91., 92. og 108. betragtning).

c) Rettens vurdering

270 Det bemærkes, at sagsøgerens argumentation går ud på at påvise, at selskabets deltagelse i de regelmæssige møder for polypropylenproducenter ikke er omfattet af traktatens artikel 85, stk. 1, idet selskabets konkurrencemæssige adfærd på markedet viser, at deltagelsen i møderne hverken havde et konkurrencebegrænsende formål eller en konkurrencebegrænsende virkning.

271 Ifølge EØF-traktatens artikel 85, stk. 1, er alle aftaler mellem virksomheder og alle former for samordnet praksis, der kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for det fælles marked, uforenelige med dette og forbudt, navnlig sådanne som består i direkte eller indirekte fastsættelse af købs- eller salgspriser eller af andre forretningsbetingelser og i opdeling af markeder eller forsyningskilder.

- 272 Retten henviser i denne forbindelse til, at det fremgår af dens vurdering vedrørende Kommissionens bevismæssige konstateringer, at de møder, sagsøgeren deltog i sammen med konkurrenter, havde til formål at begrænse konkurrencen på det fælles marked, navnlig ved fastsættelse af målpriser og salgsmål, og sagsøgerens deltagelse i disse møder var således ikke uden et konkurrencebegrænsende formål i den i EØF-traktatens artikel 85, stk. 1, forudsatte betydning.
- 273 Anbringendet må derfor forkastes.

Begrundelsen

1. Vedtagelsen af en enkelt beslutning

- 274 Sagsøgeren har anført, at der i den anfægtede beslutning træffes en samlet afgørelse for alle de berørte virksomheders vedkommende, således at den enkelte virksomhed »drukner« i helheden. Kommissionen tager på denne måde ikke særskilt stilling til sagsøgerens argument vedrørende selskabets særlige stilling og undlader at undersøge, om betingelserne for, at der kan pålægges den enkelte virksomhed et ansvar for overtrædelsen, er opfyldt. Denne fremgangsmåde har indvirkning på beslutningens formelle gyldighed.
- 275 Kommissionen har anført, at der i beslutningen tilstrækkeligt konkret er redegjort for de klagepunkter, der påberåbes over for sagsøgeren, at selskabet fuldt ud kunne forstå rækkevidden af disse klagepunkter. Kommissionen har i denne forbindelse henvist til, at beslutningen ligeledes bygger på den specielle del af meddelelsen, der er fremsendt til de enkelte virksomheder.
- 276 Det bemærkes, at det fremgår af Domstolens praksis (dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, a. st., præmis 111, og af 29.10.1980, forenede sager 209/78-215/78 og 218/78, a. st., præmis 77), at der intet er hinder til for, at Kommissionen træffer afgørelse vedrørende

flere overtrædelser ved én enkelt beslutning, når blot det for hver adressat er muligt med sikkerhed af beslutningen at uddrage de klagepunkter, der vedrører den pågældende.

- 277 Retten finder, at dens vurderinger vedrørende beviset for overtrædelserne viser, at sagsøgeren — på samme måde som Retten — med den fornødne sikkerhed har kunnet udlede, hvilke klagepunkter der vedrører selskabet.
- 278 Endvidere bemærkes, at det forhold, at der er vedtaget én beslutning, ikke har medført, at klagepunkter vedrørende andre producenters adfærd er udstrakt til også at omfatte sagsøgeren, idet Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for alle de klagepunkter, der i beslutningen er gjort gældende over for selskabet.
- 279 Anbringendet må herefter forkastes.

2. *Utilstrækkelig begrundelse*

- 280 Sagsøgeren har henvist til de krav, der ifølge Domstolens praksis (dom af 12.7.1962, sag 16/61, Acciaierie Ferriere e Fonderie di Modena mod Den Høje Myndighed, Sml. 1954-1964, s. 329, org. ref.: Rec. s. 546, af 7.7.1981, sag 158/80, Rewe, Sml. s. 1805, på s. 1833, og af 28.3.1984, sag 8/83, Bertoli mod Kommissionen, Sml. s. 1649). Disse krav er så meget desto strengere i denne sag, som beslutningen er quasi-judiciel og har som resultat, at der pålægges en sanktion, der kan sidestilles med en strafferetlig sanktion. Kommissionen burde derfor — om ikke have behandlet alle de faktiske og retlige spørgsmål, virksomhederne rejste — så i hvert fald have undersøgt deres væsentligste anbringender. Denne forpligtelse hænger direkte sammen med maksimen »Justice must not only be done, it must also be seen to be done«, som er fastslået af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, for så vidt angår domstolene.

- 281 Sagsøgeren har anført, at der i beslutningen ikke er taget stilling til fire væsentlige argumenter, som selskabet fremførte under den administrative procedure, nemlig at det indtog en særlig stilling som ny på markedet, at der var interesseforskelle mellem de allerede etablerede producenter på markedet og de nye, hvilket gjorde det umuligt at indgå en aftale, at selskabet ikke havde til hensigt at påtage sig forpligtelser, hvilket var uforeneligt med, at det deltog i møderne, og endelig dets adfærd på markedet, som viser, at det ikke havde påtaget sig nogen forpligtelse. Efter sagsøgerens opfattelse er der ikke i beslutningen en besvarelse af denne argumentation, og beslutningen er derfor ikke tilstrækkeligt begrundet.
- 282 Ifølge sagsøgeren har Kommissionen kun i de processkrifter, den har indgivet for Retten, forklaret, at formålet med kartellet var at forene de modstridende interesser mellem de allerede etablerede producenter på markedet og de nye producenter, således at alle producenter forfulgte samme mål. Denne sene besvarelse af sagsøgerens særlige argumenter kan imidlertid ikke udfylde hullerne i beslutningen. Endvidere kan Kommissionen ikke påberåbe sig den specielle del af meddelelsen om klagepunkter til Solvay til støtte for, at selskabet skulle have kunnet forstå rækkevidden af de klagepunkter, der blev gjort gældende over for dette.
- 283 Kommissionen har anført, at begrundelsen ifølge Domstolens praksis (dom af 7.7.1981, sag 158/80, a. st., præmis 25) skal gøre det muligt for retsinstanserne at udøve deres kontrolbeføjelse og give de pågældende kendskab til de betingelser, under hvilke fællesskabsinstitutionerne har anvendt traktaten. Endvidere afhænger de krav, der stilles til begrundelsen, af arten af den pågældende retsakt og den sammenhæng, hvori den er vedtaget (dom af 28.3.1984, sag 8/83, a. st., præmis 13-17). Endelig er Kommissionen i de beslutninger, der træffes inden for konkurrenceområdet, ikke forpligtet til detaljeret at tilbagevise parternes argumenter, men kan give en selvstændig redegørelse i generelle vendinger (dom af 29.10.1980, forenede sager 209/78-215/78 og 218/78, a. st., præmis 65, og af 21.2.1984, sag 86/82, Hasselblad mod Kommissionen, Sml. s. 883, præmis 16, 17 og 18).

284 Ud fra disse principper, der er fastslået i retspraksis, mener Kommissionen, at beslutningen er tilstrækkeligt og korrekt begrundet. Navnlig er der — i modsætning til, hvad sagsøgeren har anført — en besvarelse af selskabets argumenter vedrørende grundene til, at det deltog i møderne, interesse modsætningerne mellem virksomhederne og problemer med hensyn til de nytillkomne på markedet (beslutningens 10. og følgende betragtninger). Kommissionen har ligeledes i beslutningen begrundet bødefastsættelsen og de betingelser, hvorunder den har taget hensyn til den enkelte virksomheds særlige forhold.

285 Det er således ikke berettiget, når sagsøgeren anfører, at Kommissionen kun har besvaret selskabets argumenter i svarskriftet, *dv s. for sent*. Kommissionen havde allerede i meddelelsen om klagepunkter redegjort for de faktiske omstændigheder og dens fortolkning heraf. Sagsøgeren har ikke under den administrative procedure bestridt denne fortolkning af de faktiske omstændigheder, hverken ved at påberåbe sig andre faktiske omstændigheder eller ved at give en anden, mere sandsynlig forklaring på disse faktiske omstændigheder. Kommissionen finder således, at den ved at træffe beslutningen på grundlag af de faktiske omstændigheder, således som den har fortolket dem allerede fra meddelelsen om klagepunkter, og ved at forklare grundene til denne fortolkning har kunnet fastholde sin fortolkning, og at den har taget stilling til de argumenter, sagsøgeren har fremført under proceduren. Endvidere har Kommissionen anført, at det forhold, at visse passager i beslutningen forklares i svarskriftet, ikke må sammenblandes med fremsættelsen af nye anbringender.

286 Det bemærkes, at det fremgår af Domstolens faste praksis (jf. bl.a. dom af 29.10.1980, forenede sager 209/78-215/78 og 218/78, a. st., præmis 66, og af 10.12.1985, forenede sager 240/82-242/82, 261/82, 262/82, 268/82 og 269/82, Stichting Sigarettenindustrie mod Kommissionen, Sml. s. 3831, præmis 88), at selv om Kommissionen i henhold til EØF-traktatens artikel 190 er forpligtet til at begrunde sine beslutninger og herved anføre de faktiske og retlige omstændigheder, som er afgørende for foranstaltningens lovlighed, samt de betragtninger, der har ført til dens beslutning, kræves det ikke, at den imødegår samtlige faktiske og retlige indsigelser, der er rejst af hver enkelt berørt under den administrative procedure. Kommissionen er derfor ikke forpligtet til at tage stilling til de punkter, den anser for at være helt uden betydning.

287 For så vidt angår de to første argumenter, som der ifølge sagsøgeren ikke er taget stilling til i beslutningen, bemærkes, at det i 10., 11. og 16. betragtning til beslutningen er omtalt, at nye producenter kom ind på markedet, og hvilke konsekvenser dette havde i forbindelse med kartellets start. Endvidere bemærkes, at der i beslutningens 89. betragtning, fjerde afsnit, er henvist til interesse modsætningerne mellem de etablerede og de nye producenter. Det er ligeledes nævnt, at formålet var kartellet navnlig var at forlige disse modstridende interesser, således at der blev taget hensyn til de nye producenters ønsker (91. betragtning, sidste afsnit). I beslutningen er de to af sagsøgeren fremførte argumenter således behandlet.

288 Med hensyn til argumentet om, at sagsøgeren ikke skulle have haft til hensigt at forpligte sig — hvilket ikke modbevises af selskabets deltagelse i møderne — bemærkes, at Kommissionen har taget stilling hertil i den 71. betragtning til beslutningen.

289 Hvad endelig angår sagsøgerens adfærd på markedet, har Kommissionen taget stilling hertil i den 72. og følgende betragtninger til beslutningen.

290 Sagsøgerens anbringende kan derfor ikke tiltrædes.

3. *Selvmodsigende begrundelse*

291 Sagsøgeren har anført, at der er en selvmodsigelse i beslutningen, idet det dels anføres, at priserne blev bestemt af konkurrenceforholdene (72. og 73. betragtning til beslutningen), dels at kartellet havde en mærkbar effekt på konkurrencen (90., 91., 92. og 108. betragtning til beslutningen).

292 Kommissionen har anført, at der ikke er nogen selvmodsigelse i beslutningen med hensyn til kartellets virkninger, og at sagsøgeren kun ved en selektiv læsning af beslutningen kan konstatere selvmodsigelser heri.

- 293 Det bemærkes, at sagsøgerens argument beror på en læsning af beslutningen, hvorved visse begrundelser heri på en forkert måde udsøndre s. Beslutningen udgør derimod en helhed, og hver begrundelse må læses i lyset af de øvrige begrundelser, for at de øjensynlige modsigelser i beslutningen kan fjernes.
- 294 Det bemærkes, at Kommissionen har sondret mellem to former for virkninger forårsaget af overtrædelsen. Den første form går ud på, at producenterne — efter de møder, hvor der blev fastsat målpriser — gav deres salgsafdelinger instruktion om at iværksætte dette prisniveau, således at »målpriserne« var udgangspunkt for prisforhandlinger med kunderne. Kommissionen fastslog med rette på grundlag heraf, at alt tyder på, at aftalen påvirkede konkurrenceforholdene mærkbart (beslutningens 74. betragtning, andet afsnit, med henvisning til 90. betragtning). Den anden form for virkninger går ud på, at en sammenligning mellem udviklingen i fakturrede priser med de målpriser, der blev fastsat i forbindelse med konkrete prisinitiativer, bekræfter rigtigheden af den fremstilling, som er givet i de papirer, der blev fundet hos ICI og andre producenter angående gennemførelsen af prisinitiativerne (beslutningens 74. betragtning, sjette afsnit).
- 295 Det fremgår af Rettens vurdering af Kommissionens bevismæssige konstateringer og anvendelse af EØF-traktatens artikel 85, stk. 1, i den anfægtede retsakt, at Kommissionen fuldt har taget hensyn til sagsøgerens argumenter vedrørende kartellets virkninger på markedet, og at den i beslutningen (72., 73., 74. og 89.-92. betragtning) på overbevisende måde har redegjort for, hvorfor den fandt, at de konklusioner, sagsøgeren har draget af Coopers & Lybrand-undersøgelsen og af professor Albach's undersøgelse, ikke var korrekte.
- 296 Anbringendet må herefter forkastes.

Bøden

297 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen i beslutningen har tilsidesat artikel 15 i forordning nr. 17, idet den ikke i tilstrækkeligt omfang har taget hensyn til overtrædelsens varighed og grovhed.

1. Overtrædelsens varighed

298 Sagsøgeren har anført, at hvis beslutningen skal annulleres med hensyn til varigheden af selskabets deltagelse i det påståede kartel, må bøden i konsekvens heraf nedsættes.

299 Kommissionen har anført, at den korrekt har vurderet overtrædelsens varighed.

300 Det bemærkes, at Retten har fastslået, at Kommissionen korrekt har vurderet varigheden af sagsøgerens overtrædelse af EØF-traktatens artikel 85, stk. 1, og at Kommissionen med rette har anset det for en enkelt overtrædelse.

301 Anbringendet må derfor forkastes.

*2. Overtrædelsens grovhed***A — Sagsøgerens begrænsede rolle**

302 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen burde have taget hensyn til omfanget af den enkelte virksomheds deltagelse i kartellet. Selv om det lægges til grund, at sagsøgeren faktisk ville deltage i kartellet, må det tages i betragtning, at selskabet ved flere lejligheder skilte sig ud fra dette.

303 Kommissionen har med hensyn til omfanget af sagsøgerens deltagelse bemærket, at selskabet kun har gentaget de allerede undersøgte argumenter, nemlig at der ikke blev foretaget nogen gennemgang af markedet, sagsøgerens hurtige gennembrud, at selskabet kun var observatør med det ønske at få oplysninger, at selskabet var »permanent trouble maker« osv.

304 Det bemærkes, at det fremgår af Rettens vurdering vedrørende beviset for overtrædelsen, at Kommissionen korrekt har ført bevis for sagsøgerens rolle i overtrædelsen, og at Kommissionen derfor i beslutningen med rette fandt, at der ikke var ført bevis for, at denne rolle var af passiv karakter.

305 Anbringendet kan derfor ikke tiltrædes.

B — Kommissionens nye bødepolitik

306 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen ikke i denne sag kan anvende sin nye bødepolitik, der er fastlagt i *Den Trettende Beretning om Konkurrencepolitikken*, dvs. efter den omhandlede periode. Det samme gælder endvidere med hensyn til Kommissionens henvisning til Domstolens dom af 7. juni 1983, forenede sager 100/80-103/80, a. st., og af 25. oktober 1983, sag 107/82, a. st., der også ligger efter de af Kommissionen påståede overtrædelser.

307 Kommissionen har anført, at den ved pålæggelse af sanktionerne i denne sag har handlet i overensstemmelse med sin faste politik og de principper, Domstolen har fastlagt med hensyn til bøder. Fra 1979 har det været Kommissionens politik at sikre overholdelsen af konkurrencereglerne ved at pålægge mere byrdefulde sanktioner, navnlig med hensyn til de former for overtrædelser, der er klart definerede i konkurrenceretten, og særligt grove overtrædelser som den foreliggende med henblik på at øge sanktionernes præventive virkning. Virksomhederne blev gjort opmærksom på denne politik i *Den Trettende Beretning om Konkurrencepolitikken*.

- 308 Endvidere har Kommissionen anført, at denne politik er anerkendt af Domstolen, bl.a. i dom af 7. juni 1983 (forenede sager 100/80-103/80, a. st.) og af 25. oktober 1983 (sag 107/82, a. st.), og at den kan anvendes i denne sag.
- 309 Det bemærkes, at det fremgår af Domstolens praksis, at Kommissionens kompetence til at pålægge de virksomheder bøder, som forsætligt eller uagtsomt overtræder traktatens artikel 85, stk. 1, er et af de midler, Kommissionen har fået tildelt, for at den kan udføre sin tilsynsopgave ifølge fællesskabsretten. Denne opgave indebærer ikke blot, at individuelle overtrædelser skal efterforskes og forfølges, men også en pligt til at føre en generel politik med det formål, at der på konkurrenceområdet anvendes de i traktaten fastlagte principper, og at virksomhedernes adfærd påvirkes i denne retning. Domstolen har derfor fastslået, at når en overtrædelses grovhed skal vurderes med henblik på fastsættelse af bødens størrelse, skal Kommissionen ikke blot tage hensyn til særlige omstændigheder i det foreliggende tilfælde, men også til den sammenhæng, overtrædelserne indgår i, og påse, at den trufne forholdsregel er af tilstrækkelig forebyggende karakter, især for så vidt angår den type overtrædelser, som i særlig grad kan bringe gennemførelsen af Fællesskabets formål i fare. Endvidere har Domstolen udtalt, at Kommissionen frit kan tage hensyn til det forhold, at denne form for adfærd stadig — skønt dens ulovlighed allerede blev fastslået i begyndelsen af den fælles konkurrencepolitik — er forholdsvis hyppig på grund af den fortjeneste, som visse virksomheder kan opnå herved, og følgelig skønne, at det var nødvendigt at pålægge større bøder for således at forstærke deres forebyggende virkning. Den omstændighed, at Kommissionen tidligere har pålagt bøder af en bestemt størrelsesorden i tilfælde af visse typer overtrædelser, kan af samme grund ikke berøve den mulighed for at forhøje dette niveau inden for de i forordning nr. 17 angivne rammer, hvis det er nødvendigt for at gennemføre Fællesskabets konkurrencepolitik (dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80-103/80, a. st., præmis 105-109).
- 310 På grundlag af disse bemærkninger finder Retten, at Kommissionen med rette har kvalificeret fastsættelsen af målpriser og salgsmål samt vedtagelsen af foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af målpriserne, med henblik på at fordreje den normale prisudvikling på polypropylenmarkedet som særdeles grove og åbenbare overtrædelser.

- 311 Det bemærkes, at det fremgår af Domstolens nævnte praksis, at Kommissionen ikke er forpligtet til at gøre virksomhederne opmærksomme på, at den agter at forhøje det generelle bødeniveau, og sagsøgeren kan derfor ikke påberåbe sig, at overtrædelsen ligger før denne praksis og *Den Trettende Beretning om Konkurrencepolitikken*, hvori Kommissionen forklarede sin nye politik med hensyn til bøder.
- 312 Endvidere bemærkes, at der ikke ved sammenligning af den bøde, der er pålagt sagsøgeren, med de bøder, som er pålagt de øvrige virksomheder, som beslutningen er rettet til, kan konstateres nogen forskelsbehandling, når henses til varigheden og den særlige grovhed af den overtrædelse, som det kan fastslås, at sagsøgeren har begået.
- 313 Anbringendet må herefter forkastes.

C — Hensyntagen til overtrædelsens virkninger

- 314 Sagsøgeren har anført, at bøden skal stå i rimeligt forhold til overtrædelsens grovhed. Overtrædelsens virkninger på konkurrencen er et af de kriterier, der anvendes ved vurderingen af grovheden. Man kan uden tvivl forestille sig, at deltagerne i et kartel, der kun har til formål, men ikke til følge, at fordreje konkurrencen, pålægges en bøde. Efter almindelige retsgrundsætninger må der imidlertid tages hensyn til overtrædelsens mere eller mindre skadelige virkninger.
- 315 Kommissionen skulle derfor ifølge sagsøgeren have foretaget en økonomisk undersøgelse af markedet for at opklare, hvilke konkrete virkninger de anfægtede møder havde. Kommissionen kunne ikke blot foretage en undersøgelse »for lukkede døre« af de dokumenter, der blev fundet hos producenter, og på grundlag heraf konkludere — i øvrigt i selvmodsigende vendinger — at konkurrencen væsentligt var blevet fordrejet. Denne konklusion afkræftes også af ekspertundersøgelserne (Coopers & Lybrand-undersøgelsen og professor Albach's undersøgelse), som viser, at der var en livlig konkurrence på markedet. Man oplever ikke et så hurtigt gennembrud på markedet for nye producenter, bl.a. sagsøgeren, uden en aggressiv

politik. Sagsøgerens priser var således uafhængige af målpriserne, bortset måske fra 1983, hvor selskabet deltog i en genopretning af ligevægten mellem udbud og efterspørgsel. Endvidere foreslog sagsøgeren fra 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse), at man ophørte med møderne med henvisning til ligevægten på markedet og til, at man havde overvundet vanskeligheder, således at informationsudvekslingen ikke længere havde noget formål.

- 316 Kommissionen har anført, at der på grund af kartellets omfattende karakter blev pålagt alle virksomhederne sanktioner for at have deltaget i en overordnet aftale, som udgjorde en særlig grov overtrædelse, men ved vurderingen af den bøde, der blev pålagt den enkelte virksomhed, blev der i hver enkelt sag taget hensyn til de særlige omstændigheder. Et »horisontalt« pris- og kvotekartel er — selv om der ses bort fra dets konkurrencebegrænsende virkninger — en af de mest åbenbare og grove overtrædelser af artikel 85. I denne sag havde kartellet yderligere konkurrencebegrænsende virkninger.
- 317 Endvidere har Kommissionen anført, at den ved udmålingen af bøderne som en formildende omstændighed tog hensyn til, at prisinitiativerne kun delvis virkede efter hensigten (108. betragtning til beslutningen).
- 318 Det bemærkes, at Kommissionen har sondret mellem to former for virkninger forårsaget af overtrædelsen. Den første form går ud på, at producenterne — efter de møder, hvor der blev fastsat målpriser — gav deres salgsafdelinger instruktion om at iværksætte dette prisniveau, således at »målpriserne« var udgangspunkt for prisforhandlinger med kunderne. Kommissionen fastslog med rette på grundlag heraf, at alt tyder på, at aftalen påvirkede konkurrenceforholdene mærkbart (beslutningens 74. betragtning, andet afsnit, med henvisning til 90. betragtning). Den anden form for virkninger går ud på, at en sammenligning mellem udviklingen i fakturrede priser med de målpriser, der blev fastsat i forbindelse med konkrete prisinitiativer, bekræfter rigtigheden af den fremstilling, som er givet i de papirer, der blev fundet hos ICI og andre producenter angående gennemførelsen af prisinitiativerne (beslutningens 74. betragtning, sjette afsnit).

319 Retten finder, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for den første form for virkninger på grundlag af de talrige prisinstrukser, som producenterne gav, og som svarer til hinanden og til de målpriser, der blev fastsat ved møderne. Disse priser skulle afgjort tjene som grundlag for prisforhandlinger med kunderne.

320 For så vidt angår den anden form for virkninger, bemærkes for det første, at Kommissionen ikke havde grund til at betvivle rigtigheden af de undersøgelser, som producenterne selv gennemførte ved deres møder (jf. bl.a. referatet af møderne den 21.9., den 6.10., den 2.11. og den 2.12.1982, bilag 30-33 til den generelle meddelelse), og som viste, at de målpriser, der var fastlagt ved møderne, i stor udstrækning var gennemført på markedet. Endvidere bemærkes, at selv om Coopers og Lybrand-undersøgelsen og de økonomiske analyser, som er udført på nogle af producenternes anmodning, måtte vise, at de undersøgelser, som producenterne selv gennemførte ved møderne, var forkerte, vil dette ikke føre til en nedsættelse af bøden, idet Kommissionen i beslutningens 108. betragtning, sidste led, har angivet, at den som formildende omstændighed har taget hensyn til, at prisinitiativerne kun delvis virkede efter hensigten, og at der i sidste instans ikke fandtes foranstaltninger, hvorved en producent kunne tvinges til at overholde kvoterne eller andre ordninger.

321 De begrundelser i beslutningen, der vedrører fastsættelsen af bøden, må ses i sammenhæng med de øvrige begrundelser i beslutningen, og på grundlag heraf må det fastslås, at Kommissionen med rette fuldt ud har taget hensyn til den første form for virkninger og til det begrænsede omfang af den anden form for virkninger. Det bemærkes i denne forbindelse, at sagsøgeren ikke har angivet, i hvilken udstrækning Kommissionen har undladt at tage tilstrækkeligt hensyn til det begrænsede omfang af den anden form for virkninger som en formildende omstændighed.

322 Anbringendet må således forkastes.

D — Fejlagtig afgrænsning af det relevante marked

- 323 Sagsøgeren har anført, at kartellet under ingen omstændigheder kunne vedrøre de særlige polypropylenkvaliteter, der var særegne for den enkelte producent, og som ikke var påvirket af konkurrencen på markedet. Disse kvaliteter udgjorde 61% af sagsøgerens samlede omsætning af polypropylen i 1982 og 64% i 1983. Bøden står derfor heller ikke i forhold til det relevante markeds størrelse.
- 324 Kommissionen har med hensyn til sondringen mellem særlige produkter og basisprodukter anført, at det må lægges til grund, at når producenterne aftalte målpriser for basiskvaliteter, var det for nemheds skyld, men det indebærer ikke, at alle de særlige kvaliteter blev holdt uden for priskartellet. Mødereferaterne viser tværtimod, at kartellet omfattende andre kvaliteter end basiskvaliteter (bilag 24 til den generelle meddelelse). Endvidere viser producenternes prisinstrukser, at prisinitiativerne omfattede alle kvaliteter (bilag C til skrivelsen af 29.3.1985).
- 325 Kommissionen har tilføjet, at kvoteaftalerne var af generel karakter og ikke kun vedrørte bestemte typer af produkter. Da disse aftaler havde til formål at støtte priskartellet, følger det nødvendigvis heraf, at kartellet omfattede hele polypropylenmarkedet.
- 326 Retten skal fastslå, at kvoterne vedrørte samtlige polypropylenkvaliteter. Sagsøgeren har i sit svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten oplyst, at selskabets salg i 1980 i Vesteuropa androg 37 928 tons, og at dets salg inden for Fællesskabet i 1983 androg 68 752 tons af alle polypropylenkvaliteter, hvoraf alene 40% vedrørte basisprodukter. Den kvote, der er blevet tildelt sagsøgeren for Vesteuropa for 1980, androg imidlertid 42 000 tons (bilag 57 og 60 til den generelle meddelelse) og androg i 1983 mellem 71 000 tons for et anslået marked på 1 470 kt (Saga's forslag, bilag 81 til den generelle meddelelse), og 51 450 tons [3,5% af samme marked, forslag fra de tyske producenter (bilag 83 til den generelle meddelelse)].

327 Heraf følger, at Kommissionen med føje har taget hensyn til hele polypropylenmarkedet ved fastsættelsen af den bøde, som blev pålagt sagsøgeren. Anbringendet bør derfor forkastes.

E — Kriterierne til udmåling af bøderne ikke konkrete

328 Sagsøgeren har anført, at bøderne har karakter af straf og derfor kun kan fastsættes på grundlag af konkrete forhold og virkningerne af virksomhedens individuelle adfærd (Domstolens dom af 15.7.1970, sag 45/69, Boehringer Mannheim mod Kommissionen, Sml. s. 153, org. ref.: Rec. s. 769). Der skal ved bøderne tages hensyn til virksomhedens særlige situation og de formildende omstændigheder, der specielt gælder for denne. I beslutningen tages der imidlertid hverken hensyn til virksomhedernes individuelle situation ved bevisførelsen eller gives en begrundelse for bøderne specielt for den enkelte virksomhed. Efter sagsøgerens opfattelse viser en sammenligning af bøderne og virksomhedernes omsætning store forskelle, der ikke er begrundet i beslutningen. Manglen på begrundelse giver uundgåeligt indtryk af en uacceptabel vilkårlighed.

329 Kommissionen har anført, at den ved fastsættelsen af bøderne har baseret sig på en række overvejelser af general og specifik karakter. Denne fremgangsmåde er godkendt af Domstolen (dom af 15.7.1970, sag 45/69, a. st., præmis 55). Beslutningen bygger på begrundelser, hvori der specifikt er redegjort for de klagepunkter, der er gjort gældende over for den enkelte virksomhed, og Kommissionen har på grundlag heraf konkluderet, at den ikke kunne tiltræde, at der var tale om en væsentlig forskel mellem de mindre virksomheder med hensyn til deres forpligtelser over for de fælles foranstaltninger.

330 Det bemærkes, at Kommissionen ved fastsættelsen af den bøde, der er pålagt sagsøgeren, dels har fastlagt kriterier for fastsættelse af det generelle niveau for de bøder, der er pålagt de af beslutningen berørte virksomheder (108. betragtning til beslutningen), dels har fastlagt kriterier med henblik på at foretage en rimelig udmåling af de bøder, der blev pålagt den enkelte virksomhed (109. betragtning til beslutningen).

- 331 Retten finder, at de kriterier, der er nævnt i 108. betragtning til beslutningen, fuldt ud begrundes det generelle bødeniveau, som er anvendt over for de virksomheder, beslutningen er rettet til. Der henvises i denne forbindelse specielt til, at overtrædelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, navnlig litra a), b) og c), var åbenbar, hvilket polypropylenproducenterne, der handlede forsætligt og i dybeste hemmelighed, ikke var uvidende om.
- 332 Retten finder ligeledes, at de fire kriterier, der er nævnt i 109. betragtning til beslutningen, er relevante og tilstrækkelige som grundlag for en rimelig udmåling af de bøder, der blev pålagt den enkelte virksomhed.
- 333 Hvad angår de to første kriterier, der er nævnt i 109. betragtning til beslutningen, nemlig den rolle, virksomhederne hver især spillede i samarbejdet, og det tidsrum, hvori de deltog i overtrædelsen, bemærkes, at da begrundelserne med hensyn til fastsættelsen af bøderne må ses i sammenhæng med alle beslutningens begrundelser, har Kommissionen i tilstrækkelig grad redegjort for, hvorledes der konkret vedrørende sagsøgeren er taget hensyn til disse kriterier.
- 334 For så vidt angår de to sidste kriterier, nemlig producenternes respektive leverancer af polypropylen inden for Fællesskabet og deres omsætning, finder Retten på grundlag af de tal, den har anmodet Kommissionen om, og hvis rigtighed sagsøgeren ikke har bestridt, at disse kriterier ikke er anvendt på en urimelig måde ved udmålingen af den bøde, der er pålagt sagsøgeren, i forhold til de bøder, der er pålagt andre producenter.
- 335 Det bemærkes endvidere, at det fremgår af Rettens vurdering vedrørende Kommissionens bevismæssige konstateringer, at de argumenter, som Kommissionen ifølge sagsøgeren med urette har undladt at tage stilling til, med hensyn til de faktiske forhold er ubegrundede.

336 Anbringendet må derfor forkastes.

F — Hensyntagen til formildende omstændigheder

337 Sagsøgeren har anført, at der ikke i den anfægtede beslutning er en undersøgelse af de formildende omstændigheder, selskabet havde påberåbt sig, nemlig at selskabet var en styrkende faktor for konkurrencen, idet det skabte en ny virksomhed inden for branchen, at det hurtigt kom ind på markedet ved hjælp af en aggressiv prispolitik, at det led store tab og ydede en stor indsats på forskningsområdet, og endelig at selskabet samarbejdede loyalt ved undersøgelsen.

338 Kommissionen har anført, at det forhold, at sagsøgeren var ny på markedet, ikke kan begrunde, at det deltog i et pris- og kvotekartel. Kommissionen tog hensyn til tabene som en formildende omstændighed. Det er uden betydning, at virksomhederne ikke opnåede urimelige fortjenester. Sagsøgerens loyale samarbejde under undersøgelsen var begrænset til, at selskabet erkendte rigtigheden af de faktiske omstændigheder, hvilket virksomhederne ikke kan unddrage sig.

339 Retten finder, at det forhold, at en virksomhed er ny på markedet, og at den her havde et sensationelt gennembrud, navnlig på grund af investeringer inden for forskningen, ikke kan afsvække grovheden af den overtrædelse, den begik ved i flere år at deltage i en horisontal prisfastsættelse.

340 Hvad angår de store tab, sagsøgeren led, og som skulle vise, at selskabet ikke opnåede urimelige fortjenester ved at deltage i overtrædelsen, bemærkes, at Kommissionen i beslutningens 108. betragtning, sidste led, udtrykkeligt har angivet, at den har taget hensyn til de betydelige tab, virksomhederne havde lidt på deres polypropylenaktiviteter i en længere periode. Dette viser, at Kommissionen ikke

blot tog hensyn til tabene, men dermed også til de dårlige økonomiske vilkår i branchen (Domstolens dom af 9.11.1983, sag 322/81, Michelin mod Kommissionen, Sml. s. 3461, præmis 111 ff.) — ud over de øvrige kriterier, der er nævnt i 108. betragtning — da den fastsatte det generelle niveau for de bøder, der blev pålagt de berørte virksomheder.

341 Endelig bemærkes, at sagsøgerens samarbejde ved undersøgelsen ikke går ud over de forpligtelser, der påhviler selskabet i henhold til artikel 11, stk. 4 og 5, i forordning nr. 17.

342 Det er derfor med rette, at Kommissionen ikke tog hensyn til sagsøgerens samarbejde ved undersøgelsen som en formildende omsætning og af denne grund nedsatte den bøde, der blev pålagt selskabet.

343 Anbringendet kan herefter ikke tiltrædes.

344 Den bøde, der er pålagt sagsøgeren, findes herefter at være rimelig under hensyn til varigheden og grovheden af den overtrædelse af Fællesskabets konkurrenceregler, som det kan fastslås, at selskabet har begået.

Genåbning af den mundtlige forhandling

345 Ved skrivelse indgivet til Rettens Justitskontor den 6. marts 1992 har sagsøgeren anmodet Retten om at genåbne den mundtlige forhandling og anordne bevisoptagelse på grund af de erklæringer, som Kommissionen fremsatte under retsmødet i sagerne T-79/89, T-84/89 — T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-102/89 og T-104/89, og under den pressekonference, som Kommissionen afholdt den 28. februar 1992, efter at der var blevet afsagt dom i nævnte sager.

346 Retten finder, efter atter at have hørt generaladvokaten, at det er uforholdende at genåbne den mundtlige forhandling i overensstemmelse med procesreglementets artikel 62 og at foranstalte bevisoptagelse.

347 Det bemærkes, at dommen i ovennævnte sager (dom af 27.2.1992, forenede sager T-79/89, T-84/89 — T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-102/89 og T-104/89, BASF m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 315), ikke i sig selv kan begrunde genåbningen af den mundtlige forhandling i denne sag. Retten skal nemlig konstatere, at en meddelt og offentliggjort retsakt må formodes at være gyldig. Det påhviler derfor den person, som påberåber sig manglende formel gyldighed eller nullitet af en retsakt, at forsyne Retten med de grunde, der gør det muligt for den at gå bag om den tilsyneladende gyldighed af den formelt meddelte og offentliggjorte retsakt. I denne sag har sagsøgeren ikke fremlagt noget bevis, som kan godtgøre, at den meddelte offentliggjorte retsakt ikke var blevet godkendt og vedtaget af Kommissionens medlemmer som kollegial enhed. Navnlig har sagsøgeren i modsætning til PVC-sagerne (dom i forenede sager T-79/89, T-84/89 — T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-102/89 og T-104/89, a. st., præmis 32 ff.) ikke fremført noget som helst bevis for, at princippet om, at der ikke må ændres i en udstedt retsakt, er blevet tilsidesat gennem en ændring af beslutningens ordlyd efter det kommissionsmøde, hvorunder den blev vedtaget.

Sagens omkostninger

348 I henhold til artikel 87, stk. 2, i Rettens procesreglement, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da sagsøgeren har tabt sagen, og Kommissionen har nedlagt påstand om, at sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger, pålægges det selskabet at betale disse.

På grundlag af disse præmisser
udtaler og bestemmer

RET TEN (Første Afdeling)

- 1) Sagsøgte frifindes.
- 2) Sagsøgeren betaler sagens omkostninger.

Cruz Vilaça

Schintgen

Edward

Kirschner

Lenaerts

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 10. marts 1992.

H. Jung
Justitssekretær

J. L. Cruz Vilaça
Præsident